

Actuariële en Bedrijfstechnische Nota 2024

Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding.....	4
• 1.1 Het doel van deze abtn.....	4
• 1.2 Ondertekening.....	4
2. Doelstellingen en beleidsuitgangspunten	5
• 2.1 Missie	5
• 2.2 Visie	5
• 2.3 Strategie	5
• 2.4 Strategische doelstellingen	5
• 2.5 Algemene beleidsuitgangspunten	5
• 2.6 Risicohouding	6
• 2.7 De eigenrisicobeoordeling	8
3. Organisatie.....	10
• 3.1 Organisatiestructuur Fonds	10
• 3.2 Sleutelfuncties	13
• 3.3 Uitbesteding	13
4. Bedrijfsvoering	14
• 4.1 Interne beheersing.....	14
• 4.2 Risicomanagement.....	16
• 4.3 Sleutelfunctiehouders	17
• 4.4 Intern toezicht.....	17
5. Deelname aan de pensioenregeling	19
• 5.1 Werkingsfeer	19
• 5.2 Aangesloten instellingen en hun werknemers.....	19
• 5.3 Uitvoeringsreglement.....	19
• 5.4 Handhaving	21
• 5.5 Vrijstelling van de verplichte deelneming in de pensioenregeling.....	21
• 5.6 Representativiteitstoets	21
• 5.7 Deelnemerschap	21
• 5.8 Beëindiging van deelnemerschap.....	21
• 5.9 Voortzetting van deelnemerschap.....	21
6. De inhoud van de pensioenregeling	23
7. De balans en waarderingsgrondslagen	25
• 7.1 Beleggingen	25
• 7.2 Herverzekering	26

• 7.3 Technische Voorzieningen (TV).....	26
• 7.4 Reserves	27
8. Het toeslagbeleid	28
• 8.1 Voorwaardelijke toeslagverlening	28
• 8.2 Onvoorwaardelijke toeslagverlening	29
9. Het beleggingsbeleid.....	31
• 9.1 De verklaring inzake beleggingsbeginselen	31
• 9.2 Strategisch beleggingsbeleid.....	31
• 9.3 Prudent person.....	31
10. De financiering van de verplichtingen	32
• 10.1 Vaststelling van de kostendekkende premie	32
• 10.2 De feitelijke premie	33
11. Het weerstandsvermogen van het Fonds, sturingsmiddelen.....	35
• 11.1 Weerstandsvermogen.....	35
• 11.2 Beleidskader.....	36
• 11.3 Herstelplan	38
• 11.4 Financieel crisisplan	38
12. Slotopmerkingen	39
13. Appendix A.....	40
• Technische bijlage.....	40
14. Appendix B.....	56
• Strategisch Beleggingsbeleid inclusief beleggingsovertuigingen POB	56
15. Appendix C	72
• Organisatiestructuur van het Fonds.....	72
16. Appendix D	74
• De uitkomsten van prognoses en/of ALM-studie.....	74
17. Appendix E.....	79
• Verklaring inzake de Beleggingsbeginselen 2021.....	79
18. Appendix F.....	84
• Rentebeleid	84

19. Appendix G	88
• Uitbestedingsbeleid	88
20. Appendix H	94
• Risicomanagement.....	94
21. Appendix I.....	125
• Financieel crisisplan	125
22. Appendix J	141
• Noodprocedure / Inrichting kernteam POB	141
23. Appendix K.....	145
• Overzicht fondsdocumenten	145
24. Appendix L	149
• Versiebeheer	149

1

Inleiding

1.1 Het doel van deze abtn

Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken ("het Fonds") is een verplicht gesteld bedrijfstakpensioenfonds. Het Fonds is werkzaam op het terrein van de in Nederland gevestigde, privaatrechtelijke Openbare Bibliotheken.

Deze abtn, inclusief de bijlagen die onlosmakelijk onderdeel zijn van de ABTN, beschrijft de wijze waarop het Fonds de middelen beheert en de pensioenregeling uitvoert. Daarnaast wordt de organisatiestructuur, de bedrijfsvoering en de wijze en voorwaarden waarop het bestuur werkzaamheden heeft uitbesteed beschreven. Dit alles dient ertoe om een beheerste en integere bedrijfsvoering te waarborgen.

1.2 Ondertekening

Aldus vastgesteld in de bestuursvergadering d.d. 26 maart 2024.

_____
Mw C.P.M. Teunissen
Voorzitter

_____
Dhr W.L.M. Schapendonk – van Horne
Secretaris

2

Doelstellingen en beleidsuitgangspunten

2.1 Missie

Het Fonds voert de pensioenregeling uit die werkgevers en werknemers in de bibliotheeksector samen hebben afgesproken. Deze pensioenregeling is bij het Fonds in goede handen. Het fonds zorgt voor een betrouwbare, kostenbewuste en toekomstbestendige pensioenuitvoering.

2.2 Visie

Het Fonds streeft naar een zo goed mogelijk pensioen, met zo min mogelijk risico op pensioenverlagingen. Het Fonds sluit zo veel mogelijk aan bij het sociaal-maatschappelijke karakter van de sector.

2.3 Strategie

De strategie van het Fonds is als volgt:

- Het Fonds is eerlijk en communiceert open en tijdig over de mogelijkheden en risico's van de pensioenregeling.
- Het Fonds werkt samen met werkgevers en werknemers in de sector.
- Het beleggingsbeleid sluit aan bij de risicohouding en de maatschappelijke betrokkenheid van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.
- Het Fonds vindt niet verlagen belangrijker dan verhogen.
- Het Fonds weegt kosten, risico's en opbrengsten continu tegen elkaar af.
- Het Fonds investeert in IT ontwikkelingen die leiden tot (kosten)efficiëntie, toekomstbestendigheid van de uitvoering en gebruikersgemak.

2.4 Strategische doelstellingen

Het Fonds verstrekt nominale pensioenaanspraken en -rechten op korte en lange termijn, binnen de grenzen van de financiële mogelijkheden van het Fonds. Het Fonds streeft ernaar om pensioenopbouw, (premienvrije) aanspraken en ingegane pensioenen te verhogen. Het Fonds heeft hiervoor een toeslagambitie. Het Fonds zorgt voor duidelijke communicatie, die zo veel mogelijk aansluit bij de belevingswereld van haar (gewezen) deelnemers en gepensioneerden.

2.5 Algemene beleidsuitgangspunten

Het algemene uitgangspunt van het te voeren beleid is om de pensioentoezegging onder een breed scala van omstandigheden na te komen en wel tegen een lage, maar zo mogelijk stabiele premie. Als maatstaf voor de draagkracht van het Fonds wordt de beleidsdekkingsgraad genomen. Het bestuur beïnvloedt de (ontwikkeling van de) beleidsdekkingsgraad door het premie-, toeslag- en beleggingsbeleid.

De personen die het beleid van het Fonds bepalen of mede bepalen richten zich bij de vervulling van hun taak naar de belangen van de (gewezen) deelnemers, de pensioengerechtigden en de aangesloten werkgevers en zorgen ervoor dat zij zich op evenwichtige wijze vertegenwoordigd kunnen voelen.

Het POB-bestuur heeft een meerjarenbeleidsplan voor de langere termijn opgesteld, waarin de belangrijkste beleidsvoornemens van het bestuur zijn opgenomen. Het beleidsplan wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Er is een planning gekoppeld aan de realisatie van die voornemens.

2.6 Risicohouding

De risicohouding van het Fonds bepaalt de mate waarin het Fonds bereid is beleggingsrisico's te lopen om de doelstellingen van het Fonds te realiseren. De risicohouding is onderdeel van de door sociale partners aan het Fonds gegeven opdracht om de pensioenregeling uit te voeren. Het Fonds en sociale partners hebben de opdrachtaanvaarding van het Fonds formeel vastgelegd in de opdrachtaanvaardingsovereenkomst.

De risicohouding van het Fonds komt voor de korte termijn tot uitdrukking in de bandbreedte die voor de hoogte van het vereist eigen vermogen is gesteld. Voor de lange termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de door het Fonds gestelde ondergrenzen aan het pensioenresultaat.

Bij de risicohouding maken we onderscheid tussen *kwalitatieve* en *kwantitatieve* aspecten.

2.6.1 Kwalitatieve aspecten

De volgende onderdelen zijn voor het bestuur van invloed betreffende de risicohouding:

- Naar oordeel van het bestuur is de risicohouding van de fondspopulatie behoudender dan "gemiddeld" in Nederland.
- De toekomst van het Fonds op lange termijn is onzeker. Niet uitgesloten is dat op termijn het bestuur zal komen tot samenwerking of samenvoeging met andere pensioenfondsen. Het bestuur hecht veel waarde aan het behoud van een goede uitgangspositie, waarmee op korte termijn de risicobereidheid beperkt is.
- Van oudsher heeft het Fonds een relatief goede financiële positie gehad ten opzichte van andere pensioenfondsen, zonder (dreigende) kortingen.
- De populatie van het Fonds (die bestaat uit deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden) is relatief vergrijsd en de gemiddelde leeftijd van de populatie van het Fonds zal naar verwachting de komende jaren verder gaan oplopen.
- Het belang van indexatie voor het Fonds is hoog. Het bestuur heeft een ambitieniveau op basis van de prijsinflatie (CPI) afgesproken en gecommuniceerd.

2.6.2 Kwantitatieve aspecten

De basis voor de kwantitatieve aspecten vormt de ALM-studie. Het bestuur richt zich tijdens een ALM-studie op de beleggingsrisico's in relatie tot de risicohouding en de verwachte pensioenresultaten. De ALM-studie richt zich op een lange termijn beleggingsbeleid dat past bij de afgesproken grootheden zoals kortingen, kortingskansen en mate van toeslagverlening.

Om de gevolgen van het beleid van het Fonds inzichtelijk te maken, worden de volgende grootheden bepaald in de ALM studie en getoetst door het bestuur:

1. Cumulatieve korting na 15 jaar (in een gemiddeld scenario en in een risicoscenario).
2. Nominaal pensioenresultaat na 15 jaar (in een gemiddeld scenario en in een risicoscenario).
3. Reëel pensioenresultaat na 15 jaar (in een gemiddeld scenario en in een risicoscenario).

De vastlegging van de door het bestuur gemaakte afwegingen is onderdeel van de ALM-rapportage.

2.6.3 Korte termijn risicohouding

De korte termijn risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes. Ook voor de mate van renteafdekking is een strategisch beleid met bandbreedtes vastgesteld.

Het korte termijn risico wordt gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen (VEV). Het Fonds stelt een toegestane bandbreedte voor het VEV vast op basis van het strategisch beleggingsbeleid. Daartoe wordt eerst de bandbreedte voor het VEV berekend op basis van de bandbreedtes voor de verschillende beleggingscategorieën en de mate van afdekking van het renterisico. De toegestane bandbreedte voor het VEV wordt gebruikt om te toetsen dat het risico verbonden aan het feitelijke beleggingsbeleid past bij de risicohouding voor de korte termijn.

Het bestuur heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een toegestane bandbreedte voor het VEV tussen 10% en 21% (2015). Het bestuur toetst ten minste ieder kwartaal dat het VEV op basis van het feitelijke beleggingsbeleid zich nog binnen de toegestane bandbreedte bevindt. Een wijziging in het VEV als gevolg van fluctuaties in de rentestand wordt opgevangen door de VEV bandbreedte te definiëren ten opzichte van de door de rentestand gewijzigde VEV.

Rekening houdend met het bovenstaande op basis van de situatie per 30 juni 2015 wordt daartoe in het vervolg een bandbreedte gehanteerd van $-/-6,5\%$ -punt aan de onderkant respectievelijk $+/+4,5\%$ -punt aan de bovenkant van het strategisch vereist eigen vermogen van 16,5%.

2.6.4 Lange termijn risicohouding

Onderdeel van de (aanvangs)haalbaarheidstoets is het pensioenresultaat. Het Fonds stelt de ondergrenzen voor het pensioenresultaat vast, die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het Fonds.

De principes die het bestuur heeft gehanteerd voor de bepaling van het beleid ten aanzien de risicohouding voor de lange termijn zijn vastgelegd in bijlage D.

Ondergrenzen worden door het bestuur vastgesteld ten aanzien van:

- het verwachte pensioenresultaat vanuit de situatie dat het pensioenfonds precies beschikt over het vereist eigen vermogen;
- het verwachte pensioenresultaat vanuit de feitelijke dekkingsgraad van het pensioenfonds;
- het pensioenresultaat dat kan worden bereikt vanuit de feitelijke dekkingsgraad in een slechtweerscenario.

Het bestuur heeft de ondergrenzen die aansluiten bij de lange termijn risicohouding als volgt vastgesteld (2015):

Uitgangsspositie	Te kiezen ondergrens	Lange termijn risicohouding normen
-------------------------	-----------------------------	---

Waarbij aan VEV wordt voldaan	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	85%
Feitelijke financiële positie	Ondergrens bij verwacht pensioenresultaat op fondsniveau	85%
	Maximale afwijking van pensioenresultaat op fondsniveau in slechtweerscenario	40%

2.6.5 Procedures voor uitvoering, vaststelling en verantwoording van de (aanvangs)haalbaarheidstoets

De ondergrenzen gehanteerd in de aanvangshaalbaarheidstoets zijn vastgesteld in overleg met de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

De aanvangshaalbaarheidstoets zal opnieuw worden uitgevoerd en vastgesteld als het Fonds besluit een nieuwe pensioenregeling uit te voeren of als er sprake is van significante wijzingen in het premiebeleid, toeslagbeleid of beleggingsbeleid. Bij eventueel toekomstig uit te voeren aanvangshaalbaarheidstoetsen zullen de vastgestelde ondergrenzen opnieuw worden vastgesteld in overleg met de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht.

De rapportagedatum is 1 januari van het boekjaar waarin de nieuwe pensioenregeling wordt ingevoerd of de wijziging van de huidige pensioenregeling plaatsvindt, en de resultaten worden bij DNB ingediend maximaal één maand nadat het Fonds heeft besloten tot invoering van de nieuwe regeling of als er sprake is van significante wijzingen in het premiebeleid, toeslagbeleid of beleggingsbeleid.

Als uit de jaarlijkse haalbaarheidstoets blijkt dat de ondergrenzen worden overschreden informeert het bestuur de sociale partners, het verantwoordingsorgaan en de raad van toezicht en treedt met hen in overleg om tot eventuele maatregelen te komen. Mogelijke maatregelen van sociale partners zijn de aanpassing van de toeslagambitie van de pensioenregeling, het accepteren van hogere risico's in relatie tot aanpassing van de risicohouding van het Fonds of het verstrekken van aanvullende financiering.

De haalbaarheidstoets wordt jaarlijks uitgevoerd en vastgesteld en heeft eveneens als rapportagedatum 1 januari.

2.7 De eigenrisicobeoordeling

Het Fonds voert ten minste eens per drie jaar een eigenrisicobeoordeling uit. De eigenrisicobeoordeling maakt integraal onderdeel uit van de strategie van het fonds.

Ten minste in de volgende situaties wordt een eigenrisicobeoordeling uitgevoerd:

- Aansluitend op iedere nieuwe ALM-studie;
- Aansluitend op iedere aanvangshaalbaarheidstoets;
- Aansluitend op significante wijzigingen in de strategische doelstellingen, de risicobereidheid, strategisch beleggingsbeleid, de risk governance, het financieel crisisplan of de uitgevoerde pensioenregelingen;

- Bij andere significante wijzigingen.

Het bestuur beslist op basis van gedegen onderzoek wanneer sprake is van (andere) significante wijzigingen. Een andere significante wijziging kan zich bijvoorbeeld voordoen bij aanzienlijke veranderingen in de pensioenregelingen, wijziging van wet- en regelgeving, aanzienlijke wijzigingen in de situatie van de sector, significante operationele wijzigingen of uitbestedingen van significante omvang en/of impact.

De formele vaststelling van de eigenrisicobeoordeling ligt bij het bestuur. De resultaten van de eigenrisicobeoordeling worden in aanmerking genomen bij het nemen van strategische beslissingen. Hiertoe wordt in voorleggers en notulen bij bestuursbesluiten en bestuurlijke evaluaties expliciet aandacht besteed aan de relatie met de risicobereidheid van het fonds en de resultaten van de eigenrisicobeoordeling.

3

Organisatie

3.1 Organisatiestructuur Fonds

De organisatiestructuur van het Fonds is opgenomen in bijlage C. Hieronder worden de onderdelen van het organogram beschreven. Eerst worden de organen van het Fonds beschreven (bestuur, verantwoordingsorgaan en raad van toezicht) en vervolgens de extern belegde functies.

3.1.1 Bestuur

Het bestuur is verantwoordelijk voor het reilen en zeilen van het pensioenfonds. In de statuten en het huishoudelijk reglement zijn bepalingen over het bestuur opgenomen.

Samenstelling

Het bestuur van het Fonds is paritair samengesteld. Drie personen worden benoemd door de werkgeversorganisatie VOB, één persoon door de werknemersorganisatie FNV Publiek Belang en één persoon door CNV Connectief. Eén persoon wordt na verkiezing door de pensioengerechtigden benoemd door het bestuur. De bestuursleden voldoen aan de normen van DNB ten aanzien van geschiktheid.

Benoeming en aftreden

De benoeming van een bestuurder geschiedt voor een periode van vier jaar. Het bestuur stelt een rooster van aftreden op. De afgetreden bestuurders kunnen direct worden herbenoemd, tenzij het bestuurslidmaatschap reeds drie perioden van vier jaar heeft geduurd. De bestuurders kunnen tussentijds door de benoemende organisaties van hun functie worden ontheven. In geval van tussentijdse beëindiging van het bestuurslidmaatschap wordt binnen drie maanden in een voordracht ter invulling van de vacature voorzien.

Bestuursfuncties

Het bestuur kiest uit zijn midden een voorzitter, een plaatsvervangend voorzitter, een secretaris en een penningmeester. De secretaris en de penningmeester zijn tevens elkaars plaatsvervangers.

Dagelijks bestuur

Het Fonds heeft een Dagelijks Bestuur (DB) ingesteld. Het dagelijkse beleid berust bij het DB. Het DB bestaat uit de voorzitter en de secretaris. De samenstelling, taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in het huishoudelijk reglement.

Vergaderfrequentie

Het bestuur vergadert zo dikwijls als de voorzitter of ten minste drie andere bestuurders dit wenselijk achten, doch ten minste tweemaal per jaar.

3.1.1.2 Bestuurscommissies

Er zijn vijf vaste commissies binnen het bestuur. De samenstelling, taken en bevoegdheden van de commissies zijn vastgelegd in het huishoudelijk reglement. De commissies kunnen worden ondersteund door externe adviseurs.

Risicomanagementcommissie

De risicomanagementcommissie opereert in de eerste lijn en richt zich op de werking van de risicobeheersings- en controlesystemen en de naleving van relevante wet- en regelgeving.

Pensioencommissie

De pensioencommissie bereidt de inhoudelijke vormgeving van de pensioenregeling voor ten behoeve van het bestuur. De pensioencommissie geeft zo nodig een nadere uitleg van het pensioenreglement als zich bij de uitvoering een complex geval voordoet.

Communicatiecommissie

De communicatiecommissie bereidt de communicatiestrategie via een driejarige beleidscyclus voor en stelt een driejaarlijks communicatiebeleidsplan met jaarkalender en begroting op. Voorts ziet de communicatiecommissie er o.a. op toe dat er tijdig, duidelijk, evenwichtig en correct gecommuniceerd wordt. Het bestuur van het fonds heeft aan deze commissie het mandaat verstrekt met betrekking tot:

- uitvoering van alle activiteiten voortvloeiend uit het communicatiebeleidsplan en de jaarlijkse communicatie begroting.
- eventuele aanvullende adviserende en uitvoerende communicatie-activiteiten na afstemming met het bestuur.

De commissie rapporteert op regelmatige basis over haar werkzaamheden en besluiten op grond van de mandaatregeling.

Beleggingscommissie

De verantwoordelijkheid voor het vermogensbeheer ligt bij het bestuur. Diverse taken zijn gedelegeerd aan de beleggingscommissie, waaronder de dagelijkse aansturing van het vermogensbeheer. Daaronder wordt begrepen het voorbereiden van alle besluiten op het gebied van beleggingen voor het bestuur, de benoeming van de vermogensbeheerders en de monitoring van de beleggingsactiviteiten en de vermogensbeheerders. De beleggingscommissie maakt gebruik van ondersteuning door een externe deskundige.

Aspirantleden-commissie

De aspirantleden-commissie zoekt en begeleidt potentiële nieuwe bestuurders die binnen het gewenste profiel van het bestuur passen.

3.1.2 Verantwoordingsorgaan

Het bestuur heeft een verantwoordingsorgaan ingesteld, waarvan de belangrijkste taak is het geven van een algemeen oordeel over het handelen van het bestuur, het door het bestuur uitgevoerde beleid in het afgelopen boekjaar, alsmede over de beleidskeuzes voor de toekomst.

Het verantwoordingsorgaan bestaat uit zes leden: drie vertegenwoordigers van de deelnemers, één vertegenwoordiger van de pensioengerechtigden en twee vertegenwoordigers van de werkgevers.

De benoeming en het aftreden van leden, samenstelling, taken en bevoegdheden zijn vastgelegd in het Reglement Verantwoordingsorgaan.

3.1.3 Intern toezicht

Het Fonds beschikt over een Raad van Toezicht (RvT). De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. De RvT is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. De RvT legt verantwoording af over de uitvoering van de taken en de uitoefening van de bevoegdheden aan het verantwoordingsorgaan en in het jaarverslag. De RvT staat het bestuur met raad ter zijde.

De RvT bestaat uit ten minste drie onafhankelijke deskundige natuurlijke personen die op geen enkele wijze, anders dan uit hoofde van hun lidmaatschap van de RvT, betrokken zijn bij (het functioneren van) het bestuur. De leden van de RvT voldoen aan de normen van DNB ten aanzien van geschiktheid. Het Fonds beschikt over een Reglement Raad van Toezicht.

3.1.4 Vermogensbeheerder

De fiduciair beheerder coördineert het beleggingsbeleid binnen de daarvoor door het bestuur gestelde richtlijnen. De belangrijke taken van de fiduciair beheerder zijn:

- het adviseren van het bestuur inzake het te voeren beleggingsbeleid;
- het beheer van de matching- en valuta-overlayportefeuille van het Fonds;
- de selectie en monitoring van operationeel vermogensbeheerders ten behoeve van het beheer van de return- en overige overlayportefeuilles;
- de administratie en rapportage inzake het gevoerde beleggingsbeleid.

Het beheer van de return portefeuille is ondergebracht bij meerdere externe partijen aan wie de opdracht is gegeven tot daadwerkelijk beheer van (onderdelen van) het vermogen van het Fonds.

3.1.5 Custodian

De custodian is de bewaarder van het vermogen. Tevens verzorgt de custodian de afwikkeling van beleggingstransacties, de controle op de waarden, en de onafhankelijke monitoring van het vermogensbeheer voor het Fonds.

3.1.6 Pensioenbeheer; administratieve organisatie en dagelijks beheer (administrateur)

De administrateur voert de deelnemers- en financiële administratie. Daarnaast verzorgt de administrateur de werkgeversadministratie. De (financiële) jaarverslaglegging wordt voorbereid door de administrateur. De administrateur stelt het actuariële rapport samen. De administrateur voert zijn werkzaamheden uit op basis van contractueel vastgestelde afspraken, waarvan service level agreements (SLA's) onderdeel uitmaken. Naast de administratie wordt ook het dagelijks beheer van het Fonds opgedragen aan de administrateur.

3.1.7 Herverzekeraar

Het Fonds heeft tot en met 31 december 2021 het aan de pensioentoezeggingen verbonden overlijdensrisico en arbeidsongeschiktheidsrisico gedeeltelijk bij een herverzekeraar in dekking gegeven op basis van stop loss. Vanaf 1 januari 2022 worden deze risico's volledig in eigen beheer gehouden.

Daarnaast zijn enige oude (premienvrije) aanspraken volledig herverzekerd.

3.1.8 Adviserend Actuaris

De adviserend actuaris is de adviseur van het bestuur met betrekking tot actuariële en pensioentechnische zaken.

3.1.9 Compliance officer

De compliance officer ondersteunt het bestuur van het Fonds bij de waarborging van een integere bedrijfsvoering. De compliance officer van het Fonds is ondermeer verantwoordelijk voor het opstellen en actueel houden van het Compliance Charter van het Fonds.

3.1.10 Accountant

De accountant is belast met de controle van de administratie van het Fonds, met het jaarlijks uitbrengen van een rapport over de financiële toestand van het Fonds en met de controle van het door het bestuur uit te brengen jaarverslag (bestuursverslag en jaarrekening). De accountant voorziet zowel het jaarverslag als de jaarlijkse verslagstaten voor DNB van een accountantsverklaring. De accountant is onafhankelijk van het Fonds en verricht geen andere werkzaamheden voor het Fonds.

3.1.11 Waarmerkend Actuaris

De waarmerkend actuaris van het Fonds is belast met de wettelijke taken betreffende het certificeren (waarmerken) van de actuariële verslagstaten voor DNB, waaronder opgenomen een actuariële verslag met daarin opgenomen de actuariële verklaring. De waarmerkend actuaris is onafhankelijk van het Fonds en verricht geen andere werkzaamheden voor het Fonds, behalve die van sleutelfunctiehouder voor de actuariële functie.

3.2 Sleutelfuncties

De risicobeheerfunctie, actuariële functie en de interne auditfunctie worden aangemerkt als sleutelfuncties binnen het Fonds. Zowel het houderschap (verantwoordelijkheid) als de uitvoering en vervulling ligt bij de hiervoor door het bestuur aangestelde externe functionarissen. Het Fonds beschikt over een reglement sleutelfunctiehouders waarin nader invulling wordt gegeven aan de taken, invulling van werkzaamheden als ook aan de operationele onafhankelijkheid, benoeming en evaluatie door het bestuur. Voor iedere sleutelfunctiehouder heeft het Fonds een eigen profiel vastgesteld. De sleutelfunctiehouder Interne Audit voert de werkzaamheden uit op basis van het Interne Audit Charter en het Interne Audit Plan.

3.3 Uitbesteding

Uitbesteding van werkzaamheden vindt plaats op basis van het uitbestedingsbeleid van het Fonds (zie bijlage G).

4

Bedrijfsvoering

4.1 Interne beheersing

Het interne beheersingssysteem berust op de verantwoordelijkheden, bevoegdheden en onderlinge verhoudingen van de bij het Fonds betrokken organen en (externe) organisaties.

4.1.1 Interne beheersing pensioenfonds

Statuten en huishoudelijke reglementen

De bevoegdheden, verantwoordelijkheden en taken van de fondsorganen zijn vastgelegd in de statuten van het Fonds en in het huishoudelijk reglement.

Gedragscode en compliance officer

Voor het bestuur en andere verbonden personen is een gedragscode opgesteld met regels en richtlijnen voor de bestuurders ter voorkoming van belangenconflicten en van misbruik en oneigenlijk gebruik van de bij het Fonds aanwezige informatie. Voor de (aspirant)leden van het bestuur en de ondersteuner van de beleggingscommissie geldt een insiderregeling. De insiderregeling is onderdeel van de gedragscode. De compliance officer bewaakt de naleving van de gedragscode en toetst de insiderregeling. Ieder jaar wordt een Compliance rapportage opgesteld inclusief een samenvatting voor het bestuur. De Compliance rapportage wordt in de risicomanagementcommissie besproken en vastgesteld.

Three lines of defense

Het Fonds onderkent voor de beheersing van risico's een systeem van drie (spreekwoordelijke) verdedigingslijnen ('three lines of defense') binnen haar eigen organisatie. In hoofdstuk 4.2 en bijlage H wordt het risicomanagement nader beschreven.

Vier-ogen principe

Het Fonds hanteert het vier-ogen principe, als kwaliteitswaarborg en ter voorkoming van fraude.

Tekenbevoegdheid

De administratieve organisatie is er op gericht dat alle contracten tussen het Fonds en derden van handtekeningen van de voorzitter en secretaris, dan wel de penningmeester worden voorzien. Verder is er een procuratieregeling Huishoudelijke uitgaven en facturen opgesteld waarin de tekeningsbevoegdheid van de administrateur ten aanzien van huishoudelijke en algemene uitgaven van het Fonds is vastgelegd.

Geschiktheidsplan

Het geschiktheidsplan inventariseert in hoeverre de vereiste geschiktheid en competenties binnen het bestuur voorhanden zijn. In het plan is een geschiktheidsverdeling opgenomen. Elke bestuurder zorgt voor het verwerven en onderhouden van voldoende kennis op pensioengebied om zijn verantwoordelijkheid als bestuurder waar te kunnen maken. Waar nodig zal de bestuurder zijn kennis uitbreiden door het volgen van opleiding, cursussen en gerichte seminars.

Het Fonds beschikt over een opleidingsplan. In de uitvoering van zijn taken laat het bestuur zich bijstaan door adviseurs op diverse gebieden (externe deskundigen).

Zelfevaluatie bestuur

Het bestuur evalueert jaarlijks zijn eigen functioneren. De voorzitter dan wel externe partij voert jaarlijks een functioneringsgesprek met iedere afzonderlijke bestuurder.

Beloningsbeleid

Het bestuur heeft het beloningsbeleid van het Fonds vastgelegd in de vergoedingsregeling.

Diversiteit

Het bestuur van het Fonds is zich bewust van de bepalingen in de Pensioenwet en de Code Pensioenfondsen over diversiteit in het bestuur en het verantwoordingsorgaan. Het fonds heeft een diversiteitsbeleid. Het Fonds streeft naar diversiteit in de samenstelling van het bestuur en het verantwoordingsorgaan zonder concessies te doen aan de eisen voor geschiktheid. Deze fondsorganen moeten een redelijke afspiegeling vormen van de samenstelling van de belanghebbenden.

Code pensioenfondsen

Het bestuur legt jaarlijks in het bestuursverslag verantwoording af over de naleving van deze Code. Het Fonds mag van deze code afwijken, als daar een goede reden voor is.

Klachten-en geschillenregeling

Het Fonds beschikt over een klachten- en geschillenregeling. Op grond van deze regeling bestaat de mogelijkheid om een uiting van ontevredenheid (klacht) of verschil van mening over de toepassing van de statuten en/of reglement (geschil) in te dienen. Indien de belanghebbende zich vervolgens niet kan vinden in de reactie van het bestuur, kan de belanghebbende zich wenden tot de Ombudsman Pensioenen of de burgerlijke rechter.

Klokkenluidersregeling

Het Fonds kent een klokkenluidersregeling. Binnen die regeling is het mogelijk dat een verbonden persoon een misstand binnen het Fonds (incident) meldt aan de compliance officer. Een misstand wordt afgehandeld als een incident uit de incidentenregeling, tenzij dit in de klokkenluidersregeling anders is bepaald. De klokkenluider wordt, voor zover deze te goeder trouw heeft gehandeld vanwege de melding van een incident niet geschaad in zijn positie binnen het Fonds.

Incidentenregeling

Het Fonds heeft een incidentenregeling opgesteld. In die regeling wordt beschreven op welke wijze het bestuur omgaat met incidenten die de goede naam of faam van het Fonds schade toebrengen of financiële schade tot gevolg hebben.

IT-beleid

De scope van het IT-beleid van het Fonds betreft primair het pensioenbeheer en het vermogensbeheer. Het IT-beleid betreft een aanvulling op het uitbestedingsbeleid gericht op de beheersing van de IT. Secundair richt het IT-beleid zich op de IT van de organen van het Fonds.

Herzieningenbeleid

Bij de uitvoering van de pensioenadministratie kunnen zich onjuistheden voordoen. Het Fonds dient bij een dergelijke onjuistheid te bezien of een herziening nodig en / of gewenst is. Het herzieningenbeleid is een richtlijn voor het herstel van onjuistheden indien blijkt dat pensioenaanspraken of – uitkeringen niet juist zijn vastgelegd / berekend.

Datakwaliteit

Het Fonds heeft onder meer beleid, procedures en maatregelen voor de kwaliteit van de data die worden gebruikt voor de vaststelling van de aanspraken en rechten. De doelstelling van het datakwaliteitsbeleid van het Fonds is het waarborgen dat de data voor de vaststelling van aanspraken en rechten juist en volledig zijn en dat de data tijdig beschikbaar zijn.

4.1.2 Interne beheersing uitbestedingspartners

Service level agreement

Alle uitbestede werkzaamheden zijn contractueel vastgelegd, waarvan service level agreements (SLA's) onderdeel uitmaken. De administrateur verstrekt ieder kwartaal een SLA-rapportage.

Beloning

In uitbestedingsrelaties wordt aandacht gegeven aan de hoogte van de beloning en aan het voorkomen van prikkels om oneigenlijke risico's te nemen.

Uitvoerders AZL en NNIP

AZL (pensioenadministratie) en NNIP (coördinator vermogensbeheer) zijn de belangrijkste uitvoerders voor het Fonds.

Beheersing van de risico's zijn bij AZL en NNIP ingebouwd in interne processen, procedures en functie scheidingen en is (mede op basis van vigerende wetten) vastgelegd in beleidsdocumenten, (insider)regelingen, gedragscodes en procuratieregelingen. AZL en NNIP hebben een business continuïteitsplan. De werking van deze processen en naleving van de regelingen worden bewaakt middels zowel interne controles als aan de ISAE of SOC gekoppelde externe audits.

Volmacht

In een separate volmacht (zie bijlage G) heeft het Fonds vastgelegd in welke situaties de administrateur het Fonds in en buiten rechte kan vertegenwoordigen en welke daden van beheer door laatstgenoemde namens het Fonds mogen worden verricht, zoals bijvoorbeeld het uitkeren van de pensioenen aan de pensioengerechtigden en het aangaan van contractuele relaties.

4.2 Risicomanagement

Het Fonds wordt bij het beheer van zijn pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met onzekerheden. Onzekerheid biedt zowel risico's als kansen, met de potentie om zowel waarde te verhogen als te verlagen. Risico is de kans op schade of verlies.

Onder risicomanagement wordt het integrale, continue en cyclische proces verstaan waarbinnen risico's worden geïdentificeerd, geanalyseerd, gemonitord en geëvalueerd. Dit resulteert in de acceptatie, mitigatie of het vermijden van geïdentificeerde risico's.

Risicomanagement stelt het bestuur in staat om op een efficiënte wijze met onzekerheid en de hiermee verbonden risico's om te gaan, en daarbij de capaciteit om waarde te creëren en te versterken. Actief omgaan met risicomanagement betekent:

- het continu zichtbaar maken en concretiseren van risico's;
- het normeren van risico's, welk risico is nog acceptabel voor het Fonds;
- het benoemen en beheren van beheermaatregelen;
- het creëren van risicoaltheid en risicobewustzijn;
- een proactieve omgang met risico's (in plaats van reactief).

Het Fonds heeft onderzocht welke risico's er zijn. Het Fonds heeft afgesproken welke maatregelen worden genomen om de grootste risico's te beheersen en beperken. Hiermee wordt in de besluitvorming rekening gehouden. Beheersmaatregelen worden periodiek op hun effectiviteit beoordeeld.

Op kwartaalbasis wordt een niet financiële risicomanagement rapportage opgesteld inclusief een samenvatting voor het bestuur. Deze rapportage wordt in de risicomanagementcommissie besproken en vastgesteld.

In bijlage H wordt het risicomanagement nader beschreven.

4.3 Sleutelfunctiehouders

De Pensioenwet bepaalt dat een onderscheid moet worden gemaakt tussen uitvoering enerzijds en controletaken anderzijds. Bij de sleutelhouders worden controletaken belegd. De risicobeheerfunctie, actuariële functie en de interne auditfunctie zijn aangemerkt als sleutelfuncties binnen het Fonds. Het bestuur is verantwoordelijk voor de gekozen invulling van de sleutelfuncties en ziet erop toe dat de sleutelfunctionarissen steeds voldoen aan de door de toezichthouder gestelde geschiktheidseisen.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen 'een houder van een sleutelfunctie' en 'een persoon of een organisatorische eenheid die een sleutelfunctie vervult':

- met een houder van een sleutelfunctie (sleutelfunctiehouder) wordt een natuurlijk persoon bedoeld die eindverantwoordelijk is voor de uitoefening van de taken die vallen onder de desbetreffende sleutelfunctie;

- met een persoon of een organisatorische eenheid die een sleutelfunctie vervult (sleutelfunctievervuller) worden alle betrokken personen of organisatorische eenheden bedoeld die betrokken zijn bij de uitvoering van de taken die vallen onder de sleutelfuncties.

Sleutelfunctiehouders moeten hun taken op een objectieve, eerlijke en onafhankelijke manier kunnen vervullen. De sleutelfunctiehouders moet toegang hebben tot alle informatie die noodzakelijk is om de functie te kunnen uitoefenen. Daarnaast dient er een directe rapportagelijn te zijn naar het bestuur van het pensioenfonds en.

4.4 Intern toezicht

De RvT heeft tot taak toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken in het Fonds. De RvT is ten minste belast met het toezien op adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur.

5

Deelname aan de pensioenregeling

5.1 Werkingsfeer

De werkingsfeer van het Fonds is omschreven in de statuten en de verplichtstellingsbeschikking. Het Fonds is werkzaam op het terrein van de in Nederland gevestigde, privaatrechtelijke openbare bibliotheken. Onder openbare bibliotheken worden die instellingen verstaan, die vallen onder de werkingsfeer van de collectieve arbeidsovereenkomst (cao) openbare bibliotheken. Bij het Fonds kunnen ook instellingen vrijwillig zijn aangesloten die daartoe een verzoek hebben ingediend.

5.2 Aangesloten instellingen en hun werknemers

Werkgevers en werknemers die voldoen aan de voorwaarden dienen zich te melden op het moment dat de aansluitings- respectievelijk deelnemingsplicht op hen van toepassing is. De aangesloten werkgever is verantwoordelijk voor het verstrekken van de juiste gegevens voor de uitvoering van de regeling.

Nieuwe werkgevers met personeel in dienst dienen zich voor de werknemersverzekeringen te melden bij het UWV. Het UWV bepaalt bij welke bedrijfssector een werkgever dient te worden ingedeeld op grond van de bedrijfsactiviteiten. De administrateur van het Fonds wordt door het UWV ingelicht als er mogelijk sprake is van een aansluitingsplicht bij het Fonds. De administrateur onderzoekt zo nodig de situatie nader.

Voorts kunnen bij het Fonds onder voorwaarden instellingen zijn aangesloten die daartoe een verzoek hebben gedaan. De voorwaarden zijn vastgelegd in de statuten.

5.3 Uitvoeringsreglement

Het bestuur heeft ten behoeve van de uitvoering en financiering van de pensioenregeling een uitvoeringsreglement opgesteld. Het uitvoeringsreglement is van toepassing op alle aangesloten werkgevers.

Premiebijdrage

Een aangesloten werkgever is aan het Fonds een premiebijdrage verschuldigd voor de pensioenregeling. Er is geen premiebijdrage verschuldigd gedurende de tijd waarover de deelnemer recht heeft op premievrije voortzetting van de pensioenopbouw wegens arbeidsongeschiktheid.

De aangesloten werkgever verhaalt een deel van de premiebijdrage op de deelnemers. Het bestuur stelt jaarlijks het verhaal op de deelnemers vast, na goedkeuring van de sociale partners.

Informatieverplichting

De aangesloten werkgever verstrekt het Fonds alle informatie die nodig is om aan zijn verplichtingen te kunnen voldoen.

Uitvoeringsovereenkomst vrijwillige aansluiting

Met een vrijwillig aangesloten instelling wordt een uitvoeringsovereenkomst vrijwillige aansluiting aangegaan in aanvulling op het uitvoeringsreglement. Een overeenkomst voor vrijwillige aansluiting wordt in beginsel voor vijf jaar aangegaan en kan door het Fonds en/of de werkgever worden opgezegd met een opzegtermijn van zes maanden. Bij vrijwillige aansluitingen kan het Fonds de verschuldigde premie afwijkend vaststellen, rekening houdend met de karakteristieken van het betreffende deelnemersbestand.

5.4 Handhaving

Op grond van de verplichtstelling zijn de werkgevers in de sector verplicht alle bij hen werkzame werknemers aan te melden bij het Fonds. Het Fonds voert een actief handhavingsbeleid.

5.5 Vrijstelling van de verplichte deelneming in de pensioenregeling

In het uitvoeringsreglement zijn nadere bepalingen over de voorwaarden van vrijstelling van deelneming opgenomen. Het bestuur is bevoegd vrijstelling te verlenen van de verplichte deelneming in de pensioenregeling. Voorts kan door het bestuur op basis van gemoedsbezwaren vrijstelling worden verleend. Een verleende vrijstelling kan worden ingetrokken. Er wordt regelmatig getoetst of de voorwaarden voor vrijstelling nog steeds van toepassing zijn. Het Fonds beschikt over een dispensatieprocedure.

5.6 Representativiteitstoets

Doel van deze toets is beoordelen of er een belangrijke meerderheid binnen de bedrijfstak achter de verplichtstelling staat. Via een periodieke toets wordt eens in de 5 jaar beoordeeld of er nog voldoende draagvlak hiervoor is binnen de bedrijfstak. Als de toets onvoldoende is, vindt al 2 jaar later opnieuw een toets plaats. Als de toets dan weer onvoldoende is, wordt de verplichtstelling ingetrokken. De laatste periodieke toets is gedaan in 2022.

5.7 Deelnemerschap

Deelnemers zijn de werknemers die op basis van een schriftelijke of mondelinge overeenkomst werkzaam zijn voor een aangesloten werkgever. Het deelnemerschap van de werknemer vangt aan op de dag van indiensttreding bij de aangesloten werkgever.

5.8 Beëindiging van deelnemerschap

Het deelnemerschap eindigt bij overlijden van de deelnemer en bij beëindiging van het dienstverband tussen de deelnemer en een aangesloten onderneming zonder dat dit dienstverband wordt gevolgd door een dienstverband met een andere aangesloten onderneming. Bovendien eindigt het deelnemerschap op het moment dat de onderneming, waarbij de betrokkene in dienst is, niet langer als aangesloten onderneming kan worden beschouwd.

5.9 Voortzetting van deelnemerschap

In tegenstelling tot deze bepalingen, wordt het deelnemerschap voortgezet:

- a. Als de deelnemer ten tijde van de beëindiging van het dienstverband (gedeeltelijk) arbeidsongeschikt is, dan blijft het (gedeeltelijke, volgens tabel) deelnemerschap bestaan zolang de (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid voortduurt.

- b. Voor degene die deelnemer was en aansluitend de deelneming individueel voortzet.
Aansluiting op deze basis is onder voorwaarden mogelijk. Deze voorwaarden zijn in het pensioenreglement opgenomen.

Het voortgezette deelnemerschap wordt uiterlijk beëindigd op de pensioendatum (de ingangsdatum van het ouderdomspensioen).

6

De inhoud van de pensioenregeling

Voor een precieze inhoud van de pensioenregeling(en) wordt verwezen naar het pensioenreglement. Hierna wordt een korte samenvatting gegeven waarin de verzekeringstechnisch gezien belangrijkste elementen genoemd worden.

De huidige pensioenregeling is voor het laatst gewijzigd met ingang van 1 januari 2024. Het standaardreglement geldt voor alle deelnemers van het Fonds.

De pensioenregeling omvat:

- een basispensioen (middelloonregeling) dat bestaat uit een levenslang ouderdomspensioen, partnerpensioen, tijdelijk partnerpensioen en wezenpensioen;
- een dekking bij arbeidsongeschiktheid die bestaat uit een arbeidsongeschiktheidspensioen en premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

De pensioenregeling van het Fonds wordt in de volgende tabel op hoofdlijnen weergegeven (versie 2024).

POB-standaardreglement 2015	
Soort regeling	Voorwaardelijk geïndexeerd middelloon
Toetredingsleeftijd	Geen
Pensioenvormen	Ouderdomspensioen Partnerpensioen (op opbouwbasis) Tijdelijk partnerpensioen (op risicobasis) Wezenpensioen Arbeitsongeschiktheidspensioen
Jaarlijks opbouwpercentage ouderdomspensioen	2015 en 2016: 1,875% 2017: 1,520% 2018 en 2019: 1,738% 2020 en 2021: 1,400% 2022: 1,550% 2023: 1,630% 2024: 1,738%
AOW-franchise	Zie bijlage 2 bij het pensioenreglement voor een overzicht per jaar
Maximum pensioengevend salaris	
Pensioenrichtleeftijd	De eerste dag van de maand dat de deelnemer 67 jaar wordt
Toeslagverlening	Voorwaardelijk met de prijsinflatie
Flexibiliseringsmogelijkheden	Vervroegde ingang ouderdomspensioen Uitstel ingang ouderdomspensioen Deeltijdpensionering Hoog-laag

	Uitruil partnerpensioen voor ouderdompensioen Uitruil ouderdompensioen voor partnerpensioen
Premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid	WIA-volgend

De aanspraken van de tot 1 januari 2015 geldende pensioenregeling met ingangleeftijd 65 zijn omgezet naar aanspraken met ingangleeftijd 67 jaar. Vervroegen en uitstel is mogelijk, waarmee kan worden aangesloten bij de ingangmaand van de AOW.

7

De balans en waardingsgrondslagen

7.1 Beleggingen

De beleggingen worden als volgt gewaardeerd:

Buitenlandse valuta

Activa en passiva in buitenlandse valuta zijn naar euro omgerekend tegen de ultimo jaar geldende koersen. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in buitenlandse valuta worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

Onroerende zaken

Aandelen van vastgoedmaatschappijen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Zakelijke waarden

De ter beurze genoteerde aandelen worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde. Niet ter beurze genoteerde aandelen (fondsen) worden gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de intrinsieke waarde.

Obligaties

De obligaties zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde, zijnde de beurswaarde.

Leningen op schuldbekentenis

De leningen op schuldbekentenis zijn gewaardeerd tegen de actuele waarde. Onder actuele waarde wordt in dit verband verstaan de contante waarde van de toekomstige kasstromen op basis van het effectieve rendement ultimo het verslagjaar van overeenkomstige leningen.

Derivaten

Beleggingen in beursgenoteerde derivaten worden gewaardeerd tegen de op 31 december bekende marktprijzen. Beleggingen welke onderhands zijn gekocht, waarvoor geen directe waardering beschikbaar is, worden gewaardeerd op basis van actuele marktparameters.

Overige beleggingen

Overige beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde.

Overige activa en passiva

Overige activa en passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op marktwaarde. Na eerste verwerking worden overige activa en passiva gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde als geen sprake is van transactiekosten). Voor vorderingen wordt rekening gehouden met een aftrek van eventuele bijzondere waardeverminderingen, als sprake is van oninbaarheid.

7.2 Herverzekering

De post 'herverzekering' wordt berekend als de contante waarde van de pensioenpolissen op het leven van (gewezen) deelnemers en heeft betrekking op de premievrije aanspraken van de voorheen bij Aegon ondergebrachte pensioen, vermeerderd met de contante waarde van zowel door Zwitserleven toegekende wezenpensioen als die van enkele overgenomen polissen. Bij de bepaling van de contante waarde wordt uitgegaan van de actuariële grondslagen en veronderstellingen zoals vermeld in bijlage A, met uitzondering van de opslag voor toekomstige uitvoeringskosten. Omdat de waarde van de post 'herverzekering' minder bedraagt dan 2% van de TV wordt op deze post geen afslag toegepast in verband met het kredietrisico van het Fonds op de herverzekeraar. Er kan op basis van Europese Richtlijnen gesproken worden van gespreid beleggen als vorderingen op één emittent niet hoger zijn dan 2%. Analoog daaraan kan gesteld worden dat een vordering op een herverzekeraar die binnen die grens blijft niet op een bijzondere wijze hoeft te worden behandeld.

7.3 Technische Voorzieningen (TV)

7.3.1 Voorziening pensioenverplichtingen

De berekening van de voorziening pensioenverplichtingen vindt plaats op basis van de contante waarde van de verwachte uitgaande kasstromen die voortvloeien uit de opgebouwde pensioenen van alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De contante waarde wordt vastgesteld op basis van een door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Bij de vaststelling van de verwachte uitgaande kasstromen wordt uitgegaan van prudente verzekeringstechnische grondslagen waaronder begrepen de voorzienbare trend in overlevingskansen. De onvoorwaardelijke indexatieregeling (oude regeling) maakt eveneens onderdeel uit van de voorziening pensioenverplichtingen. In bijlage A worden de gehanteerde grondslagen beschreven.

7.3.2 Overige technische voorzieningen

Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's

De voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's dient als reservering voor pensioenopbouw van de arbeidsongeschikte deelnemers, waarvan de eerste ziektedag gelegen is korter dan twee jaar tot de balansdatum (IBNR-reserve).

Jaarlijks worden de risicopremies voor de dekking van arbeidsongeschiktheid onder aftrek van de verschuldigde verzekeringspremie voor arbeidsongeschiktheid aan de voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's toegevoegd. De risicopremies betaald in jaar 1 dekken de schades ontstaan door ziektegevallen in jaar 1, tot uitkering komend vanaf jaar 3 (2 jaar later), en zo verder. De voorziening bestaat daardoor uit de arbeidsongeschiktheidsrisicopremies over de laatste twee boekjaren.

Bij aanpassing van de procentuele arbeidsongeschiktheidspremie worden de reeds aan de voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's toegevoegde arbeidsongeschiktheidspremies (voor schades die zich kunnen materialiseren in jaar 3 en jaar 4) met terugwerkende kracht herrekend. Het resultaat ten gevolge van de omrekening is voor rekening van het fonds.

Er wordt geen rendement toegevoegd.

Voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening

Er is een voorziening gevormd voor een beperkt aantal (11, stand 2022) verzekerden die geen goedkeuring hebben gegeven aan de overgang van een onvoorwaardelijke naar een voorwaardelijke toeslagverlening over hun pensioenen opgebouwd voor 1995. De voorziening wordt gelijk gesteld aan het verschil in de actuariële waarde van het opgebouwde pensioen, op basis van de rekenrente volgens de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur verminderd met 2%-punt.

Voorziening slotuitkering

Als een deelnemer met ingegaan ouderdomspensioen overlijdt en er is een partner, dan loopt de uitkering nog twee maanden na overlijden door. Als er geen partner achterblijft, maar er wel kinderen zijn die de leeftijd van 21 jaar nog niet hebben bereikt, wordt dit bedrag ineens uitgekeerd. In de reguliere voorziening wordt geen rekening gehouden met deze slotuitkering. Daarom wordt een voorziening slotuitkering gevormd ter dekking van eventuele slotuitkeringen van ouderdomspensioen voor (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

De voorziening voor de slotuitkering wordt vastgesteld door een overlijdensuitkering gelijk aan twee maanden ouderdomspensioen op het leven van de (toekomstig) gepensioneerde te verzekeren, voor zover er een partner bekend is in de administratie. Aangenomen wordt dat deze verzekering niet eerder ingaat dan op de pensioenrichtdatum.

7.4 Reserves

Solvabiliteitsreserve

De hoogte van de solvabiliteitsreserve is maximaal gelijk aan het vereiste eigen vermogen volgens het Financieel Toetsingskader en dient als buffer. De berekeningssystematiek van het vereiste vermogen is opgenomen in bijlage A.

Algemene reserve

Aan de algemene reserve wordt jaarlijks toegevoegd respectievelijk onttrokken het gerealiseerde positieve respectievelijk negatieve resultaat, voor zover die niet reeds zijn toegevoegd respectievelijk onttrokken aan de solvabiliteitsreserve.

Het toeslagbeleid

8.1 Voorwaardelijke toeslagverlening

Het Fonds heeft de intentie op de pensioenen jaarlijks per 1 januari een toeslag te verlenen als en voorzover de middelen van het Fonds naar oordeel van het bestuur – gehoord de adviserend actuaris – dit toelaten. Het bestuur besluit in hoeverre pensioenrechten en pensioenaanspraken worden aangepast. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit overrendement gefinancierd.

Als het bestuur besluit tot toeslagverlening, geldt eenzelfde toeslagverlening voor de volgende aanspraken en rechten:

- a. De opgebouwde pensioenaanspraken van de deelnemers.
- b. De verzekerde pensioenrechten van de pensioengerechtigden.
- c. De verzekerde pensioenaanspraken van de gewezen deelnemers.
- d. De verzekerde pensioenaanspraken van de deelnemers met premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.
- e. De verevende aanspraken op ouderdoms- en partnerpensioen in verband met einde huwelijk of samenwoning.
- f. De pensioengrondslag voor de voortgezette pensioenopbouw van deelnemers met premievrijstelling bij arbeidsongeschiktheid.

Een toegekende verhoging is onvoorwaardelijk en wordt aangemerkt als verplichting van het Fonds en de contante waarde van de verhogingen zal aan de voorziening pensioenverplichtingen worden toegevoegd.

Toeslagverleningsmaatstaf

De hoogte van de toeslagverlening per enige 1 januari wordt bepaald door het bestuur. Als uitgangspunt geldt hierbij de ontwikkeling van het Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen, over de periode september-september hieraan voorafgaande, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

Toekomst bestendig indexeren

Het bestuur van het Fonds conformeert zich bij toekenning aan de vereisten van toekomst bestendig indexeren:

- Voor het besluit van het bestuur van het Fonds inzake de toeslag verlening is de beleidsdekkingsgraad per 30 september van het voorgaande boekjaar bepalend.
- Bij een beleidsdekkingsgraad onder 110% (de toeslagdrempel) wordt geen toeslag verleend.
- De hoogte van de toeslag is zodanig dat steeds tijdig aan de eisen van het herstelplan wordt voldaan. Dat wil zeggen dat herstel van de beleidsdekkingsgraad naar het Vereist Eigen Vermogen binnen 10 jaar mogelijk is.
- Als de beleidsdekkingsgraad ten minste gelijk is aan de indexatiedekkingsgraad kan een volledige toeslag worden verleend. De indexatiedekkingsgraad per 30 september wordt

berekend conform de wettelijke voorschriften (voor de beleidsdekkingsgraad volledige toeslagverlening) en kan per jaar variëren.

- Er wordt niet meer toeslag verleend dan naar verwachting in de toekomst te realiseren is.
- Incidentele toeslagverlening om een niet toegekende toeslag of een doorgevoerde vermindering van pensioenaanspraken en pensioenrechten te compenseren kan eventueel worden verleend, zodra volledige toeslagverlening mogelijk is en:
  - als de toeslagverlening geen gevolgen heeft voor de toeslagverlening in de toekomst;
  - de beleidsdekkingsgraad ten minste het niveau van het vereist eigen vermogen behoudt;
  - in enig jaar ten hoogste één vijfde van het vermogen dat voor deze toeslagverlening beschikbaar is, wordt aangewend.

De toeslagengrens van 110% is gebaseerd op het besluit FTK. Als op grond van wet- en regelgeving ruimere toeslagverlening mogelijk wordt gemaakt, zal het bestuur nader bezien of van deze mogelijkheid gebruik wordt gemaakt. Het bestuur zal dit besluit kwalitatief en kwantitatief onderbouwen. Een op enig moment van het beleidskader afwijkend toeslagbesluit leidt niet direct tot aanpassing van dit beleidskader voor volgende jaren.

Een toeslag wordt vastgesteld op één decimaal nauwkeurig en de afronding vindt naar beneden plaats.

In hoofdstuk 11 van deze nota wordt het toeslagbeleid schematisch weergegeven in samenhang met het premiebeleid en het beleggingsbeleid.

Inhaaltoeslagverlening

Het bestuur kan besluiten om een in het verleden doorgevoerde korting of een in het verleden gemiste toeslag te compenseren met een incidentele inhaaltoeslag. Eerst zullen eventuele kortingen van de voorgaande vijf jaar worden hersteld. Daarna kan het Fonds besluiten tot het verstrekken van inhaaltoeslagen waarbij de gemiste toeslagen over de voorgaande vijf jaar als nog worden toegekend. Een negatieve prijsinflatie resulteert in een lagere inhaaltoeslagverlening.

Toeslagverlening Aegon-polissen

Het bestuur neemt geen afzonderlijk toeslagbesluit voor de premievrije pensioenen zoals herverzekerd bij Aegon Levensverzekering N.V. Het besluit ten aanzien van de toeslagronde per 1 januari wordt gevolgd, voor wat betreft de mate van toekenning ten opzichte van het indexcijfer. Voor de Aegon-polissen geldt een afwijkende toeslagverleningsmaatstaf en datum van toekenning. De datum van toekenning is 1 juli. Op de pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks voorwaardelijk toeslag verleend van de ontwikkeling van het Consumentenprijsindexcijfer alle bestedingen, over de periode juli tot en met juni hieraan voorafgaande, zoals gepubliceerd door het Centraal Bureau voor de Statistiek.

8.2 Onvoorwaardelijke toeslagverlening

Op het voorwaardelijke toeslagbeleid bestaat één uitzondering waarvoor de voorziening onvoorwaardelijke toeslagverlening is getroffen. Het betreft de verzekerden die geen goedkeuring hebben gegeven aan de overgang van een onvoorwaardelijke naar een voorwaardelijke toeslagverlening over hun pensioenen opgebouwd vóór 1995.

9

Het beleggingsbeleid

9.1 De verklaring inzake beleggingsbeginselen

Het beleggingsbeleid van het Fonds is op hoofdlijnen vastgelegd in de Verklaring inzake beleggingsbeginselen (bijlage E). Dit beleid wordt door het bestuur van het Fonds vastgesteld.

9.2 Strategisch beleggingsbeleid

Het beleggingsbeleid is gedetailleerd uitgewerkt in het Strategisch Beleggingsbeleid. Dit beleid, dat in principe eens in de drie jaar wordt opgesteld, bevat de uitgangspunten en kaderstelling voor het jaarlijkse beleggingsplan en voor de uitvoering en evaluatie van het beleggingsbeleid. Het Strategisch Beleggingsbeleid is als bijlage B opgenomen bij deze nota. De volgende onderwerpen komen aan de orde:

- Doelstelling van het beleggingsbeleid;
- Inrichting van de vermogensbeheerorganisatie (governance);
- Het beleggingsproces;
- Risicohouding;
- De beleggingsovertuigingen;
- Maatschappelijk verantwoord beleggen;
- Strategische asset allocatie (inclusief normportefeuille);
- Risicobeleid;
- Portefeuillebeheer.

9.3 Prudent person

Op grond van de Prudent Person regel van de Pensioenwet moet het Fonds beleggen in het belang van aanspraak- en pensioengerechtigden. Het Fonds moet onderbouwen dat het strategisch beleggingsbeleid en het jaarlijks beleggingsplan passen binnen de Prudent Person regel. Het bestuur heeft deze onderbouwing vastgelegd en herijkt deze periodiek. Het bestuur is van oordeel dat het Fonds volgens de Prudent Person-regel belegt.

10

De financiering van de verplichtingen

10.1 Vaststelling van de kostendekkende premie

Het bestuur van het Fonds is op grond van de Pensioenwet verplicht de premie op kostendekkend niveau vast te stellen. In het premiebeleid van het Fonds wordt uitgegaan van de kostendekkende premie. Deze kostendekkende premie wordt jaarlijks bepaald als de som van:

Samenstelling van de kostendekkende premie	
a.	de koopsom voor inkoop van de pensioenen betrekking hebbende op het komende kalenderjaar
b.	de risicopremies voor het (tijdelijk) partnerpensioen, wezenpensioen en het arbeidsongeschiktheidsrisico
c.	een opslag voor toekomstige uitvoeringskosten
d.	een opslag voor lopende uitvoeringskosten
e.	een opslag voor solvabiliteit
f.	een opslag voor de financiering van de voorwaardelijke onderdelen van de pensioenovereenkomst

In de kostendekkende premie zijn de volgende opslagen begrepen:

- De opslag voor premievrije deelneming wegens arbeidsongeschiktheid bedraagt 0,78% van de bijdragegrondslag. De opslag voor het arbeidsongeschiktheidspensioen bedraagt 0,12% van de bijdragegrondslag. Deze zijn begrepen onder b.
- De opslag voor toekomstige uitvoeringskosten van 3% onder c. wordt berekend over a. en b., met uitzondering van de opslagen voor arbeidsongeschiktheid.
- De opslag voor de dekking van de lopende uitvoeringskosten van in beginsel 1% is begrepen onder d. Bij de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie wordt de opslag voor uitvoeringskosten vooraf getoetst, waarbij rekening wordt gehouden met:
  - De verwachte uitvoeringskosten in het volgende boekjaar verminderd met
  - De verwachte vrijval uit de technische voorziening voor uitvoeringskosten (door uitkering en afkoop).De beleggingskosten zijn geen onderdeel van de kostendekkende premie.
- De opslag voor solvabiliteit onder e. is gelijk aan het vereist eigen vermogen per 1 januari op basis van het strategische beleggingsbeleid en wordt berekend over a, b en de toevoeging voor toekomstige uitvoeringskosten zoals begrepen onder c. Bij de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie wordt de opslag voor solvabiliteit eveneens over deze onderdelen berekend.
- Onder f. wordt een opslag voor voorwaardelijke toeslagverlening opgenomen zoals bedoeld in artikel 4 lid 3a en lid 4 Besluit FTK. Berekend wordt welke opslag in de gedempte kostendekkende premie nodig is voor de toeslagverlening. Is deze opslag hoger dan de opslag die nodig is voor het bij de aangroei van de pensioenverplichtingen behorende opslag voor solvabiliteit dan wordt dit meerdere in de kostendekkende premie opgenomen onder f.

Rentevoet voor de kostendekkende premie

Voor de berekening van de kostendekkende premie (de "toetspremie") wordt met het oog op demping (conform artikel 4 van het besluit FTK) niet uitgegaan van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur, maar van een gedempte rentevoet.

De gedempte kostendekkende premie wordt vastgesteld op basis van een verwacht reëel beleggingsrendement. Hierbij is een afslag gehanteerd ter grootte van de prijsinflatie (zonder ingroei-pad).

De technische onderbouwing voor demping en rendementscurve zijn opgenomen in bijlage A.

Naast de gedempte kostendekkende premie wordt jaarlijks de ongedempte of zuivere kostendekkende premie berekend op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur per 31 december van het voorafgaande jaar.

Voor het overige worden bij de kostendekkende premie de actuariële veronderstellingen (bijlage A) gehanteerd, die ook bij de bepaling van de technische voorziening worden gebruikt.

Peildatum voor vaststelling kostendekkendheid van de premie

Voor de jaarlijkse toetsing op de kostendekkendheid van de premie is de inschatting van de gedempte kostendekkende premie per 30 september voorafgaand aan het boekjaar maatgevend.

10.2 De feitelijke premie

De beschikbare premiebijdrage voor het geheel van de pensioenregelingen wordt vastgesteld door de sociale partners. Het bestuur bepaalt (mede) op basis van een ALM-studie en de (aanvangs-) haalbaarheidstoets of de voorgestelde premiebijdrage voldoende is om de pensioenregeling uit te kunnen voeren. De premiebijdrage dient stabiel te zijn en wat niveau betreft beheersbaar. De premiefluctuatie ten opzichte van het voorgaande jaar bedraagt daarom maximaal 2,5% van het pensioengevende salaris. Voor projectieberekeningen wordt ervan uitgegaan, dat de feitelijke premie maximaal 20% van het pensioengevende salaris bedraagt, tenzij er door sociale partners voor een bepaalde periode andere afspraken over de feitelijke premie zijn gemaakt.

Premiekorting

Premiekorting (een lagere premie dan bij het streefniveau wordt gevraagd) is slechts mogelijk als de beleidsdekkingsgraad boven het Vereist Vermogen ligt, de voorwaardelijke toeslagen zowel met betrekking tot de voorgaande tien jaar zijn verleend als ook in de toekomst kunnen worden verleend en een eventuele korting op de pensioenen in voorgaande tien jaar gecompenseerd is.

Gesplitste kortingsregeling

In de pensioenreglementen is een gesplitste kortingsregeling opgenomen. Als, in enig kalenderjaar, de feitelijke premie naar het oordeel van het bestuur niet toereikend is ter financiering van de pensioenaanspraken van de deelnemers kan het bestuur de opbouw en de toekenning van aanspraken in dat jaar verlagen.

Premiedekkingsgraad

De premiedekkingsgraad geeft weer of de premie hoog genoeg is om de nieuw in te kopen aanspraken op basis van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur te kunnen betalen, zonder de buffer voor de vereiste mate van zekerheid van 97,5%. De premiedekkingsgraad wordt

berekend met de volgende formule: de feitelijk ontvangen premie gedeeld door de actuariel benodigde premie op basis van de actuele RTS. De feitelijk ontvangen premie wordt hierbij geschoond voor de opslag voor directe uitvoeringskosten voor het lopende jaar.

Voorwaarden gesteld aan de feitelijke premie

Het Fonds maakt jaarlijks per 30 september een prognoseberekening van de gedempte kostendekkende premie voor de volgende periode (een kalenderjaar).

Op de peildatum dient aan elk van de volgende voorwaarden te worden voldaan:

1. De gedempte kostendekkende premie is naar verwachting lager of gelijk aan de feitelijke doorsneepremie die het volgende boekjaar wordt geheven. Deze voorwaarde volgt uit de Pensioenwet.
2. De beleidsdekkingsgraad is hoger dan of gelijk aan 95% of de beleidsdekkingsgraad is lager dan de kritieke dekkingsgraad maar de feitelijke doorsneepremie draagt wel bij aan herstel. De geschatte kritieke dekkingsgraad van 95% komt overeen met de grens die het Fonds heeft aangegeven nooit te willen overschrijden.

Daarnaast toetst het bestuur van Fonds jaarlijks de premiedekkingsgraad op peildatum op evenwichtigheid. Het bestuur hanteert daarbij het uitgangspunt, dat de premiedekkingsgraad naar verwachting ten minste 85% dient te bedragen. Het bestuur van het Fonds kan besluiten een lagere premiedekkingsgraad dan 85% te accepteren, zolang deze door het bestuur als voldoende evenwichtig wordt beschouwd.

Als niet aan beide voorwaarden wordt voldaan en/of als het bestuur van het Fonds de premiedekkingsgraad op peildatum als niet voldoende evenwichtig beoordeelt, zal in principe een zodanige aanpassing van de pensioenregeling, risicohouding of de feitelijke doorsneepremie moeten plaatsvinden dat voor de volgende periode weer aan de voorwaarden wordt voldaan.

De bovenstaande voorwaarden zijn opgenomen in de opdrachtaanvaardingsovereenkomst met de sociale partners.

Het weerstandsvermogen van het Fonds, sturingsmiddelen

11.1 Weerstandsvermogen

Het weerstandsvermogen wordt gevormd door de middelen die niet nodig zijn voor de dekking van de TV. Het beleid van het Fonds is erop gericht een beleidsdekkingsgraad te hebben minimaal gelijk aan het Vereist Vermogen.

Het Fonds hanteert de volgende grenzen:

Grens	Definitie
Indexatie-dekkingsgraad	Vanaf deze grens is volledige toeslagverlening toegestaan vanuit het nFTK Deze dekkingsgraad wordt ook wel aangeduid als de benodigde beleidsdekkingsgraad bij volledige toeslagverlening De indexatiedekkinggraad wordt bepaald volgens het binnen het nFTK gestelde formulairum voor toekomstbestendige indexatie
Vereist Vermogen	Wettelijk vereist vermogen (berekend volgens het standaardmodel zie bijlage A)
Toeslagdrempel	Vanaf deze grens is toeslagverlening toegestaan vanuit het nFTK
Ondergrens	Wettelijk minimaal vereist vermogen (berekend volgens bijlage A)

De genoemde grenzen worden jaarlijks geijkt gegeven de economische omstandigheden.

Dekkingsgraad

De actuele dekkingsgraad (DG) is gedefinieerd als:

$$DG = (\text{totaal activa} - \text{kortlopende schulden}) / (\text{totaal technische voorzieningen})$$

Beleidsdekkingsgraad

De beleidsdekkingsgraad is gedefinieerd als het voortschrijdend gemiddelde van de actuele dekkingsgraden over de voorgaande 12 maanden.

De beleidsdekkingsgraad wordt als maatstaf gebruikt voor de inzet van de sturingsmiddelen.

Het pensioenfonds beschikt over een procedure voor de bepaling van de maandelijks beleidsdekkingsgraad.

Reële dekkingsgraad

Het pensioenfonds meldt jaarlijks de hoogte van de reële (beleids)dekkingsgraad van het pensioenfonds aan DNB. De reële dekkingsgraad is daarbij gedefinieerd als de beleidsdekkingsgraad gedeeld door de 'indexatiedekkinggraad', de dekkingsgraad waarbij naar verwachting volledige toeslagverlening op basis van prijsinflatie mogelijk is.

Kritieke dekkingsgraad

De kritieke dekkingsgraad is de dekkingsgraad waarbij het Fonds er nog net in slaagt om binnen de wettelijk gestelde hersteltermijn van 10 jaar over het Vereist Vermogen te beschikken, zonder aanvullende maatregelen te moeten treffen.

Toetsing vermogenspositie

De toets in hoeverre het gevoerde beleid tot het gewenste resultaat leidt zal ten minste per kwartaal plaatsvinden mede aan de hand van de verplichte rapportages aan DNB.

Kritische ondergrens

Tenminste eenmaal per jaar wordt door het Fonds een kritische ondergrens voor de dekkingsgraad vastgesteld. Het beleggingsbeleid is zodanig ingericht dat de kans dat de (marktwaarde) dekkingsgraad binnen 1 jaar onder deze kritische ondergrens komt minder is dan 1,0%. Dit is een norm die het Fonds zich zelf heeft gesteld.

11.2 Beleidskader

Het bestuur van het Fonds heeft op basis van de ALM-studie in 2021 de volgende beleidskeuzematrix (of beleidskader) vastgesteld:

Beleidsdekkingsgraad (BDG)	Niveau (2021)	Feitelijke premie	Toeslagverlening (prijsindex)	Beleggingen
Boven de indexatie DG	BDG ≥ circa 124%	Maximaal 20% van de salarissom <i>2016 tot en met 2021: 19,7%</i>	Volledige toeslagverlening inclusief inhaaltoeslag Inhaaltoeslag gelijk aan 1/5e deel van surplus	Beleggingsplan 2022: Matching portefeuille 29,5% <ul style="list-style-type: none"> staatsobligaties, cash, rentederivaten Return portefeuille 70,5% <ul style="list-style-type: none"> aandelen vastgoed bedrijfsobligaties (credits) hypotheke senior loans EMD Renteafdekking: <ul style="list-style-type: none"> Dynamisch, afhankelijk van renteniveau
Boven de toeslagdrempel, maar onder de indexatieDG	BDG ≥ 110% BDG < circa 124%	<i>2022 en 2023: 20,7%</i>	Gedeeltelijke toeslag (lineair oplopend)	
Boven de ondergrens, maar onder de toeslagdrempel	BDG ≥ 104,1% BDG < 110%		Geen toeslag Lange termijn herstelplan tot Vereist Vermogen van maximaal 10 jaar (kortingen minimaal tijdsevenredig)	
Onder de ondergrens	BDG < 104,1%			

Het premie-, toeslag- en beleggingsbeleid zijn in nauwe samenhang vastgesteld.

Het bestuur hanteert het beleidskader als hulpmiddel en beslist elk jaar afzonderlijk over de toe te passen toeslag en premiebijdrage. Het bestuur behoudt derhalve beleidsvrijheid, binnen de wettelijke vereisten, bij het vaststellen van de jaarlijkse toeslagen en premies. Als peildatum voor de beleidsbeslissingen geldt 30 september, voorafgaand aan het boekjaar.

Op basis van de ontwikkeling van de uitkomsten kan bijstelling van het beleid of de invulling daarvan plaatsvinden.

ALM-studie

Eens in de vijf jaar of zoveel vaker als het bestuur wenst, wordt door het Fonds een ALM-studie uitgevoerd, ter onderbouwing van het beleidskader, gegeven de risicohouding.

De demografische en economische uitgangspunten van de laatste ALM-studie zijn als bijlage bij deze ABTN opgenomen.

Aanvangshaalbaarheidstoets

De aanvangshaalbaarheidstoets moet ondermeer aantonen dat het premiebeleid over de gehele berekeningshorizon voldoende realistisch en haalbaar is.

11.3 Herstelplan

Het Fonds stelt volgens de wettelijk vereisten een herstelplan op als de beleidsdekkingsgraad lager is dan het strategisch Vereist Vermogen. Gedurende de periode dat een herstelplan van kracht is mag het Fonds het risicoprofiel niet vergroten.

De volgende hersteltermijnen zijn van toepassing, waarbij tevens de maatregel wordt vermeld als de hersteltermijn (naar verwachting) wordt overschreden:

- Er geldt een termijn van tien jaar voor herstel tot het vereiste vermogen in maximaal 10 jaar. Mocht herstel binnen deze termijn vooraf niet mogelijk blijken, dan wordt een jaarlijkse verlaging op basis van 1/10e van het resterende vermogenstekort tot het vereiste vermogen toegepast (dus na herstelkracht).
- Er geldt een periode van vijf jaar voor herstel tot het minimaal vereiste vermogen (uitstel termijnen door Minister mogelijk). Mocht deze periode worden overschreden, dan wordt een verlaging ineens of in maximaal 10 jaar onvoorwaardelijk toegepast.

Een lopend herstelplan wordt jaarlijks geactualiseerd en maatregelen opnieuw vastgesteld.

De resultaten van de ALM-studie en de (aanvangs-)haalbaarheidstoets moeten aantonen dat met inzet van de in het beleidskader geformuleerde sturingsmiddelen de beoogde hersteltermijnen naar verwachting gehaald worden.

11.4 Financieel crisisplan

Het bestuur beschikt over een financieel crisisplan waarin is beschreven hoe het bestuur omgaat met crisissituaties. Het crisisplan bevat een beschrijving van maatregelen die op korte termijn effectief ingezet kunnen worden, als de dekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden. Het financieel crisisplan is als bijlage bij deze abtn opgenomen.

Slotopmerkingen

Deze actuariële en bedrijfstechnische nota beschrijft het Fonds naar de situatie van 1 januari 2024. De abtn en de bijlagen worden jaarlijks in het eerste kwartaal op actualiteit getoetst. Wijzigingen vinden plaats door middel van een wijzigingsblad of door het vervangen van een bijlage, tenzij het bestuur meent dat een volledig nieuwe actuariële en bedrijfstechnische nota noodzakelijk is.

Het fonds bereidt zich voor op de uitvoering van een solidaire pensioenregeling per 1 januari 2025. Onderdeel van de implementatie is een herziening van de ABTN per 1 januari 2025.

APPENDIX A

Technische bijlage

Laatst aangepast per 31-12-2023.

In deze bijlage worden beschreven:

- De actuariële grondslagen en veronderstellingen voor de berekening van de TV en de premie.
- De onderbouwing opslag voor toekomstige uitvoeringskosten.
- De onderbouwing verwacht reëel beleggingsrendement.
- De vaststelling van de flexibiliseringsfactoren die onderdeel uitmaken van het pensioenreglement.
- De vaststelling van het Vereist (Eigen) Vermogen.
- De vaststelling van het Minimaal Vereist (Eigen) Vermogen.
- Beleid ten aanzien van klein pensioen
- Beleid ten aanzien van de uniforme rekenmethodiek

1. Actuariële grondslagen en opslagen

In de volgende tabel zijn de grondslagen weergegeven, met in de laatste kolom het jaar van de laatste actualisatie en eerstvolgende actualisatie (indien relevant).

Sterfgrondslagen	AG prognosetafel 2022 met de sterftেকans-correctiefactoren zoals vermeld in de correctietabel in deze bijlage. De starttafel wordt jaarlijks één jaar verhoogd (31 december 2023: startjaar 2024). Voor ingegane wezenpensioenen wordt voor de vast te stellen TV sterfte verwaarloosd.	Prognosetafel in 2022, eerstvolgende aanpassing in 2024 Toetsing ervaringssterfte in 2023, eerstvolgende toetsing uiterlijk 2026 (volgend op publicatie door het CBS)
Gehuwdheid voor de pensioendatum	Volgens het systeem van bepaalde partner. Bij de vaststelling van de voorziening voor niet-ingegaan partnerpensioen wordt uitgegaan van de aanname dat iedere (gewezen) deelnemer een partner heeft. Bij de berekening van de overlijdensrisicopremies wordt wel in ogenschouw genomen of de deelnemer een partner heeft. Aangenomen wordt dat partners van ongelijke sekse zijn.	2023, eerstvolgende toetsing uiterlijk in 2026
Gehuwdheid na de pensioendatum	Bij de vaststelling van de voorziening voor niet-ingegaan partnerpensioen wordt uitgegaan van de feitelijke situatie van gehuwd of ongehuwd samenwonen.	

Leeftijdsverschil man – vrouw	Vrouwelijke hoofdverzekerde: de vrouw is 1 jaar en 5 maanden jonger dan de man. Mannelijke hoofdverzekerde: de man is 3 jaar en 0 maanden ouder dan de vrouw.	2023, eerstvolgende toetsing uiterlijk in 2026
Rekenrente	DNB-rentetermijnstructuur. Voor de bepaling van de gedempte kostendekkende premie wordt van verwacht reëel beleggingsrendement uitgegaan.	Premiecurve voor de gedempte kostendekkende premie geldt tot uiterlijk 1 januari 2028
Uitkeringen	De uitkeringen worden continu betaalbaar verondersteld.	
Leeftijden	De berekening vindt post voor post plaats waarbij de leeftijd van de verzekerde in jaren en maanden nauwkeurig wordt bepaald; hierbij wordt een verzekerde verondersteld te zijn geboren op de eerste dag van de maand van geboorte.	
Voorziening voor toekomstige pensioenopbouw arbeidsongeschikten	De contante waarde van de vrijgestelde pensioenopbouw is opgenomen in de voorziening pensioenverplichtingen, uitgaande van de reglementaire opbouw tot de pensioenrichtleeftijd.	
Voorziening arbeidsongeschiktheidsrisico's (IBNR)	Gelijk aan de arbeidsongeschiktheidsrisicopremies over de laatste twee boekjaren. Bij actualisatie van de procentuele arbeidsongeschiktheidsrisicopremie worden de reeds aan de voorziening toegevoegde premies met terugwerkende kracht herrekend.	
Revalidering	Bij ingetreden arbeidsongeschiktheid wordt bij de berekening van de schadevoorziening de kans op revalidering op nul gesteld.	
Opslag voor toekomstige uitvoeringskosten	3,0% van de netto voorziening pensioenverplichtingen. In deze bijlage worden de uitgangspunten en de methode beschreven voor de vaststelling van de opslag.	2023, eerstvolgende toetsing uiterlijk in 2026
Opslag in de premie voor uitvoeringskosten	Deze bedraagt in beginsel 1%. Deze opslag wordt tevens jaarlijks vooraf getoetst bij iedere premievaststelling.	2023, eerstvolgende toetsing uiterlijk in 2026
Opslag in de premie voor arbeidsongeschiktheid	0,90% van de bijdragegrondslag (0,78% premievrijstelling en 0,12% arbeidsongeschiktheidspensioen).	2021, eerstvolgende toetsing in uiterlijk 2024
Garantie ongehuwdenpensioen	De TV voor ongehuwdenpensioen wordt berekend alsof het ouderdomspensioen betreft.	
TV voor uitgesteld wezenpensioen	1,0% van de TV voor uitgesteld partnerpensioen behorend bij uitgesteld ouderdomspensioen.	2022, eerstvolgende toetsing uiterlijk in 2025
TV niet-opgevraagd pensioen	Voor niet-opgevraagd pensioen worden de nog niet betaalde uitkeringen gedurende vijf jaar meegenomen in de TV. Mocht de rechthebbende zich na vijf jaar alsnog melden, dan wordt het pensioenrecht opnieuw opgevoerd en worden de verstreken termijnen nabetaald.	2019, eerstvolgende toetsing in 2024

Correctietabellen

De correctietabellen voor ervaringssterfte zijn gebaseerd op een externe maatstaf namelijk het gemiddelde inkomen van de actieve populatie. De motivatie is dat er een causaal verband bestaat tussen inkomen en levensverwachting. De externe maatstaf wordt kwantitatief getoetst aan de historische waargenomen sterfte van het Fonds, de zogenoemde backtest.

Te hanteren correctietabellen ten aanzien van de sterftegrondslagen zoals opgenomen in de AG Prognosetafel zijn:

- 'hoog-midden' voor mannelijke hoofdverzekerden/ vrouwelijke medeverzekerden en 'hoog' voor vrouwelijke hoofdverzekerden/ mannelijke medeverzekerden uit het model Mercer ES2023;
- deze correctiefactoren voor ervaringssterfte zijn van toepassing per 31 december 2022 .

Correctiefactoren voor ervaringssterfte op de sterftekans:

Leeftijd	Hoofdverzekerden		Medeverzekerde	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
jonger dan 15	1,00000	1,00000	1,00000	1,00000
15	0,96794	1,14254	0,80156	1,07973
16	0,93074	1,09217	0,79231	1,04022
17	0,89640	1,04465	0,78380	1,00235
18	0,86482	0,99989	0,77601	0,96611
19	0,83586	0,95780	0,76889	0,93146
20	0,80941	0,91828	0,76242	0,89839
21	0,78534	0,88125	0,75656	0,86687
22	0,76355	0,84662	0,75128	0,83687
23	0,74392	0,81431	0,74655	0,80838
24	0,72634	0,78422	0,74233	0,78137
25	0,71072	0,75629	0,73860	0,75582
26	0,69693	0,73043	0,73534	0,73169
27	0,68489	0,70657	0,73250	0,70898
28	0,67449	0,68461	0,73008	0,68765
29	0,66564	0,66450	0,72803	0,66767
30	0,65824	0,64616	0,72635	0,64903
31	0,65220	0,62951	0,72499	0,63169
32	0,64744	0,61448	0,72395	0,61564
33	0,64387	0,60101	0,72319	0,60084
34	0,64141	0,58902	0,72271	0,58727
35	0,63997	0,57846	0,72247	0,57491
36	0,63948	0,56926	0,72246	0,56372
37	0,63987	0,56135	0,72266	0,55369
38	0,64106	0,55468	0,72306	0,54479
39	0,64297	0,54919	0,72364	0,53698
40	0,64556	0,54481	0,72437	0,53024
41	0,64874	0,54150	0,72526	0,52455
42	0,65246	0,53920	0,72628	0,51988
43	0,65666	0,53785	0,72743	0,51620
44	0,66128	0,53741	0,72868	0,51348

Leeftijd	Hoofdverzekerden		Medeverzekerde	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
45	0,66628	0,53782	0,73004	0,51169
46	0,67158	0,53904	0,73148	0,51082
47	0,67716	0,54103	0,73301	0,51082
48	0,68295	0,54373	0,73461	0,51167
49	0,68893	0,54711	0,73628	0,51335
50	0,69504	0,55112	0,73801	0,51581
51	0,70125	0,55572	0,73980	0,51905
52	0,70753	0,56088	0,74163	0,52302
53	0,71383	0,56656	0,74352	0,52769
54	0,72013	0,57272	0,74545	0,53304
55	0,72641	0,57934	0,74743	0,53904
56	0,73263	0,58637	0,74945	0,54566
57	0,73878	0,59379	0,75152	0,55287
58	0,74482	0,60158	0,75363	0,56063
59	0,75076	0,60970	0,75579	0,56892
60	0,75657	0,61813	0,75800	0,57771
61	0,76224	0,62684	0,76027	0,58696
62	0,76775	0,63582	0,76260	0,59665
63	0,77311	0,64505	0,76500	0,60675
64	0,77831	0,65450	0,76747	0,61721
65	0,78335	0,66416	0,77003	0,62802
66	0,78823	0,67401	0,77267	0,63914
67	0,79295	0,68404	0,77541	0,65054
68	0,79751	0,69424	0,77827	0,66218
69	0,80194	0,70459	0,78125	0,67404
70	0,80623	0,71509	0,78436	0,68608
71	0,81040	0,72573	0,78762	0,69827
72	0,81448	0,73651	0,79105	0,71058
73	0,81847	0,74742	0,79465	0,72297
74	0,82240	0,75846	0,79845	0,73542
75	0,82630	0,76962	0,80246	0,74788
76	0,83019	0,78091	0,80669	0,76033
77	0,83410	0,79233	0,81118	0,77272
78	0,83807	0,80389	0,81593	0,78504
79	0,84213	0,81559	0,82098	0,79724
80	0,84631	0,82743	0,82633	0,80928
81	0,85312	0,84208	0,83479	0,82409
82	0,86024	0,85675	0,84368	0,83858
83	0,86771	0,87140	0,85301	0,85271
84	0,87555	0,88600	0,86277	0,86642
85	0,88378	0,90049	0,87295	0,87965
86	0,89242	0,91480	0,88352	0,89237
87	0,90147	0,92886	0,89445	0,90450
88	0,91091	0,94256	0,90567	0,91602

Leeftijd	Hoofdverzekerden		Medeverzekerde	
	Mannen	Vrouwen	Mannen	Vrouwen
89	0,92070	0,95578	0,91710	0,92687
90	0,93079	0,96840	0,92866	0,93701
91	0,94108	0,98022	0,94022	0,94642
92	0,95144	0,99106	0,95161	0,95506
93	0,96170	1,00066	0,96263	0,96294
94	0,97162	1,00872	0,97303	0,97005
95	0,98089	1,01490	0,98251	0,97642
96	0,98913	1,01878	0,99070	0,98209
97	0,99585	1,01987	0,99714	0,98715
98	1,00043	1,01759	1,00130	0,99170
99	1,00212	1,01124	1,00251	0,99591
ouder dan 99	1,00000	1,00000	1,00000	1,00000

2. Onderbouwing opslag voor toekomstige uitvoeringskosten

Gehanteerde uitgangspunten

De gehanteerde uitgangspunten voor de vaststelling van de voorziening uitvoeringskosten zijn:

- Het Fonds moet de uitvoeringskosten kunnen dragen bij afwikkeling van de opgebouwde verplichtingen. De kosten voor de (toekomstige) inactieven moeten door het Fonds kunnen worden gedragen en daartoe moet een toereikende voorziening uitvoeringskosten worden aangehouden. Dat is ook om een andere reden van belang. Als er een toereikende voorziening voor toekomstige uitvoeringskosten wordt aangehouden, wordt de toeslagcapaciteit van het Fonds niet overschat.
- In beginsel moet de voorziening uitvoeringskosten toereikend zijn tot de laatste verzekerde overlijdt. In de praktijk zal op een eerder moment tot afstorting van de opgebouwde pensioenen bij een verzekeraar worden overgegaan omdat naarmate het Fonds in omvang afneemt schaalnadelen ontstaan.
- Bij afwikkeling wordt geen premie meer ontvangen en zal het Fonds de uitvoeringskosten geheel zelf moeten dragen. De vrijval van de voorziening uitvoeringskosten moet bij afwikkeling bij benadering minimaal gelijk zijn aan de feitelijke afwikkelingskosten.

De methode van vaststelling

De jaarlijkse uitvoeringskosten bij discontinuïteit zijn als volgt geschat:

	Discontinuïteit (niveau 2023)
Pensioenadministratie	980
Bestuur	787
Advies- en controlekosten	184
Overige kosten waaronder bijdrage aan DNB	120
Totaal	2.071

De geschatte uitvoeringskosten van 2.071 per 31 december 2022 zijn contant gemaakt op basis van de volgende grondslagen en uitgangspunten:

- De Fondsgrondslagen per 31 december 2022 zoals beschreven in de abtn.

- De uitvoeringskosten zullen jaarlijks gaan stijgen. Wij hebben met kosteninflatie rekening gehouden door te veronderstellen dat de uitvoeringskosten jaarlijks met 2,0% toenemen. Voor de eerste jaren zijn wij uitgegaan van het ingroeipad per 1 juli 2023 (voor de jaren 2023 tot en met 2031) zoals gepubliceerd door DNB. Het ingroeipad start op 3,0%.
- Het Fonds bereikt bij afwikkeling in enig jaar een dusdanige omvang, dat het efficiënter wordt het Fonds te liquideren en de opgebouwde verplichtingen bij een andere pensioenuitvoerder onder te brengen. De jaarlijkse verwachte uitvoeringskosten mogen ten gevolge van de schaalnadelen niet verder oplopen dan 5% van de verwachte pensioenuitkeringen. Na ongeveer 20 jaar heeft het Fonds in afwikkeling dit percentage bereikt, en worden de schaalnadelen te groot om het fonds te kunnen blijven continueren. Verondersteld is daarom een overdracht naar een andere pensioenuitvoerder per eind 2043.
- Liquidatie en overdracht gaat gepaard met extra uitvoeringskosten. In de berekening is uitgegaan van kosten bij liquidatie van naar schatting € 400k.

Het resulterende bedrag wordt uitgedrukt als percentage van de netto TV. Op basis van de berekening per 31 december 2022 bedraagt de aan te houden voorziening uitvoeringskosten 2,87% van de netto TV. Gegeven het schattingskarakter van de uitvoeringskosten en om enige marge te hebben bij een stijgende rente (en daardoor afnemende TV) is dit percentage afgerond naar 3% van de netto TV.

De voorziening uitvoeringskosten wordt minimaal iedere drie jaar opnieuw getoetst. De eerstvolgende toetsing vindt uiterlijk plaats in 2026. Er zal daarbij een bestendige gedragslijn worden gevolgd.

De voorziening uitvoeringskosten is een procentuele opslag op de netto TV. Daardoor volgt het verloop van voorziening uitvoeringskosten die van de netto TV. Deze opslag wordt tevens toegepast bij de nieuwe opbouw (toevoeging aan de voorziening uitvoeringskosten) en de uitkeringen (vrijval van de voorziening uitvoeringskosten).

3. Onderbouwing verwacht reëel beleggingsrendement

Het uitgangspunt voor sociale partners is een goede pensioenregeling bij een stabiele en betaalbare premie. Het bestuur deelt dit uitgangspunt en hecht eraan dat toekomstige generaties eenzelfde goede regeling krijgen als voorgaande generaties en er bij sociale partners draagvlak blijft bestaan voor het pensioenfonds. Het pensioenfonds dient voorts de belangen van de niet-premiebetalenden (pensioengerechtigden en slapers) goed te behartigen. Uit berekeningen in 2015 is gebleken dat de invloed van premiedemping op basis van verwacht reëel beleggingsrendement op de indexatieambitie van het Fonds naar oordeel van het bestuur zeer beperkt is. Het bestuur heeft daarom een overstap op deze methodiek van premiedemping als verantwoord beoordeeld.

Vanaf 2024 tot uiterlijk 1 januari 2028 (of de eerdere datum dat de nieuwe pensioenregeling op grond van de Wet toekomst pensioenen van kracht wordt) geldt een geactualiseerde premiecurve. Op basis van de geactualiseerde premiecurve en een feitelijke premie van 20,7% (2024) bedraagt het opbouwpercentage voor het ouderdomspensioen 1,738% (2024). In de volgende paragraaf volgt de technische uitwerking van de geactualiseerde premiecurve.

3.1 Technische uitwerking van premiedemping op basis van verwacht reëel beleggingsrendement

Bij de invoering van het FTK is onderkend dat door de fluctuerende marktrente de kostendekkende premie sterke schommelingen kan vertonen en dat daardoor een stabiele(re) premie wenselijk kan zijn. Voor de feitelijke premie is het daarom toegestaan een stabiliserende disconteringsvoet toe te passen op basis van een voortschrijdend gemiddelde RTS of - onder voorwaarden - op basis van een verwacht toekomstig rendement.

Het Fonds gaat uit van premiedemping op basis van een verwacht toekomstig rendement. Het Fonds houdt daarbij rekening met de gestelde voorwaarden in het besluit FTK:

- het rendement op vastrentende waarden, bedoeld in artikel 23a van het besluit FTK, wordt vastgezet voor vijf jaar op basis van de actuele marktrente bij aanvang van deze periode, en,
- het Fonds houdt in de premie rekening met toeslagverlening ter hoogte van ten minste de minimale verwachtingswaarde voor de groeivoet van het prijsindexcijfer, bedoeld in artikel 23a van het besluit FTK.

Voor het verwachte rendement wordt aangesloten bij de maximale rendementen van de Commissie Parameters. Daarbij wordt voor de vastrentende waarden aan een gedeelte van de obligatieportefeuille het aandelenrendement gealloceerd, afhankelijk van de rating van de stukken.

De gehanteerde mapping voor de vastrentende waarden is als volgt (per 30 september 2023):

Mapping	Gewicht vóór mapping	Gewicht ná mapping
VRW	61.0%	51.7%
Aandelen ontwikkeld	33.0%	42.3%
Overige zakelijke waarden	0.0%	0.0%
Aandelen opkomende markten	0.0%	0.0%
Niet beurs-genoteerd vastgoed	6.0%	6.0%
Grondstoffen	0.0%	0.0%
Hedge funds	0.0%	0.0%
Overig	0.0%	0.0%
Totaal	100.0%	100.0%

Het netto verwacht beleggingsrendement wordt vastgesteld op basis van de volgende uitgangspunten:

- Het netto verwacht meetkundig rendement op vastrentende waarden, bedoeld in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfondsen, wordt vastgezet voor een periode van vijf jaar op basis van de actuele rente per 30 september 2023, te weten de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur.
- Het netto verwacht meetkundig rendement op aandelen, vastgoed en de overige beleggingen wordt bepaald op basis van de maximaal te hanteren parameters zoals vastgelegd in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfondsen.
- Het strategische beleggingsbeleid is het uitgangspunt voor het vaststellen van het netto verwacht beleggingsrendement: dit wordt vastgesteld op basis van de berekeningsmethodiek zoals vastgelegd in artikel 23a van het Besluit FTK Pensioenfondsen. Bij een wijziging van strategische beleggingsbeleid wordt het netto verwacht beleggingsrendement opnieuw vastgesteld.

Op de nominale disconteringscurve wordt een afslag toegepast voor de toekomstige indexaties. Hierdoor resulteert de reële disconteringscurve.

De gehanteerde prijsinflatie, bruto rendementen, kostenafslagen en standaarddeviaties worden in de onderstaande tabel weergegeven (per 30 september 2023, het betreft de maximale parameters 2022):

categorie bruto	bruto meekundig	kostenafslag	standaard deviatie	opmerking
<i>minimum verwachtingswaarden</i>				
Prijsinflatie	2.0%	n.v.t.	n.v.t.	Ingroeipad van 5 jr Ingroeipad van 5 jr
Contractloontijding	2.4%	n.v.t.	n.v.t.	
<i>maximum verwachtingswaarden</i>				
Staats AAA		0.20%	8.0%	Conform vigerende forwards Combi forwards en aandelen, afhankelijk van kredietrisico in portefeuille
Credits		0.20%		
Beursgenoteerde aandelen	5.4%	0.20%	20.0%	
Overige zakelijke waarden	7.0%	1.80%	25.0%	
Niet beurs-genoteerd vastgoed	4.4%	0.60%	15.0%	
Grondstoffen	3.5%	0.20%	20.0%	
Diversificatie-effect	circa 50 bp	n.v.t.	n.v.t.	Afhankelijk van portefeuille, op basis van benaderingsformule

Voor de verdeling van de vastrentende waarden naar rating is de volgende tabel per 30 juni 2023 gehanteerd. Een deel van de portefeuille is 'not rated'. De betreffende categorie voor zover 'not rated' is ook als <BBB te classificeren. Voor de verdeling van de vastrentende waarden is uitgegaan van de stand per 30 juni 2023, waardoor er ten opzichte van de stand per 30 september 2023 (de peildatum) enige prudentie wordt aangehouden.

Het Fonds hanteert bij de bepaling van de premiecurve per 30 september 2023 het volgende ingroeipad voor de ontwikkeling van de inflatie (peildatum 1 oktober 2023).

Jaar	Prijsinflatie
2023	3,9%
2024	3,8%
2025	2,6%
2026	2,5%
2027	2,4%
2028	2,1%
2029-2031	2,2%
2032 ev	2,0%

De nominale en de reële premiedisconteringscurve zijn per 30 september 2023 als volgt door het bestuur vastgesteld (voor de periode 2024 tot uiterlijk 1 januari 2028). De interne rente bij de reële premiedisconteringscurve bedraagt ongeveer 2,2% (op basis van de uitkeringsstromen behorende bij de pensioenvererving in 2023):

Looptijd	Nominaal	Reëel
1	5,038%	1,095%
2	4,859%	0,972%
3	4,742%	1,267%
4	4,681%	1,437%
5	4,651%	1,566%
6	4,640%	1,710%
7	4,633%	1,800%
8	4,635%	1,874%
9	4,645%	1,940%
10	4,649%	2,009%
11	4,660%	2,073%
12	4,668%	2,126%
13	4,671%	2,166%
14	4,674%	2,201%
15	4,677%	2,232%
16	4,661%	2,240%
17	4,647%	2,248%
18	4,634%	2,256%
19	4,623%	2,262%
20	4,613%	2,267%
21	4,594%	2,263%
22	4,576%	2,258%
23	4,561%	2,255%
24	4,546%	2,251%
25	4,533%	2,248%
26	4,512%	2,236%
27	4,492%	2,225%
28	4,473%	2,215%
29	4,456%	2,205%
30	4,440%	2,197%
31	4,424%	2,187%
32	4,409%	2,178%
33	4,395%	2,170%
34	4,381%	2,162%
35	4,369%	2,155%

Looptijd	Nominaal	Reëel
36	4,357%	2,148%
37	4,346%	2,141%
38	4,335%	2,135%
39	4,325%	2,129%
40	4,315%	2,123%
41	4,302%	2,114%
42	4,290%	2,105%
43	4,278%	2,097%
44	4,267%	2,089%
45	4,256%	2,081%
46	4,245%	2,074%
47	4,236%	2,067%
48	4,226%	2,060%
49	4,217%	2,054%
50	4,208%	2,048%
51	4,201%	2,043%
52	4,195%	2,039%
53	4,189%	2,035%
54	4,183%	2,031%
55	4,177%	2,027%
56	4,171%	2,024%
57	4,166%	2,020%
58	4,160%	2,017%
59	4,155%	2,014%
60	4,150%	2,010%
61	4,146%	2,007%
62	4,141%	2,004%
63	4,137%	2,002%
64	4,132%	1,999%
65	4,128%	1,996%
66	4,124%	1,994%
67	4,120%	1,991%
68	4,116%	1,989%
69	4,113%	1,986%
70	4,109%	1,984%

Looptijd	Nominaal	Reëel
71	4,106%	1,982%
72	4,102%	1,980%
73	4,099%	1,977%
74	4,096%	1,975%
75	4,093%	1,973%
76	4,090%	1,971%
77	4,087%	1,970%
78	4,084%	1,968%
79	4,081%	1,966%
80	4,078%	1,964%
81	4,075%	1,962%
82	4,073%	1,961%
83	4,070%	1,959%
84	4,068%	1,957%
85	4,065%	1,956%
86	4,063%	1,954%
87	4,061%	1,953%
88	4,058%	1,951%
89	4,056%	1,950%
90	4,054%	1,949%
91	4,052%	1,947%
92	4,050%	1,946%
93	4,048%	1,945%
94	4,046%	1,943%
95	4,044%	1,942%
96	4,042%	1,941%
97	4,040%	1,940%
98	4,038%	1,939%
99	4,037%	1,937%
100	4,035%	1,936%

4. De vaststelling van de flexibiliseringsfactoren

De peildatum voor de flexibiliseringsfactoren is 30 september (inclusief de afkoopfactoren). De flexibiliseringsfactoren worden steeds vastgesteld voor een periode van maximaal vijf jaar. De factoren worden eerder aangepast bij een significante wijziging van de grondslagen of bij een aanpassing van de pensioenrichtleeftijd. De interne rente behorende bij de uitkeringsstromen van

de deelnemers en de gewezen deelnemers wordt bepaald op basis van de DNB RTS. Als deze (tot een interne rente herleide RTS) meer dan 0,5% is gewijzigd ten opzichte van de voorgaande berekening, worden nieuwe flexibiliseringsfactoren bepaald. De afkoopfactoren worden jaarlijks vastgesteld.

Een verhouding tussen mannen en vrouwen afgestemd op de bestandssamenstelling van POB. Voor mannen en vrouwen worden dezelfde afkoop- en flexibiliseringsfactoren gebruikt. Hiervoor wordt de volgende man-vrouw verhouding toegepast per modus van flexibilisering en afkoop.

Man	Vrouw	Omschrijving	Artikel
25,0%	75,0%	Vervroegen en uitstellen OP	II.1.2 & II.6.4
25,0%	75,0%	OP omzetten in TOP	II.3.1
15,0%	85,0%	PP naar OP ingegaan	II.4.1
25,0%	75,0%	OP uitgesteld naar PP	II.5.1
25,0%	75,0%	OP ingegaan naar PP	II.5.1
19,0%	81,0%	Afkoop OP, PP en TPP	VI.1.4
80,0%	20,0%	Afkoop ingegaan PP en TPP	VI.1.4 Ingegaan

5. Vereist (Eigen) Vermogen

Het VV (TV plus VEV) is zodanig vastgesteld dat met de wettelijk vastgestelde zekerheidsmaat van 97,5% wordt voorkomen dat het Fonds binnen één jaar beschikt over minder middelen dan de hoogte van de TV. In het standaardmodel wordt voor een tiental risicofactoren (S1 t/m S10) het effect gemeten van een onmiddellijke verandering op het vermogen en wel op de volgende manier:

5.1. Renterisico (S_1)

Het effect van de meest ongunstige wijziging (daling of stijging) van de rente (termijnstructuur) volgens een vastgestelde tabel. Het renterisico wordt bepaald op basis van de rentetermijnstructuur zoals gepubliceerd door De Nederlandsche Bank. Doorgaans zal een rentedaling het meest ongunstig zijn. Een daling van de rente leidt tot een verhoging van de TV en tot een waardestijging van de vastrentende waarden. Het saldo van deze effecten geeft het renterisico weer.

5.2. Zakelijke waarden risico (S_2)

Het effect van een daling van de zakelijke waarden met 30% voor beursgenoteerde aandelen in ontwikkelde markten plus beursgenoteerd vastgoed, met 40% voor emerging markets en private equity en een daling van niet beursgenoteerd vastgoed met 15%. Tussen de hier onderscheiden risico's wordt een correlatie van 0,75 gehanteerd.

5.3. Valutarisico (S_3)

Voor bepaling van het effect van een daling van valutakoersen wordt onderscheid gemaakt tussen valuta in ontwikkelde markten (S_{3A}) waarvoor een waardedaling van 20% wordt verondersteld en valuta in opkomende markten (S_{3B}) waarvoor een waardedaling van 35% wordt gehanteerd. Bij de aggregatie van het vereist eigen vermogen voor valutarisico (S_3) wordt tevens rekening wordt gehouden met correlaties:

- 0,50 tussen individuele valuta in ontwikkelde markten
- 0,75 tussen individuele valuta in opkomende markten
- 0,25 tussen het valutarisico voor ontwikkelde markten enerzijds en het valutarisico voor opkomende markten anderzijds.

In formulevorm:

$$S_3 = \sqrt{(S_{3A}^2 + S_{3B}^2 + 2 * 0,25 * S_{3A} * S_{3B})}$$

5.4. Commodities risico (S_4)

Het effect van een daling van de benchmark voor commodities (grondstoffen) met 35%.

5.5. Kredietrisico (S_5)

Het risicoscenario voor de berekening van het kredietrisico gaat uit van een stijging van de creditspread van kredietgevoelige beleggingen, waarbij onderscheid wordt gemaakt naar ratingklasse:

- Europese staatsobligaties met een AAA rating: geen stijging
- Overige instrumenten met een AAA rating: stijging van 60 basispunten
- Instrumenten met een AA rating: stijging van 80 basispunten
- Instrumenten met een A rating: stijging van 130 basispunten
- Instrumenten met een BBB rating: stijging van 180 basispunten
- Instrumenten met een lagere rating of instrumenten zonder rating: stijging van 530 basispunten

5.6. Verzekeringstechnisch risico (S_6)

De verzekeringstechnische risico's betreffen drie risicofactoren die verband houden met sterfte. Het procesrisico, TSO en NSA bedragen een percentage van de TV. Het procesrisico neemt af naarmate het deelnemersbestand toeneemt, omdat het sterfteproces dan beter kan worden geschat. De risicofactoren TSO en NSA houden respectievelijk rekening met de onzekerheid in de sterftetrend en met de negatieve stochastische afwijkingen.

5.7. S_7 , S_8 EN S_9

Het standaardmodel kent daarnaast nog het liquiditeitsrisico (S_7), het concentratierisico (S_8) en het operationeel risico (S_9). Deze risico's worden gelijk aan 0 verondersteld.

5.8. Actief beheer risico (S_{10})

Onder actief beheer worden afwijkende posities in portefeuilles verstaan die door portefeuillemanagers worden ingenomen ten opzichte van de strategische portefeuilles. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van een ex-ante tracking error (TE). Deze tracking error meet de verwachte afwijking tussen het rendement van een beleggingsportefeuille en het rendement op een benchmarkportefeuille. Een lage tracking error impliceert dat het verwachte rendement dicht bij de gekozen benchmark ligt, terwijl een hoge tracking error aangeeft dat het rendement duidelijk van de benchmark af kan wijken. Een hogere tracking error impliceert daarmee een hogere mate van actief risico. Het risicoscenario voor actief beheer risico in het standaardmodel is vooralsnog alleen op het aandelenrisico (beursgenoteerde aandelen) van toepassing.

$$S_{10} = \sum \text{marktwaarde}_i * (1,96 * TE_i + TER_i)$$

TER is de (meetkundige) total expense ratio van de beleggingsportefeuille. Hiermee worden de kosten bedoeld die gemaakt worden voor het uitvoeren van het actieve beheer.

5.9. De standard formule

De effecten S_1 tot en met S_{10} worden gecombineerd aan de hand van onderstaande formule:

$$\text{Totaal} = \sqrt{(S_1^2 + S_2^2 + 2 * 0,4 * S_1 * S_2 + S_3^2 + S_4^2 + S_5^2 + 2 * 0,4 * S_1 * S_5 + 2 * 0,5 * S_2 * S_5 + S_6^2 + S_{10}^2)}$$

De opslag voor het VEV is gelijk aan de uitkomst van deze wortelformule. Bij de aggregatie van over verschillende risicofactoren wordt tussen het renterisico enerzijds en het kredietrisico anderzijds een correlatie van 0,4 verondersteld als het scenario voor het renterisico is gebaseerd op een rentedaling en nihil als wordt uitgegaan van een rentestijging. Tussen het aandelen- en vastgoedrisico enerzijds en het renterisico anderzijds wordt tevens een correlatie van 0,4 verondersteld. Tussen het aandelen- en vastgoedrisico enerzijds en het kredietrisico anderzijds wordt een correlatie van 0,5 verondersteld. Voor alle overige onderlinge verbanden zijn de correlaties gelijk aan nul gezet. Op deze wijze is diversificatie tussen verschillende risicofactoren, dat wil zeggen dat niet alle risico's gelijktijdig optreden, meegenomen in de formule.

6. Vereist Minimaal (Eigen) Vermogen

Het Minimaal Vereist Eigen Vermogen wordt berekend conform hetgeen is vastgelegd in artikel 11 van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen en de leidraad 'Vaststelling van het Minimaal Vereist Eigen Vermogen' van het Koninklijk Actuarieel Genootschap. Voor de praktische uitwerking voor het Fonds zijn alleen de leden 2 (beleggingsrisico), 5 (overlijdensrisico) en 6 (arbeidsongeschiktheidsrisico) van genoemd besluit van belang.

7. Beleid ten aanzien van klein pensioen

Per 1 maart 2018 is de Wet waardeoverdracht klein pensioen (deels) van kracht geworden. De bepalingen over waardeoverdracht klein pensioen, vervallen heel klein pensioen en afkoop treden in werking op 1 januari 2019. De wet maakt een waardeoverdracht zonder instemming van de gewezen deelnemer mogelijk van opgebouwde kleine pensioenen naar de nieuwe pensioenuitvoerder, ook wel aangeduid als automatische waardeoverdracht. Zo behouden werknemers met (meerdere) kleine pensioenen hun aanspraak voor een betere ouderdagsvoorziening en blijft de pensioenbestemming gehandhaafd. Daarnaast wordt in de wet geregeld dat heel kleine pensioenen (een aanspraak van maximaal € 2 bruto per jaar) van rechtswege vervallen voor einde deelnemingen op of na 1 januari 2019.

Het bestuur heeft het door de wet geboden recht als volgt ingevuld:

- Met ingang van 1 januari 2019 wordt gebruik gemaakt van het recht om kleine pensioenen met einde deelname op of na 1 januari 2018 automatisch over te dragen.
- Met ingang van 1 januari 2020 wordt gebruik gemaakt van het recht om kleine pensioenen met einde deelname vóór 1 januari 2018 automatisch over te dragen.
- De op 1 januari 2019 reeds bestaande zeer kleine pensioenen (€ 2,- of kleiner per jaar op pensioendatum) komen ook te vervallen.

Voorts geldt ten aanzien van de afkoop van klein pensioen het volgende beleid.

Het fonds maakt gebruik van:

- Het recht tot afkoop van kleine pensioenen van de gewezen deelnemer na vijf pogingen tot automatische waardeoverdracht;
- Het recht tot afkoop bij ingang van het ouderdomspensioen en de daarbij behorende aanspraken op partner- en wezenpensioen, met instemming van de gepensioneerde;
- Het recht tot afkoop van klein partnerpensioen of wezenpensioen bij ingang;
- Het recht tot afkoop van klein bijzonder partnerpensioen bij scheiding.

8. Beleid ten aanzien van de uniforme rekenmethodiek

In de Wet pensioencommunicatie 2015 is vastgelegd dat vanaf 2019 deelnemers er via mijnpensioenoverzicht.nl op gewezen moeten worden dat de hoogte van het te bereiken pensioen niet vaststaat en dat inflatie effect heeft op de koopkracht van het pensioen. Dit moet gaan

Met opmerkingen [JT1]: Kan AZL dit uitvoeren voor POB?
Wat is de praktijk?

gebeuren door drie mogelijke pensioenuitkomsten te tonen: goed weer scenario, slecht weer scenario en verwacht scenario. Deze scenario's moeten berekend worden op basis van de uniforme rekenmethodiek (URM). Ook op het UPO (vanaf 2020) moeten deze scenario's getoond worden. Deze scenario's worden getoond in aanvulling op het huidig getoonde reglementair te bereiken pensioen. Het Fonds maakt gebruik van de generieke rekenmethode. De generieke rekenmethode berekent het pensioenbedrag op basis van een zo realistisch mogelijke doorrekening van het pensioenbeleid in elk scenario van de scenarioset. Het Fonds hanteert de meest actuele scenarioset zoals gepubliceerd door DNB.

APPENDIX B

Strategisch Beleggingsbeleid inclusief beleggingsovertuigingen POB

Onderstaand is het Strategisch Beleggingsbeleid opgenomen zoals vastgesteld door het bestuur tijdens de vergadering van 13 december 2022.

1. Inleiding

Dit document beschrijft het Strategisch Beleggingsbeleid van Stichting Pensioenfonds Openbare bibliotheken (hierna te noemen POB). Dit beleid, dat in principe eens in de drie jaar wordt opgesteld, bevat de uitgangspunten en kaderstelling voor:

- De jaarlijkse beleggingsplannen
- De uitvoering van het beleggingsbeleid
- De evaluatie van beleggingsbeleid en uitvoering

Dit Strategisch Beleggingsbeleid is opgesteld voor de periode 1 januari 2023 tot 1 januari 2026, of tot de datum waarop POB invaart in het nieuw pensioenstelsel (Wet Toekomst Pensioenen). In aanloop naar de WTP worden geen majeure wijzigingen in het strategisch beleggingsbeleid doorgevoerd. De periode tot aan de overgangsdatum van 1 januari 2026 staat bovenal in het teken van onderzoek naar de impact voor het beleggingsbeleid.

In dit document worden vooral de belangrijkste onderdelen van het strategisch beleid beschreven. Dit betreft naast de doelstelling, het risicoprofiel en de beleggingsovertuigingen ook de strategische asset allocatie en de hoofdlijnen van het risicobeleid. Om de omvang hanteerbaar te houden, worden niet meer alle strategische keuzes in dit Strategisch Beleggingsbeleid uitgeschreven, maar wordt waar mogelijk verwezen naar bijlagen. De verschillende beleidsdocumenten waarnaar wordt verwezen, beschrijven meer in detail beleidskeuzes die ten grondslag liggen aan het strategisch beleggingsbeleid. Hierbij gaat het om de volgende beleidsdocumenten:

- **Diverse investment cases voor beleggingscategorieën.** Een investment case geeft de redenen aan waarom een specifieke beleggingscategorie wel of juist niet in de beleggingsportefeuille mag worden opgenomen. Dit wordt in elke investment case gedaan aan de hand van diverse beslisfactoren. In elke investment case wordt tevens een duidelijke koppeling gemaakt met de beleggingsovertuigingen. Paragraaf 4.2 geeft een opsomming van de beleggingscategorieën waarvoor een investment case is opgesteld.
- **Het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid.** Dit document beschrijft de doelstelling en uitwerking van het MVB beleid van POB.
- **Het Rentebeleid** geeft een gedetailleerde beschrijving van de wijze waarop POB omgaat met renterisico.
- **Het Valutabeleid** geeft een gedetailleerde beschrijving van de wijze waarop POB omgaat met valutarisico.
- **Het Rebalancingbeleid** geeft een beschrijving van het beleid inzake herbalanceren van de gewichten van de beleggingsportefeuille.

- **Het Securities Lending beleid** geeft een beschrijving van het beleid ten aanzien van het uitlenen van securities door managers in de beleggingsportefeuille.
- **Het Liquiditeitenbeleid** geeft een beschrijving van het beleid inzake liquiditeit (cash) en de toegestane omvang van illiquide beleggingen.
- **Het Manager Selectie & Monitoring beleid** geeft een procesbeschrijving van het beleid inzake de selectie, monitoring en evaluatie van managers.

Deze beleidsdocumenten hebben hun eigen evaluatiecyclus. De meeste van de documenten worden eens in de drie jaar geëvalueerd.

Doelstelling beleggingsbeleid en governance

2.1. Doelstelling beleggingsbeleid

De missie van POB is een toekomstbestendig en verantwoord pensioen verzorgen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De doelstelling van het pensioenfonds is om binnen de grenzen van haar middelen op korte- en lange termijn nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten te verstrekken. POB streeft er naar om de opgebouwde pensioenen, de ingegane pensioenen en de premievrije pensioenaanspraken te laten ontwikkelen conform de overeengekomen toeslagambitie, zoals is opgenomen in de pensioenovereenkomst, en om niet terecht te komen in een kortingssituatie.

De doelstelling van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is het behalen van een hoog en stabiel lange-termijn rendement ten behoeve van de (gewezen) deelnemers. Het bestuur bepaalt welke risico's het pensioenfonds bereid is daarbij te aanvaarden en houdt hierbij rekening met de opbouw van het deelnemersbestand, de solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies. Het pensioenfonds vraagt aan alle betrokkenen bij haar beleggingsproces een onverdeelde toewijding aan die beleggingsdoelstelling.

Het pensioenfonds voert het beleggingsbeleid uit op solide wijze. Dit rust op de volgende pijlers:

- De activa worden belegd in het belang van de (gewezen) deelnemers;
- De activa worden zodanig belegd dat de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel wordt gewaarborgd;
- Een goede organisatie met deskundige leiding, adequaat toezicht, transparantie en verantwoording.

Om aan deze voorwaarden te voldoen zal het risico- en rendementsprofiel van de totale portefeuille steeds moeten aansluiten bij de verplichtingenstructuur van het pensioenfonds, en moeten de beleggingen voldoende zijn gespreid (diversificatie).

Om invulling te geven aan de doelstelling van het pensioenfonds zijn door het bestuur keuzes gemaakt ten aanzien van de governance. In de rest van dit hoofdstuk wordt de organisatie van het vermogensbeheer en de verdeling van de taken en verantwoordelijkheden beschreven. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen bestuur en commissies (de interne governance), de fiduciair beheerder en de custodian (samen de externe governance).

2.2. De vermogensbeheer organisatie

De rolverdeling tussen de organen en commissies van POB is vastgelegd in het statuut, het huishoudelijk reglement en het reglement van de verschillende commissies.

De verantwoordelijkheid voor het vermogensbeheer ligt bij het bestuur. Diverse taken zijn gedelegeerd aan de beleggingscommissie, waaronder de aansturing van het vermogensbeheer. Hier wordt onder andere begrepen het monitoren van de beleggingsactiviteiten, het selecteren en deselecteren van operationele vermogensbeheerders en het voorbereiden van alle besluiten op het gebied van beleggingen voor het bestuur.

De risicomanagementcommissie beoordeelt of het door het bestuur vastgestelde beleid wordt uitgevoerd en of de belangrijke besluiten worden geïmplementeerd. Tevens ziet de risicomanagementcommissie toe op de risico's verbonden aan uitbesteding en de vastlegging (en naleving) van de gemaakte afspraken met externe dienstverleners. De risicomanagementcommissie beoordeelt het beloningsbeleid van de externe dienstverleners.

Voor de organisatie van de beleggingen, maakt POB gebruik van de diensten van een fiduciair beheerder die verantwoording aflegt aan de beleggingscommissie.

De fiduciair beheerder verricht onder meer de volgende diensten voor POB:

- **Beleidsondersteuning:** de fiduciair beheerder informeert en adviseert het bestuur en de beleggingscommissie over actuele onderwerpen die voor pensioenfondsen relevant zijn. Advies over de inrichting van de normportefeuille, waarbij rekening gehouden wordt met de inzichten uit de meest recente ALM studie en met een aantal kwalitatieve beleidsvoorkeuren van het bestuur.
- De selectie van externe beheerders voor de uitvoering van het vermogensbeheer en de monitoring van deze externe beheerders. De fiduciair beheerder geeft een advies, de beleggingscommissie neemt een besluit over de in te schakelen vermogensbeheerders.
- De implementatie van het door het bestuur goedgekeurde beleggingsbeleid, waaronder in ieder geval begrepen het inbedden van de geselecteerde vermogensbeheerders en het alloceren van gelden over de verschillende beheerders.
- **Risicobeheer:** de fiduciair beheerder monitort op continue basis dat de beleggingen in overeenstemming zijn met de uitgangspunten zoals verwoord in het Jaarplan beleggingen. Op periodieke basis wordt hierover informatie verstrekt aan het bestuur en de beleggingscommissie.
- **Rapportage:** op maand- en kwartaalbasis verstrekt de fiduciair beheerder een rapportage over de samenstelling van het vermogen, de gerealiseerde rendementen en de naleving van richtlijnen (compliance). Tevens rapporteert de fiduciair beheerder op kwartaalbasis over de risico's van de actuele portefeuille vanuit balansperspectief.

Het volledige overzicht van diensten is vastgelegd in een SLA met de fiduciair beheerder. De fiduciair beheerder wordt benoemd door het bestuur. De kwaliteit van de dienstverlening wordt jaarlijks geëvalueerd door het bestuur, daarin geadviseerd door de beleggingscommissie.

De discretionaire beleggingen worden bewaard door een onafhankelijke bewaarder (custodian). CACEIS is aangesteld in deze rol (hierna custodian). Voor een aantal beleggingscategorieën wordt

gebruik gemaakt van beleggingsfondsen.

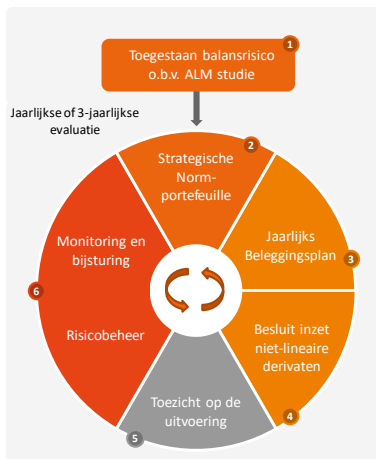
Met uitzondering van de beleggingen binnen de beleggingsfondsen, controleert de custodian onafhankelijk van de fiduciair vermogensbeheerder of de beleggingen in overeenstemming zijn met de richtlijnen van het pensioenfonds. De externe vermogensbeheerders zijn daarnaast ook zelf verantwoordelijk voor de controle op de naleving van de overeengekomen richtlijnen.

De fiduciair vermogensbeheerder voert de hoofdbeleggingsadministratie. Ten behoeve van een goede uitvoering van de compliance functie voert de custodian een (schaduw-)beleggingsadministratie.

Een overzicht met de specifieke rollen en verantwoordelijkheden van de verschillende gremia is weergegeven in hoofdstuk 7.

Beleggingsproces

Het beleggingsproces dat POB hanteert wordt als volgt weergegeven:

Tabel 1: Overzicht beleggingsproces

Om op prudente wijze invulling te geven aan de beleggingsdoelstelling worden op systematische wijze de volgende stappen doorlopen (Bron: ABTN), waarbij de verklaring beleggingsbeginselen als uitgangspunt dient:

1. Met behulp van een ALM-studie wordt door het bestuur de omvang van het toegestane balansrisico bepaald, alsmede een verdeling van het toegestane risico over renterisico en zakelijke waarden risico. Een ALM-studie wordt tenminste eens per vijf jaar uitgevoerd;
2. De inzichten uit de ALM-studie vormen de basis voor het beleggingsbeleid. Met behulp van een strategisch asset allocatie model worden de ALM inzichten vertaald in een strategische normportefeuille. In het derde kwartaal van enig jaar wordt door de beleggingscommissie de discussie gestart voor het aanpassen van de strategische normportefeuille;

3. Jaarlijks wordt in de maand december van enig jaar de strategische normportefeuille, inclusief bandbreedtes door het bestuur vastgesteld. Deze normportefeuille is leidend voor het beleggingsbeleid gedurende het daaropvolgend jaar;
4. Wanneer dat vanuit risicomanagement passend wordt geacht, bestaat de mogelijkheid om niet lineaire derivaten toe te voegen aan de normportefeuille.
5. Gedurende het jaar wordt door de Beleggingscommissie toezicht gehouden op de uitvoering van het beleid, daarin ondersteund door de fiduciair beheerder. De fiduciair beheerder licht in het eerste kwartaal de nieuwe strategische normportefeuille door en worden voorstellen gedaan voor de operationele vermogensbeheerders voor het jaar;
6. Risicobeheer en monitoring. Gedurende het jaar ziet het bestuur er op toe dat de beleggingen in overstemming zijn met de beleggingsrichtlijnen. Het bestuur wordt daarbij bijgestaan door de custodian, die de mede de onafhankelijke monitoring van het vermogensbeheer verzorgt. Tevens wordt op kwartaalbasis (en indien nodig vaker) door de beleggingscommissie beoordeeld of de neerwaartse risico's van de actuele portefeuille voor de dekkinggraad van het Fonds voor het bestuur acceptabel zijn.

In de stappen 1-3 wordt gebruik gemaakt van de door POB toegestane beleggingscategorieën. Deze worden per beleggingscategorie beschreven in een investment case. Elke investment case wordt eens in de drie jaar geëvalueerd. Ook de gekozen managers worden eens in de drie jaar geëvalueerd. POB hanteert vaste criteria en procedures voor managers die niet meer (volledig) voldoen aan de initiële selectiecriteria. Deze staan beschreven in paragraaf 6.5. Op jaarbasis vindt een evaluatie plaats van de fiduciair beheerder.

3. Strategisch risicoprofiel en beleggingsovertuigingen

3.1 Risicohouding

Het beleggingsbeleid van POB leunt op de risicohouding van het pensioenfonds. De risicohouding geeft de afweging tussen het te lopen beleggingsrisico en de doelstelling om de pensioenen in een bepaalde mate te indexeren. In dat kader heeft POB ook een risicobereidheidsonderzoek onder haar deelnemers uitgevoerd. Het bestuur onderscheidt een aantal kwalitatieve en kwantitatieve aspecten bij de risicohouding voor de korte en de lange termijn. De kwalitatieve aspecten worden hieronder onverkort overgenomen vanuit de ABTN. De kwantitatieve aspecten worden hieronder verwerkt in de risicohouding.

Kwalitatieve uitgangspunten

- Naar oordeel van het bestuur is de risicohouding van de fondspopulatie behoudender dan "gemiddeld" in Nederland.
- De toekomst van het Fonds op lange termijn is onzeker. Niet uitgesloten is dat op termijn het bestuur zal komen tot samenwerking of samenvoeging met andere pensioenfondsen. Het bestuur hecht veel waarde aan het behoud van een goede uitgangspositie, waarmee op korte termijn de risicobereidheid beperkt is.
- Van oudsher heeft het Fonds een relatief goede financiële positie gehad ten opzichte van andere pensioenfondsen, zonder (dreigende) kortingen.
- De populatie van het Fonds is relatief oud en gegeven de krimpende sector zal de gemiddelde leeftijd naar verwachting verder oplopen.
- Het belang van indexatie voor het Fonds is hoog. Het bestuur heeft een ambitieniveau op basis van de prijsinflatie (CPI) afgesproken en gecommuniceerd.

Risicohouding voor de korte en de lange termijn

- De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de korte termijn tot uitdrukking in de bandbreedte die voor de hoogte van het vereist eigen vermogen is gesteld. Het bestuur heeft de risicohouding voor de korte termijn vastgesteld op een toegestane bandbreedte voor het VEV tussen 10% en 21% (ABTN 2022).
- De risicohouding van het pensioenfonds komt voor de lange termijn tot uitdrukking in de door POB gekozen ondergrenzen in het kader van de haalbaarheidstoets (2015):
  - De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau bedraagt 85%, uitgaande van een financiële positie waarbij bij aanvang wordt voldaan aan de hoogte van het vereist eigen vermogen;
  - De ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau bedraagt 85%, uitgaande van de feitelijke financiële positie;
  - De maximale afwijking van het verwacht pensioenresultaat bij het slechtweersscenario bedraagt 40%, uitgaande van de feitelijke financiële positie.

Het bestuur toetst ten minste ieder kwartaal of het VEV op basis van het feitelijke beleggingsbeleid zich nog binnen de toegestane bandbreedte bevindt.

3.2 Strategisch ALM risicoprofiel inclusief rentestaffel

Uitgangspunt voor het beleggingsbeleid is het door het pensioenfonds gehanteerde strategische beleid, waarin het premie-, toeslag- en beleggingsbeleid in onderlinge samenhang worden afgestemd. In dat kader verricht het pensioenfonds periodiek een ALM-studie. In 2021 is een ALM-studie verricht. De uitkomsten voor het beleggingsbeleid waren als volgt:

- Vermogensverdeling: 70% vastrentend, 29.5% aandelen.
- Geen structurele afdekking met behulp van aandelenopties en swaptions. Deze instrumenten worden gebruikt wanneer naar de mening van het bestuur de kans op het wegzakken onder een kritisch niveau van de dekkingsgraad te hoog is
  - Rente afdekking: een dekkingsgraadafhankelijke rentestaffel op basis van de volgende uitgangspunten:
    - Een eenvoudige opzet, in lijn met de beleggingsovertuiging van 'eenvoud en pragmatisme', waarbij dekkingsgraadniveaus worden gebruikt als trigger voor een hogere renteafdekking.
    - Rentenniveaus gelden als randvoorwaarde bij de verhoging van de renteafdekking.
    - De ondergrens voor de rente-afdekking is 50%.
    - De renteafdekking wordt bij het raken van een trigger alleen verhoogd. Er worden geen triggers gedefinieerd die de renteafdekking verlagen.
    - Bij het raken van een dekkingsgraadtrigger volgt geen automatische aanpassing van het beleid. De beoogde wijzigingen worden alleen doorgevoerd als daarvoor overtuigende argumenten zijn.

Triggerniveau dekkingsgraad (DG)	Rente-afdekking	20-jaars swap rente (R) (randvoorwaarde)
DG ≤ 120%	50%	R < 2%

DG > 120%	70%	$2\% \leq R < 5\%$
DG > 140%	90%	$R > 5\%$

Tabel 2: Dekkingsgraadafhankelijke rentestafel

Bij het bereiken van een trigger uit de stafel zal de beleggingscommissie een advies voor het bestuur voorbereiden om wel of niet tot implementatie over te gaan.

3.3 Beleggingsovertuigingen

Beleggingsovertuigingen zijn veronderstellingen aangaande de wijze waarop financiële markten, in de ogen van het pensioenfonds, functioneren en de wijze waarop een belegger denkt waarde te kunnen toevoegen (of te voorkomen dat er waarde wordt vernietigd). Het bestuur herijkt periodiek haar beleggingsovertuigingen (investment beliefs). In deze beliefs zijn de overtuigingen van het bestuur beschreven over de werking van financiële markten, de organisatie van de beleggingen, het beleggingsproces en de governance.

Horizon beleggingen	Het beleggingsbeleid is afgestemd op de pensioenverplichtingen en heeft een lange horizon zonder de korte termijn uit het oog te verliezen.
Rendement – risico	Beleggingsrisico wordt genomen om de ambitie van het pensioenfonds om te zorgen voor een waardevast pensioen voor onze deelnemers waar te kunnen maken.
Risicopremies	Risico's worden enkel genomen indien hier een verwachte beloning tegenover staat.
Risicospreiding	Spreiding is belangrijk, maar niet tegen elke prijs. Er geldt een minimumgewicht voor een beleggingscategorie van 5%.
Kosten	Het pensioenfonds belegt kostenbewust.
Illiquide beleggingen	Illiquide beleggingen dragen positief bij aan het lange termijn rendement.
Duurzaamheid	Het pensioenfonds is in de positie om zijn belegd vermogen in te zetten om lange termijn thema's na te streven die worden gedragen door de deelnemers.
Eenvoudig, pragmatisch en transparant	Het bestuur streeft naar eenvoud in de beleggingsportefeuille. Beleggingen dienen transparant te zijn en complexiteit wordt waar mogelijk vermeden. Beleggingen worden waar mogelijk passief ingevuld.

3.4 Maatschappelijk verantwoord beleggen

POB hanteert een maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) beleid. Daarbij houdt POB bewust rekening met ESG-factoren (milieu, sociale en governance aspecten) bij de invulling en uitvoering van haar beleggingsbeleid. Daarom wordt het MVB-beleid ook het ESG-beleid genoemd. Het ESG-beleid van POB is in een specifiek daartoe geschreven document vastgelegd. In het kader daarvan worden aandelen ontwikkelde markten belegd tegen een (climate transition) klimaatbenchmark en wordt via een allocatie naar green bonds invulling gegeven aan impact beleggen.

Het ESG-beleid is een belangrijk onderdeel van de beleggingsovertuigingen van het pensioenfonds. POB heeft de overtuiging dat ESG positief bijdraagt aan het risicorendementsprofiel van de beleggingen van het pensioenfonds en aan de maatschappij. Om die reden wordt niet alleen gekeken naar het financieel rendement maar ook naar het maatschappelijk rendement. Hierbij opereert het pensioenfonds gezien de omvang vanzelfsprekend binnen de invloed, middelen en instrumenten die het heeft. Er zijn verschillende doelstellingen die POB nastreeft met haar ESG-beleid. Deze doelstellingen zijn achtereenvolgens:

- Uitsluiting van onwenselijke activiteiten en gedrag van bedrijven en overheden in de beleggingsportefeuille;
- Meten van ESG-kenmerken van de beleggingsportefeuille zoals ESG-score, CO2-uitstoot of controverses;
- Aangaan van dialoog over bovenstaande met aangestelde vermogensbeheerders;
- Meegeven van ESG-doelstellingen aan aangestelde vermogensbeheerders;
- Als pensioenfonds op te stellen als betrokken aandeelhouder;
- De invloed van het pensioenfonds als lange termijn aandeelhouder positief aan te wenden op de thema's klimaatverandering & solidariteit;
- Bij voorkeur activiteiten te financieren die passen binnen de rendements- en risico-eisen van het pensioenfonds en bijdragen aan sociale- of klimaatoplossingen.

Het ESG-beleid heeft een zestal uitvoeringsvormen. Voor een nadere beschrijving hiervan wordt verwezen naar het ESG-beleid dat als bijlage bij het strategisch beleggingsbeleid is toegevoegd. POB is ondertekenaar van het IMVB-Convenant (brede spoor). Het IMVB convenant eindigt eind 2022. Het is nog niet bekend of dit daarna wordt verlengd.

3.5 SFDR II

De Europese informatieverschaffingsverordening (SFDR) voor aanbieders van beleggingsproducten, waaronder ook Europese Pensioenfondsen nadert per 1 januari 2023 de tweede fase. Omdat POB binnen de pensioenregeling sociale- en milieukenmerken promoot, heeft het zichzelf in het licht van de verordening geclassificeerd als zogenaamd artikel 8 fonds. Hiermee wijzigt de classificatie uit de eerste fase (per maart 2021) en krijgt POB te maken met een aantal additionele rapportageverplichtingen. Deze rapportageverplichting bestaat uit: aanpassing van de verklaring ongunstige effecten op duurzaamheid en publicatie van precontractuele informatie aan (nieuwe) deelnemers op Pensioen 1-2-3. De ongunstige effecten waar het pensioenfonds op stuurt betreffen uitsluiting van controversiële wapens, uitsluitingen van grove schenders van de UN Global Compact en sturing op CO2-intensiteit.

In het jaarverslag (te beginnen over 2022) zal verantwoording worden afgelegd over de mate van realisatie van de in precontractuele informatie afgegeven duurzaamheidskenmerken. In een ongunstige effecten-rapportage zal verslag worden gedaan van de kwantitatieve realisatie van de ongunstige effecten op duurzaamheid alsmede een kwalitatieve beschrijving van deze grootheden, een vergelijking t.o.v. voorgaande periode en een toelichting op de beheersmaatregelen die het fonds heeft genomen/zal nemen. Deze rapportage zal op de website worden geplaatst (uiterlijk 30 juni 2023), waarbij kwantitatieve cijfers zijn gepresenteerd op basis van het gemiddelde over de vier voorafgaande kwartalen.

Inzichten vanuit de eerste ongunstige effecten-rapportage in 2023 zullen worden gebruikt voor verdere beleidsevaluatie.

4 Strategische asset allocatie

4.1 Allocaties op hoofdlijnen

De beleggingen van het pensioenfonds zijn onderverdeeld in drie blokken (Bron: ABTN).

1. Een matching portefeuille, gericht op het beheersen van het renterisico van de verplichtingen van het Fonds. De portefeuille wordt beheerd op basis van het "buy en maintain" principe en zal bestaan uit Euro staats- en staatsgerelateerde obligaties met een minimale rating van A. Met deze portefeuille wordt het door het bestuur bepaalde gedeelte van het renterisico van de verplichtingen afgedekt. Het Fonds kent een dekkingsgraadafhankelijke rentestafel.
2. Een return portefeuille liquide, bestaande uit een groot aantal verschillende goed verhandelbare beleggingscategorieën en valutatermijncontracten. Het doel van deze portefeuille is het behalen van een extra rendement ten opzichte van de verplichtingen. Binnen de liquide portefeuille is passief beheer het uitgangspunt.
3. Een return portefeuille illiquide, bestaande uit lange termijn beleggingen met een beperkte verhandelbaarheid. Het doel van deze portefeuille is het behalen van een extra rendement ten opzichte van de verplichtingen.

4.2 Beleggingscategorieën

Het bestuur van POB sluit op voorhand geen beleggingscategorieën uit. Om in aanmerking te komen voor opname in de portefeuille van POB moet aan de volgende criteria zijn voldaan:

- Kennis: binnen het bestuur en de beleggingscommissie moet in ruime mate kennis over de werking en de risico's van de betreffende categorie aanwezig zijn.
- Beschikbaarheid: gegeven de omvang van de potentiële investering door POB moeten er voldoende mogelijkheden beschikbaar zijn om op een efficiënte en effectieve wijze in de betreffende categorie te beleggen.
- Benchmarking: de resultaten van de beleggingen moeten objectief te bepalen zijn en vergeleken kunnen worden met een algemeen geaccepteerde benchmark.
- Passendheid: de beleggingscategorie moet passen binnen de uitgangspunten die POB hanteert.

Een beleggingscategorie wordt opgenomen in de portefeuille na zorgvuldige afweging door het bestuur. De beleggingscategorieën worden beoordeeld op de volgende criteria:

- Bijdrage aan doelstellingen:
  - o Behaald en verwacht rendement
  - o Vermindering totaal risico/diversificatie
  - o Bescherming tegen inflatie
- Randvoorwaarden
  - o ESG toepassingsmogelijkheden
  - o Transparantie
  - o Complexiteit
  - o Specifieke risico's
  - o Kosten
  - o VEV beslag
  - o Liquiditeit
  - o Implementatiemogelijkheden

Het bestuur zal daarbij aan de hand van een investment case beoordelen of in ieder geval aan de hierboven vermelde criteria is voldaan. Een beleggingscategorie moet daadwerkelijk bijdragen aan een verbetering van het rendements-risicoprofiel van de portefeuille. In dat kader heeft het bestuur besloten dat een categorie qua omvang ten minste 5% van het vermogen zal bedragen. In geval van een opbouwfase is een lager gewicht toegestaan.

Op basis van de vastgestelde investment cases komen de volgende beleggingscategorieën in aanmerking:

- Aandelen, wereldwijd ontwikkelde markten
- Aandelen, opkomende markten
- Euro staats- en staatsgerelateerde obligaties
- Staatsobligaties, opkomende markten (EMD)
- Bedrijfsobligaties van hoge kwaliteit
- Bedrijfsobligaties van lage kwaliteit (high yield)
- Green Bonds
- Nederlandse hypotheekleningen
- Senior Bank Loans
- Niet-beursgenoteerd vastgoed

Aanvullend kan gebruik worden gemaakt van de volgende instrumenten. Hiervoor is geen investment case opgesteld.

- Liquiditeiten en deposito's
- Rente swaps
- Rente swaptions
- Aandelenopties
- Valutatermijncontracten

4.3 Keuze benchmarks

De benchmark is een representatieve weergave van de samenstelling, het rendement en het risico van een beleggingscategorie. Voor een benchmark kan gebruik gemaakt worden van marktindices of van een combinatie van verschillende indices. In dat laatste geval spreken we van een samengestelde benchmark.

Een goede benchmark heeft een aantal eigenschappen:

- De benchmark past bij de betreffende beleggingscategorie, het fonds of het mandaat.
- Het rendement van de benchmark moet op een regelmatige frequentie te meten zijn.
- De samenstelling van de benchmark (de onderdelen en wegenen) is bekend.
- De benchmark of haar inhoud moet replicerbaar zijn middels een beleggingsportefeuille.

Het belangrijkste uitgangspunt voor het gebruik van een benchmark is dat het rendement van een mandaat, fonds of beleggingscategorie binnen de portefeuille door middel van een benchmark op een objectieve manier vergeleken kan worden.

Normportefeuille en benchmarks

De meest recente SAA-studie heeft resulterend in een invulling van de normportefeuille die er als volgt uit ziet:

Beleggingscategorie	Benchmark	ALM 2021	Norm 2023 Per 1 feb	Bandbreedte
Matching	Benchmark matching portefeuille*	29,5%	27,00%	21,5% - 33,0%
Staatsobligaties	Bloomberg EUR AGG Treasury van Oostenrijk (1,4%), België (1,4%), Finland (1,4%), Frankrijk (7,1%), Duitsland (7,1%) en Nederland (8,6%)		27,0%	21,0% - 33,0%
Liquiditeiten en rentederivaten				0,0% - 10,0%
Return		70,5%	73,0%	
Return liquide			59,5%	49,50% - 75,50%
Bedrijfsobligaties	2/3 Bloomberg Global Agg Corporate Index + 1/3 IBOXX Euro	10,50%	10,50%	6,50% - 14,50%
Green Bonds	Bloomberg MSCI Euro Green Bond Index		5,0%	0,0% - 7,5%
Emerging Markets Debt HC	JPM EMBI Emerging Market Bond Index (Global Diversified hedged)	4,50%	4,50%	2,50% - 6,50%
Emerging Markets Debt LC	JPM GBI-EM Global Diversified Index	6,50%	6,50%	4,50% - 8,50%
Aandelen ontwikkelde markten	MSCI World Climate Change Net	28,50%	28,50%	23,50% - 33,50%
Aandelen opkomende markten	MSCI Emerging Markets Index (Net)	4,50%	4,50%	2,50% - 6,50%
Return illiquide			13,5%	0,0% - 18,0%
Hypotheke	Bloomberg Global Treasury Netherlands Index	5,00%	7,50%	
Niet-beursgenoteerd vastgoed	MSCI ROZ IPD Index	6,00%	6,00%	
Totaal		100%	100%	

Tabel 3: Normportefeuille POB

Als onderdeel de beleidscyclus wordt ieder jaar de portefeuille opnieuw getoetst en vastgelegd in een beleggingsplan.

De implementatie van Green Bonds en de extra allocatie naar Hypotheken is beoogd om medio 2022 plaats te vinden. Hiermee wordt de normportefeuille per 1 juli 2022 als volgt aangepast:

4.4 Bandbreedtes en richtlijnen

Het bestuur stelt jaarlijks de normportefeuille vast. Rondom de normgewichten en afdekkingspercentages zijn bandbreedtes gedefinieerd waarbinnen de feitelijke gewichten van de verschillende beleggingscategorieën en percentages mogen fluctueren. Om te voorkomen dat er heel veel transactiekosten worden gemaakt om de portefeuille in lijn te houden met de normverdeling, is de marge rondom de normgewichten vastgesteld.

De bandbreedtes zijn zodanig vastgesteld dat de portefeuille normaliter binnen het beschikbare risicobudget blijft. Deze bandbreedtes zijn vastgelegd in Beleggingsrichtlijnen. Deze beleggingsrichtlijnen worden op doorlopende basis gemonitord door de fiduciair beheerder. Voor een beschrijving van het beleid inzake herbalancing wordt verwezen naar het beleidsdocument rebalancing dat als bijlage bij dit Strategisch Beleggingsbeleid is opgenomen.

5 Risicobeleid

In de volgende paragrafen worden de afzonderlijke financiële risico's op hoofdlijnen beschreven.

5.1 Renterisico

Het renterisico is het risico dat de waarden van de beleggingsportefeuille zich anders ontwikkelen dan de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van (ongunstige) veranderingen in de marktrente. Het renterisico is het grootste risico voor het pensioenfonds.

Om de nominale dekkingsgraad te beschermen dekt POB het renterisico gedeeltelijk af. POB heeft hiertoe een matching portefeuille ingericht. Het acceptabele renterisico wordt tijdens de ALM fase vastgesteld. Het bestuur stelt, met een rentestafel als leidraad, de gewenste mate van rente-afdekking vast.

Het pensioenfonds dekt het renterisico bij voorkeur af met Euro staatsobligaties. Aanvullend worden ook enkele vastrentende beleggingen uit de return portefeuille ingezet om het renterisico af te dekken. Dit zijn bedrijfsobligaties, green bonds en hypotheeklen. In het beleidsdocument Rentebeleid wordt een gedetailleerde beschrijving gegeven van dit beleid. Dit beleidsdocument is als een bijlage bij dit Strategisch Beleggingsbeleid opgenomen.

5.2 Liquiditeitsrisico

Het Fonds heeft een lange termijn beleggingshorizon en beleggingen worden daarom in principe voor de lange termijn aangehouden. Om verschillende redenen is er echter ook behoefte aan liquiditeit. De risicobereidheid van het pensioenfonds voor liquiditeitsrisico is laag. Een laag liquiditeitsrisico wordt gewaarborgd door beheersing van dit risico. In het beleidsdocument Liquiditeitsbeleid wordt een gedetailleerde beschrijving hiervan gegeven. Dit beleidsdocument is als een bijlage bij dit Strategisch Beleggingsbeleid opgenomen.

5.3 Valutarisico: Afdekking 75% van US dollar, Britse pond en Japanse Yen

Valutarisico kan worden omschreven als een waardeverandering van niet Euro beleggingen als gevolg van wisselkoersbewegingen. Het afdekken van valutarisico beschermt tegen de negatieve gevolgen voor het rendement van een daling van de buitenlandse valuta. De doelstelling is enerzijds om dit risico te beperken en anderzijds om het risico alleen daar te lopen waar het wenselijk of acceptabel is. Dit is afhankelijk van de relatie met te behalen rendementen, diversificatie, de kosten van afdekken en aan te houden risicobuffers.

Het pensioenfonds neemt geen valutarisico in de matching portefeuille omdat de matching portefeuille de euro verplichtingen zoveel mogelijk dient te volgen. In de return portefeuille worden de Amerikaanse dollar, het Britse Pond en de Japanse Yen voor 75% afgedekt. In een additioneel

beleidsdocument wordt een gedetailleerde beschrijving gegeven van het valutabeleid. Dit beleidsdocument is als een bijlage bij dit Strategisch Beleggingsbeleid opgenomen.

5.4 Actief versus passief risico

Actief beheer geeft ruimte aan de fondsmanagers om posities in te nemen die afwijken van de benchmark. De historie toont aan dat het in veel markten lastig is om op consistente wijze bovengemiddelde rendementen te realiseren via actief beheer. Tegelijkertijd blijkt ook dat er periodes zijn waarin zelfs in zeer ontwikkelde en efficiënte markten actief beheer lonend kan zijn.

Het bestuur heeft daarom besloten dat de keuze tussen actief en passief beleggen per (sub) beleggingscategorie gemaakt zal worden en dat deze keuze periodiek herzien kan worden afhankelijk van de marktomstandigheden. Het bestuur is verantwoordelijk voor de keuzes tussen actief en passief per beleggingscategorie en laat zich daarbij adviseren door de beleggingscommissie.

Met uitzondering van de beleggingen in bedrijfsobligaties worden alle liquide beleggingen passief ingevuld.

5.5 Securities lending

Securities lending is het tijdelijk uitlenen van financiële instrumenten aan derden in ruil voor een vergoeding. In 2021 is onderzoek gedaan naar de toegevoegde waarde van securities lending. Op basis daarvan is een positieve conclusie getrokken en is binnen de discretionair beheerde portefeuilles van het pensioenfonds het toepassen van securities lending in principe toegestaan. Het securities lending beleid is tevens onderdeel van de beoordeling van beleggingsfondsen. Voor een uitgebreide beschrijving wordt verwezen naar het beleidsdocument securities lending dat als bijlage bij het Strategisch Beleggingsbeleid is opgenomen.

5.6 Concentratierisico

Het concentratierisico is het risico op een financieel verlies als gevolg van een grote concentratie naar één regio, land, sector of issuer. De doelstelling is om dit risico zoveel mogelijk te beperken. De portefeuille wordt gespreid over regio's, landen, sectoren en individuele issuers, waarmee concentratierisico wordt voorkomen.

De volgende normen zijn van toepassing:

- Een allocatie naar een individueel aandeel mag niet meer bedragen dan 3% van de totale aandelenportefeuille
- Een allocatie naar een individuele issuer mag niet meer bedragen dan 5% van de totale portefeuille van investment grade bedrijfsobligaties
- Een allocatie naar een individuele issuer mag niet meer bedragen dan 5% van de totale portefeuille van high yield bedrijfsobligaties
- De allocatie naar obligaties van een individueel land met een below investment grade rating mag niet meer bedragen dan 2% van de totale portefeuille
- De exposure naar een individuele valuta - niet zijnde de Euro - mag na afdekking niet meer bedragen dan 5% van het totale belegd vermogen

5.7 Kredietrisico

Het kredietrisico is het risico dat de waarde van beleggingen dalen als gevolg van een verslechtering in de kredietwaardigheid van deze beleggingen. Waardedalingen als gevolg van stijgende credit spreads, downgrades en faillissementen zijn hier onderdeel van. De doelstelling is enerzijds om dit risico te beperken en anderzijds om het risico daar te lopen waar een aantrekkelijke vergoeding voor het lopen van het risico verwacht wordt.

Kredietrisico is van toepassing op vastrentende waarden, waaronder hypotheeklen, bedrijfsobligaties, High Yield obligaties (waaronder Loans) en Emerging Market Debt. De risico's worden zo veel mogelijk beperkt door een goede diversificatie over verschillende soorten debiteuren. Dit kan plaatsvinden door middel van beleggingen in beleggingsfondsen, die per fonds een brede spreiding qua debiteuren hebben. Sectorconcentraties en bedrijfsconcentraties zijn daarmee beperkt.

Wat betreft kredietrisico worden er binnen de beleggingsrichtlijnen minima bepaald ten aanzien van de kwaliteit van de debiteuren. Obligaties met een hoog kredietrisico worden alleen in de returnportefeuille opgenomen.

Het kredietrisico wordt op verschillende manieren gemeten:

- De allocatie en bandbreedtes naar investment grade bedrijfsobligaties, hypotheeklen, high yield bedrijfsobligaties en Emerging Markets Debt.
- De allocatie en bandbreedtes naar landen binnen de staatsobligatieportefeuille.
- Vereist Eigen Vermogen (VEV): Deze door DNB voorgeschreven maatstaf geeft inzicht in het kredietrisico via een standaard risicomodel.
- Ratings: Credit Rating Agencies, zoals Moody's, Fitch en Standard & Poor's geven ratings aan obligaties op basis van de kredietwaardigheid. De obligaties met de hoogste kredietwaardigheid krijgen een AAA rating, de laagste kredietwaardigheid wordt weergegeven via een D (default of faillissement).
- Credit en landen spreads: Dit is de extra vergoeding die de markt geeft voor kredietrisico en geeft hiermee een indicatie van de hoogte van het kredietrisico in de portefeuille en de risicoperceptie in de markt.

5.8 Risicomonitoring

Voor de generieke sturing van het totale marktrisico van de beleggingsportefeuille van het pensioenfonds zijn de allocaties naar de strategische beleggingscategorieën van groot belang. De strategische allocatie naar verschillende beleggingscategorieën bepaalt de marktrisico's waaraan het pensioenfonds blootstaat. Ter beheersing van de risico's van extreme marktomstandigheden en ter beheersing van het renterisico maakt het pensioenfonds gebruik van derivaten.

Het bestuur en de beleggingscommissie ontvangen een aantal rapportages, op basis waarvan de beleggingsrisico's beoordeeld kunnen worden. De belangrijkste risicorapportages worden ieder kwartaal in de beleggingscommissie besproken:

- De Risicomonitor van de fiduciair beheerder
- De monitorrapportage van de custodian
- De RiskMap van AZL Actuarieel

De belangrijkste bevindingen worden vervolgens besproken in het bestuur.

6 Portefeuillebeheer

6.1 Beleid en proces manager selectie

Gegeven de normportefeuille wordt door externe vermogensbeheerders invulling gegeven aan de beleggingen. De selectie en monitoring van de externe vermogensbeheerders is uitbesteed aan de fiduciair beheerder, onder eindverantwoordelijkheid van de beleggingscommissie. Het pensioenfonds heeft de richtlijnen voor uitbesteding beschreven in het uitbestedingsbeleid. Aanvullend op het algemene uitbestedingsbeleid heeft de beleggingscommissie beleid uitgewerkt specifiek voor de selectie, monitoring en evaluatie van vermogensbeheerders. Het selectieproces is vastgelegd in het beleidsdocument 'Selectie, monitoring en evaluatie vermogensbeheerders'. In dit proces wordt een onderscheid gemaakt in de investment due dilligence (IDD) waar de beleggingskenmerken centraal staan, de operational due dilligence (ODD) waar de operationele infrastructuur van managers wordt behandeld en de ESG karakteristieken van de vermogensbeheerders. Onderwerpen die bij het selectieproces aan de orde komen zijn:

- Criteria waar de te selecteren vermogensbeheerder aan dient te voldoen;
- Formulering van mandaatrichtlijnen per operationele vermogensbeheerders;
- De wijze en frequentie van rapporteren;
- Een beschrijving van het monitoring- en evaluatieproces;
- De criteria die gehanteerd worden bij de evaluatie;
- Proces ten aanzien van ontslag van vermogensbeheerders;
- Een beschrijving van de governance binnen het selectieproces.

Voor een nadere beschrijving van het selectieproces wordt verwezen naar het selectie, monitoring en evaluatie vermogensbeheerders beleid dat als bijlage bij het strategisch beleggingsbeleid is toegevoegd.

7 Bijlages

- A. Rollen en verantwoordelijkheden
- B. Investment cases voor beleggingscategorieën.
  1. Aandelen, wereldwijd ontwikkelde markten
  2. Aandelen, opkomende markten
  3. Staatsobligaties, ontwikkelde markten
  4. Staatsobligaties, opkomende markten
  5. Bedrijfsobligaties van hoge kwaliteit
  6. Bedrijfsobligaties van lage kwaliteit
  7. Green Bonds
  8. Hypotheken
  9. Niet-beursgenoteerd vastgoed
- C. Rentebeleid
- D. Valutabeleid
- E. Het Maatschappelijk Verantwoord Beleggen (MVB) beleid.
- F. Het Herbalanceringsbeleid
- G. Het Securities Lending beleid
- H. Het Liquiditeitenbeleid
- I. Het Manager Selectie & Monitoring beleid

Bijlage A en C van het strategisch beleggingsbeleid zijn bij deze ABTN gevoegd. Bijlage A volgt op de volgende bladzijde.

Bijlage A van het strategisch beleggingsbeleid

Rollen		accountable opdrachtgevers verantwoordelijk dat de taak wordt uitgevoerd (beulvermorning, 1 part)												
a		Responsible de partij die het werk uitvoert (verantwoordelijk voor de voorbereiding), 1 part												
c		Consult: in brede zin betrokken bij de taak zonder daar zelf verantwoordelijk voor te zijn. Levert en ontvangt input, relevante informatie, evt meerdere partijen (samenwerking voor)												
i		Informant: wordt geïnformeerd over de taak (relevante communicatie, mededeling)												
Nummer	Categorie	Beschrijving	Periodiciteit (in maanden)	Rol										
				a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
1	Organieke, doelstellingen, richtlijn en overtuigingen	Definieren van het beleggingsproces (brand)	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren risicoprofiel, risicoprofiel, ambitie, investering beleid	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren beleggingsproces en organisatie	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren criteria voor selectie externe partijen	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Selectie en evaluatie externe partijen (Fiduciair (controles en advies) - inhoudelijk *)	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
2	Strategisch kader	Selectie en evaluatie externe partijen (Fiduciair (controles en advies) - juridisch **)	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren ACT matrix	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren strategisch beleggingsproces	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en evalueren investeringsbeleggingscategorieën	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren vermogensbeleggingskader	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
3	Beleggingsplan	Definieren vermogensbeleggingskader	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren vermogensbeleggingskader	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren voorbeleggingsplan	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren vermogensbeleggingskader	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren vermogensbeleggingskader	jaarlijks	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
4	Manager selectie	Definieren criteria selectie vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren van beleggingsvermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Selecteren en aanbieden van vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Selecteren van vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Juridische toezicht contracten vermogensbeleggers (S)	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
5	Uitvoering	Definieren en realiseren vermogensbeleggers (S)	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
6	Verantwoording	Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
7	Evaluatie/Reflectie	Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k
		Definieren en realiseren vermogensbeleggers	meerjars	a	b	c	d	e	f	g	h	i	j	k

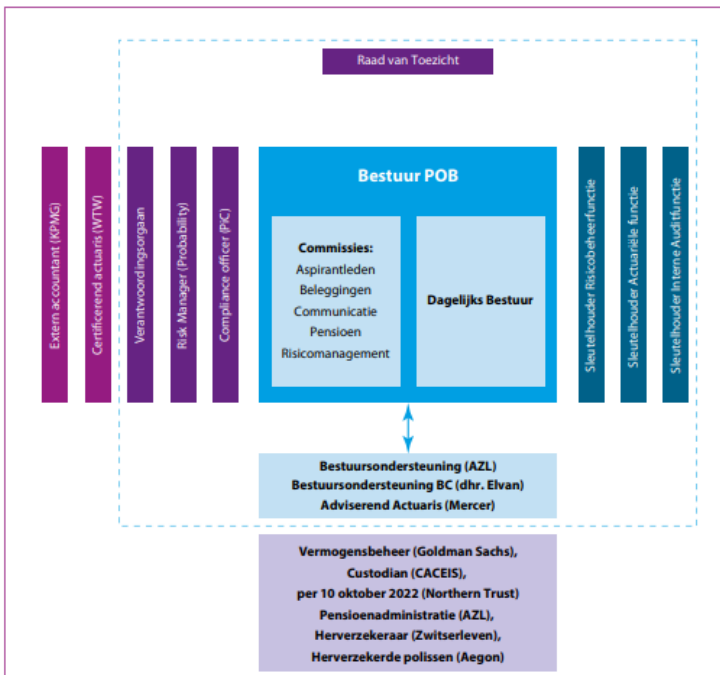
* De rollen van fiduciair en manager selecteur kunnen uit efficiency overwegingen worden gecombineerd
 ** De adviseur kan ook efficiënt overwegingen worden gecombineerd
 *** Selectie van de adviseur (en certificeerder) actualisatie valt buiten het vermogensbeheerproces
 **** Geen betrokkenheid van fiduciair (adviseur bij het "eigen" selectietraject/evaluatietraject
 ***** De beleggingscommissie kan dit uitvaardigen buiten aan een geprojecteerde partij

APPENDIX C

Organisatiestructuur van het Fonds

Laatst aangepast per 31-12-2022.

De bij het Fonds betrokken externe partijen zijn:
(laatst aangepast per 31 december 2022)

Fiduciair beheerder	Goldman Sachs Asset Management te Amsterdam
Bewaarnemer ('custodian')	Northern Trust te Amsterdam
Onafhankelijke monitor beleggingen	Northern Trust te Amsterdam
(Pensioen-)administrateur	AZL te Heerlen
Herverzekeraar	Aegon Levensverzekering N.V. te Den Haag (enige premievrije aanspraken vanuit het verleden)
Adviserend actuaris	Mercer (Nederland) B.V. te Amstelveen
Compliance officer	Partner in Compliance B.V. te Amsterdam
Accountant	KPMG Accountants N.V. te Amstelveen
Waarmerkend actuaris	Willis Towers Watson B.V. te Amstelveen
Sleutelfunctiehouder en vervuller actuariële functie	Willis Towers Watson B.V. te Amstelveen
Sleutelfunctiehouder en vervuller interne auditfunctie	Mazars te Rotterdam
Sleutelfunctiehouder en vervuller risicobeheerfunctie	Probability B.V. te Gouda

APPENDIX D

De uitkomsten van prognoses en/of ALM-studie

Laatst aangepast per 31-12-2021.

1. Uitgangspunten en veronderstellingen

Onderstaand volgen de belangrijkste uitgangspunten en veronderstellingen van prognoses en/of ALM-studie.

1.1. Demografische uitgangspunten en veronderstellingen

In de ALM-studie 2021 is de bestandsontwikkeling als volgt gemodelleerd:

De ontwikkeling van het deelnemersbestand heeft plaatsgevonden op basis van de door het bestuur vastgestelde demografische veronderstellingen. Hierbij is ervan uitgegaan dat het actievenbestand jaarlijks 3% krimpt, waarbij de gemiddelde leeftijd van het actievenbestand ongeveer gelijk blijft.

In de ALM 2021 zijn de volgende leeftijdsafhankelijke ontslagkansen, instroom, arbeidsongeschiktheidskansen en carrièreontwikkeling gehanteerd:

Leeftijd	Ontslagkans	Instroom verdeling	AO kansen	Carrière ontwikkeling
21-25	4%	2%	0,05%	1,25%
25-35	6%	3%	0,12%	1%
35-45	7%	4%	0,16%	0,75%
45-55	5%	2%	0,3%	0,5%
55-64	0%	0%	0,34%	0%

1.2. Economische uitgangspunten en veronderstellingen ALM 2021

De toekomstige ontwikkeling van het Fonds is geëvalueerd over een horizon van 15 jaar (2021-2035), waarbij is uitgegaan van de volgende lange termijn verwachtingen met betrekking tot de marktomstandigheden:

- De ALM analyse 2021 start met de RTS per 31 maart 2021 (marktwaarde zonder DNB middeling en UFR).
- Er is aangenomen dat de 30-jaars marktrente in 10 jaar stijgt van 0,5% naar 0,8%.
- De prijsinflatie groeit op de lange termijn (60 jaar) naar een niveau van 1,9%.

Beleggingsmix, rendementen en volatiliteit

De volgende uitgangspunten zijn gehanteerd voor de ALM-studie 2021.

Rendementen					
Categorie	Beleggings mix	Rekenkundig rendement	Volatiliteit	Meetkundig rendement	Kosten
Nominale staatsobligaties	29,5%	0,2%	6,0%	0,0%	0,05%
Bedrijfsobligaties	10,5%	0,9%	7,3%	0,7%	0,18%
Nederlandse Hypotheken	5,0%	2,3%	7,0%	2,1%	0,36%
Senior loans	5,0%	2,5%	8,3%	2,2%	0,54%
Emerging Market Debt (hard)	4,5%	3,1%	11,1%	2,5%	0,12%
Emerging Market Debt (local)	6,5%	4,1%	11,8%	3,4%	0,13%
Aandelen ontwikkelde markten	28,5%	5,9%	17,7%	4,3%	0,02%
Aandelen opkomende markten	4,5%	10,2%	26,4%	5,7%	0,11%
Onroerend Goed	6,0%	3,0%	7,8%	2,7%	0,42%
Totaalwaarden	100,0%	3,1%	8,9%	2,8%	0,20%

- De bovenstaande tabel geeft de verwachte rendementen per jaar, vóór kosten, over 15 jaar weer.
- Het verwachte netto beleggingsrendement van de beleggingsmix bedraagt op basis van de ALM-studie 2,6% (het verwachte bruto rendement van 2,8% minus 0,2% kosten).
- De duratie van de staatsobligaties is verondersteld op 7 jaar.

Inflatie

De volgende uitgangspunten ten aanzien van de prijsontwikkeling zijn gehanteerd voor de ALM-studie 2021.

- Voor de Nederlandse prijsinflatie wordt een lange termijn gemiddelde van 1,9% gebruikt, overeenkomstig de ECB target en in lijn met de huidige lange termijn verwachting.
- Dit niveau van 1,9% wordt in 60 jaar bereikt (1,8% na 15 jaar) vanaf een niveau van 0,9%.
- Voor zowel rente als inflatie wordt rekening gehouden met volatiliteit.

2. Actualisatie herstelplan

De economische veronderstellingen (inclusief verwachte prijs- en loonontwikkeling) voor de actualisatie van een lopend herstelplan voldoen aan het besluit FTK (artikel 23a inzake parameters). Het bestuur stelt actuele en prudente veronderstellingen vast.

3. Overwegingen bestuur voor de vaststelling van het beleidskader

De voornaamste uitgangspunten bij het in te vullen beleidskader zijn:

- Toeslagverlening heeft een hogere prioriteit dan premiekorting.
- De premie dient stabiel te zijn en wat niveau betreft beheersbaar. De premiefluctuatie ten opzichte van het voorgaande jaar bedraagt maximaal 2,5% van het salaris.
- Premiekorting (een lagere premie dan bij het streefniveau wordt gevraagd) is slechts mogelijk als eventuele korting op de toeslagverlening in het verleden is ingehaald.
- Het streefniveau van de dekkingsgraad is een reële dekkingsgraad (inclusief toeslagverlening) van 100%. Momenteel is dit streefniveau circa 125% van de nominale dekkingsgraad. Bij een reële dekkingsgraad van 100% is rekening gehouden met een toeslagverwachting, bij een nominale dekkingsgraad van 100% is dit niet het geval.
- De (nominale) dekkingsgraad is sturend voor de toe te kennen toeslagen. Het bestuur beslist elk jaar afzonderlijk over de toe te passen toeslagverlening op basis van het wettelijke vereiste van een toekomstbestendige toeslagverlening. De toeslag wordt afgerond op één decimaal (voorbeeld 1,7%).
- De toeslagverlening wordt uit beleggingsrendement gefinancierd. Om deze reden wordt voor alle partijen (actieven, slapers, gepensioneerden) dezelfde index toegepast en gelden gelijke beleidsgrenzen voor toeslagverlening voor alle betrokkenen.
- De invulling van het beleggingsbeleid wordt gericht op een zeer lage kans op onderdekking, mede gegeven de eisen van het financieel toetsingskader. Daarnaast is het beleggingsbeleid gericht op een zo groot mogelijk waarschijnlijkheid om de toekenning van de toeslagen conform het beleidskader te behouden, rekening houdend met de continuïteit van het Fonds.
- Bij de huidige dekkingsgraad dient de risicoruimte met betrekking tot het beleggingsbeleid volledig te worden benut.
- Het beleggingsbeleid van het Fonds is zodanig ingericht, dat in principe de dekkingsgraad nooit lager wordt dan 95%. Het uitgangspunt is dan dat in noodsituaties een korting nooit hoger zal uitvallen dan circa 5%.

4. Principes voor de bepaling van de lange termijn risicohouding (2015)

Het bestuur heeft voor de bepaling van het beleid ten aanzien de risicohouding voor de lange termijn de volgende principes gehanteerd (2015):

1. Voor de risicohouding wordt één norm voor de ondergrens van het verwacht pensioenresultaat op fondsniveau gehanteerd. Dus geen gescheiden normen voor de startdekkingsgraden vereist vermogen en feitelijke situatie.
2. Geen norm voor het pensioenresultaat van 100% (of hoger) stellen.
3. Afgeronde getallen.
4. Norm kiezen die gehaald worden bij verschillende startdekkingsgraden.
5. De maximale afwijking voor het pensioenresultaat in een slechtweerscenario op fondsniveau dient in principe ruimer te worden gesteld dan die op individueel niveau.
6. Er is in het vaststellen van de ondergrenzen rekening gehouden met het feit dat de prijsinflatie in de gehanteerde DNB-scenarioset erg laag is, in ieder geval passen de gehanteerde veronderstellingen t.a.v. de prijsinflatie niet binnen de Commissie Parameters. Als de inflatie in de DNB-scenarioset mogelijk meer in lijn wordt gebracht met de Commissie Parameters dan zal het pensioenresultaat (significant) lager uitvallen. Het Fonds wil hiertoe enige marge aanhouden.

7. Hoewel qua systematiek zeer verschillend, geven ALM-studie en haalbaarheidstoets na 15 jaar enigszins vergelijkbare resultaten.
8. Er is nog geen "common practice" ontwikkeld met betrekking tot de grenzen en nog weinig onderzoek gedaan naar gevoeligheden voor aannames en scenario's. Het bestuur wenst hiertoe de grenzen bij voorkeur ruim vast te stellen. Het wordt wenselijker geacht om de grenzen nu ruim vast te stellen en in een later stadium (na meer ervaring) de grenzen mogelijk scherper te stellen, dan de situatie dat grenzen nu krap worden gesteld en later verruimd moeten worden.

5. Aanvanghaalbaarheidstoets (2015)

Met de haalbaarheidstoets monitort het Fonds of het verwacht pensioenresultaat en het pensioenresultaat in het slechtweersscenario in lijn zijn met de door het Fonds zelf gekozen ondergrenzen. Deze zelf gekozen ondergrenzen moeten passen binnen de risicohouding van het Fonds (artikel 102a Pw). Bij invoering van een nieuwe pensioenregeling of op het moment dat zich een significante wijziging heeft voorgedaan voert het Fonds een 'aanvangshaalbaarheidstoets' uit.

De haalbaarheidstoets geeft op basis van een stochastische analyse inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De economische scenario's zijn door DNB voorgeschreven.

In de haalbaarheidstoets wordt een projectie van de financiële situatie van het pensioenfonds voor een lange periode (60 jaar) gemaakt voor een veelvoud aan economische scenario's (stochastische analyse).

De haalbaarheidstoets heeft als doel inzicht te geven in:

- de gevolgen van de financiële opzet van het Fonds;
- de verwachtingen en risico's, met name ten aanzien van koopkrachtbehoud;
- de haalbaarheid en consistentie van het premiebeleid;
- de herstelkracht van het Fonds.

Bij de invoering van het nFTK voert het Fonds voor het eerst een aanvanghaalbaarheidstoets uit. Vervolgens wordt ieder jaar een 'jaarlijkse haalbaarheidstoets' uitgevoerd.

Welke praktische zaken zijn van belang voor het Fonds?

1. Het Fonds dient drie ondergrenzen vast te stellen:
  - a. ondergrens voor het verwacht pensioenresultaat vanuit de situatie dat precies aan de vereisten van het vereist eigen vermogen wordt voldaan;
  - b. ondergrens voor het verwacht pensioenresultaat vanuit de feitelijke financiële positie;
  - c. maximale afwijking van het pensioenresultaat in het slechtweersscenario.
2. Het Fonds laat zien dat bij de aanvangshaalbaarheidstoets wordt voldaan aan deze ondergrenzen. Daarnaast laat het Fonds zien dat het premiebeleid voldoende realistisch en haalbaar is en dat het Fonds voldoende herstelcapaciteit heeft (artikel 22 lid 3 Besluit FTK).
3. Om het proces te verankeren stelt het Fonds procedures op voor de uitvoering, de vaststelling en verantwoording van de haalbaarheidstoets (artikel 30c lid 4 Regeling PW).
4. Vanaf 2016 voert het Fonds jaarlijks een haalbaarheidstoets uit en rapporteert die uiterlijk 30 juni van het lopende boekjaar aan DNB.

APPENDIX E

Verklaring inzake de Beleggingsbeginselen 2021

1. Introductie

1.1. Doelstelling

Dit document ("de Verklaring") beschrijft de uitgangspunten van het beleggingsbeleid van het Fonds. De uitgangspunten worden door het bestuur vastgesteld.

1.2. Basis voor dit document

In de Pensioenwet wordt bepaald dat de bezittingen samen met de te verwachten inkomsten van een pensioenfonds toereikend moeten zijn om de, uit de statuten en reglementen voortvloeiende verplichtingen, te kunnen dekken. Dit moet blijken uit een door het pensioenfonds op te stellen Actuariële en Bedrijfstechnische nota (abtn).

Als bijlage bij de abtn moeten pensioenfondsen een "Verklaring inzake de beleggingsbeginselen" opstellen en actueel houden. Dit document is beschikbaar voor deelnemers.

1.3. Wijziging van de verklaring

De Verklaring zal periodiek worden herzien na belangrijke aanpassingen van het beleggingsbeleid, in ieder geval tenminste om de drie jaar na vaststelling van het strategisch beleggingsbeleid.

2. Doelstelling beleggingsbeleid

De missie van het Fonds is een toekomstbestendig en verantwoord pensioen verzorgen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De doelstelling van het pensioenfonds is om binnen de grenzen van haar middelen op korte en lange termijn nominale pensioenaanspraken en pensioenrechten te verstrekken.

De doelstelling van het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is het behalen van een hoog en stabiel lange-termijn rendement ten behoeve van de (gewezen) deelnemers. Het bestuur bepaalt welke risico's het pensioenfonds bereid is daarbij te aanvaarden en houdt hierbij rekening met de opbouw van het deelnemersbestand, de solvabiliteit en de wenselijkheid van stabiele premies.

Uitgangspunten bij het vaststellen van het beleggingsbeleid zijn de aard en omvang van de verplichtingen, de risicobereidheid, de risicohouding die in samenspraak met sociale partners en overige fondsorganen is vastgelegd en de eisen die voortvloeien uit de pensioenwetgeving.

3. Organisatie

a. Taken en verantwoordelijkheden in het beleggingsproces

De rolverdeling tussen de organen en commissies van het Fonds is vastgelegd in de statuten, het huishoudelijk reglementen het reglement van de verschillende commissies.

Het Fonds wordt bestuurd door een paritair samengesteld bestuur van 6 leden. Het bestuur is, zonder enige uitzondering, eindverantwoordelijk voor alle activiteiten van het Fonds inclusief het beleggingsproces. Het bestuur stelt het beleid en de strategie van het Fonds vast.

Diverse taken zijn gedelegeerd aan de beleggingscommissie, waaronder de aansturing van het vermogensbeheer. De beleggingscommissie adviseert het bestuur omtrent beslissingen die betrekking hebben op beleggingen. De commissie bestaat uit twee leden van het bestuur die worden ondersteund door een secretaris. De commissie besteedt de uitvoering van het dagelijkse beheer uit aan een fiduciair beheerder.

b. Uitbesteding

Het Fonds besteedt de beleggingen uit aan derden die daartoe door het Fonds worden gecontracteerd. Deze uitbesteding wordt getoetst aan de Uitbestedingsrichtlijn van DNB. De criteria zijn gebaseerd op beschikbare deskundigheid, schaalvoordelen en flexibiliteit.

Het Fonds heeft afdoende controlemechanismen om uitbestedingsrisico's te beheersen. Deze zijn beschreven in de bijlage G van deze abtn.

c. Waardering beleggingen

Het Fonds heeft de waardering en administratie van de beleggingen uitbesteed. De beleggingen worden gewaardeerd tegen reële waarde.

d. Kostenbeheersing

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid maakt het Fonds geen andere kosten dan die redelijk zijn in relatie tot de samenstelling van de beleggingen en de doelstellingen van het Fonds. De hoogte van de kosten worden periodiek getoetst aan externe vergelijkingsmaatstaven, om een objectieve beoordeling over de redelijkheid te krijgen.

e. Deskundigheid

Het Fonds zorgt dat zij in alle fasen van het beleggingsproces beschikt over de professionele deskundigheid die vereist is voor:

- een optimaal beleggingsresultaat;
- een juist beheer van de beleggingen; en
- de beheersing van de aan de beleggingen verbonden risico's.

f. Scheiding van belangen

Bij de uitvoering van het beleggingsbeleid wordt gewaakt voor belangenverstremming en/of tegenstrijdige belangen. Met het oog daarop zijn bestuur en overige beleidsbepalers van het Fonds gebonden aan een gedragscode.

3. Uitvoering beleggingsbeleid

Bij de uitvoering van het beleggingsplan staat de wettelijk verankerde 'prudent person'-regel centraal. Het Fonds voert het beleggingsbeleid uit op solide wijze. Dit rust op de volgende pijlers:

- De activa worden belegd in het belang van de (gewezen) deelnemers;
- De activa worden zodanig belegd dat de veiligheid, de kwaliteit, de liquiditeit en het rendement van de portefeuille als geheel wordt gewaarborgd;
- Een goede organisatie met deskundige leiding, adequaat toezicht, transparantie en verantwoording.

Om aan deze voorwaarden te voldoen zal het risico- en rendementsprofiel van de totale portefeuille steeds moeten aansluiten bij de verplichtingenstructuur van het pensioenfonds, en moeten de beleggingen voldoende zijn gespreid.

a. Beleggingsproces

Het beleggingsproces schept de randvoorwaarden voor de realisatie van het beleggingsbeleid. Onder beleggingsproces verstaat het Fonds het geheel van regels dat toeziet op de voorbereiding, uitvoering en het beheer van beleggingen. Het Fonds verlangt van alle bestuurders en betrokkenen in zijn organisatie er op toe te zien dat gehandeld wordt in overeenstemming met de regels van het beleggingsproces. Dit moet leiden tot een consistent en beredeneerd beleggingsgedrag, in alle geledingen van de organisatie van het Fonds.

b. Beleggingsbeslissingen

Het Fonds beoordeelt elke belegging op grond van risico, rendement- en ESG overwegingen, en het effect van de belegging op de totale portefeuille in relatie tot de verplichtingenstructuur. Op voorhand sluit het Fonds in beginsel geen afzonderlijke beleggingscategorie, beleggingsinstrument of beleggingstechniek uit.

c. Beleggingsovertuigingen

Het Fonds hanteert een aantal beleggingsovertuigingen die de leidraad vormen voor het opstellen en implementeren van het beleggingsbeleid. De beleggingsovertuigingen van het Fonds worden periodiek herzien. Voor de meest recente versie van de beleggingsovertuigingen wordt verwezen naar dit onderwerp op de website van POB: www.pob.eu/media/3230/investment-beliefs.pdf

4. Beleggingsrisico's

In alle stappen van het beleggingsproces is sprake van risico's die beheerst dienen te worden. Tevens worden, om de pensioenregeling betaalbaar te houden, in het beleggingsbeleid risico's genomen waarvan verwacht wordt dat daar een vergoeding in de vorm van rendement tegenover staat. Voor de verschillende stappen van het beleggingsproces zijn risico's geïdentificeerd waarvoor bijbehorende beheersmaatregelen zijn vastgesteld. Onderdeel van de risicobeheersing zijn de beleggingsrichtlijnen van de beleggingsvehikels waarin het Fonds haar vermogen heeft ondergebracht.

5. Maatschappelijke verantwoordelijkheid

Het Fonds heeft een beleid ten aanzien van verantwoord beleggen. In dat beleid zijn de kaders uiteengezet die het fonds gebruikt voor verantwoord ondernemingsgedrag en zijn de instrumenten aangegeven die het fonds inzet om tot een beleggingsbeleid te komen dat past bij de geldende maatschappelijke normen en aansluit bij de voorkeuren van haar deelnemers. De ambitie bestaat uit twee componenten. Het Fonds wil de portefeuille zoveel mogelijk vrijwaren van activiteiten die, of gedrag dat het fonds vanuit zijn normen en waarden, en dus vanuit maatschappelijk perspectief, onwenselijk acht. Hiermee borgt het fonds het principe van do-no-harm. Vanuit dit principe screent het Fonds het beleggingsuniversum eens per kwartaal op onwenselijk ondernemingsgedrag en op onwenselijke producten. Dit resulteert in een voor Fonds-specifieke uitsluitingenlijst. Anderzijds wil het fonds positieve impact genereren: do-good, bijvoorbeeld door invloed als aandeelhouder via het betrokkenheidsbeleid (engagement en stemmen) in te zetten op thema's die voor de deelnemers van het Fonds belangrijk zijn. Het Fonds zet zich in op de thema's verantwoorde en schone technologie (klimaatverandering), toekomst van werk (solidariteit) en moderne slavernij (solidariteit)

Het MVB-beleid wordt door het bestuur van het Fonds periodiek gemonitord en geëvalueerd. Voor een actuele weergave van het MVB beleid wordt verwezen naar dit onderwerp op de website van POB: www.pob.eu/mvb

6. Verantwoording

Door openheid, betrokkenheid en aandacht voor het duurzaam uitvoeren van zijn taken wil het Fonds zijn positie voortdurend waarmaken en versterken.

Het Fonds is zich bewust van de maatschappelijke rol die het als pensioenfonds vervult. Die rol dwingt het Fonds tot zorgvuldigheid in zijn handelen en tot het hanteren en uitvoeren van een maatschappelijk verantwoord beleggen beleid..

Met deze verklaring wil het bestuur van het Fonds informatie over haar beleid verstrekken aan de deelnemers, actieven en niet-actieven en gepensioneerden.

APPENDIX F

Rentebeleid

Versie 19-10-2021

1. Inleiding

Het renterisico is het risico dat de waarden van de beleggingsportefeuille zich anders ontwikkelen dan de voorziening pensioenverplichtingen als gevolg van (ongunstige) veranderingen in de marktrente. Het renterisico is het grootste balansrisico voor het pensioenfonds. In de ABTN van POB wordt het beleid ten aanzien van renterisico op hoofdlijnen beschreven. In dit beleidsdocument wordt ingegaan op de achtergronden. Dit beleidsdocument wordt als bijlage opgenomen bij het strategisch beleggingsbeleid van POB.

2. Doelstelling

Om de nominale dekkingsgraad te beschermen dekt POB het strategisch renterisico gedeeltelijk af. Deze renteafdekking wordt uitgedrukt als een percentage van de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Het acceptabele strategische renterisico wordt jaarlijks vastgesteld. Het bestuur stelt de gewenste mate van rente-afdekking vast.

Bij de vaststelling van de omvang van het renterisico staat het economische renterisico centraal, ofwel de gevoeligheid voor de euro swap curve. Om het curverisico te minimaliseren streeft het pensioenfonds naar een renteafdekking die over alle looptijden zo goed mogelijk aansluit bij de gewenste normafdekking.

Naast het economisch renterisico wordt tevens het renterisico berekend op basis van de DNB of UFR curve. De UFR methodiek wordt sinds 2021 in 4 jaarlijkse stappen gewijzigd waarmee het renterisico op basis van de UFR curve steeds dichterbij de marktcurve komt te liggen van het renterisico op basis van de marktcurve.

3. Reikwijdte

Ter beheersing van het renterisico heeft POB een matching portefeuille ingericht. Met de beleggingen binnen de matching portefeuille wordt verreweg het overgrote deel van de beoogde afdekking van het renterisico afgedekt. Daarnaast wordt bij het afdekken van renterisico tevens rekening gehouden met de rentegevoeligheid van vastrentende beleggingen in de return portefeuille waarvoor geldt dat de rente een hoge correlatie heeft met de ontwikkeling van de Euro swap curve. Bijvoorbeeld hypotheken en investment grade bedrijfsobligaties.

4. Toegestane instrumenten

In de matching portefeuille zijn de volgende instrumenten opgenomen, die (met uitzondering van Liquiditeiten) een hoge mate van correlatie met de euro swap curve kennen:

- Euro staatsobligaties met hoge kredietwaardigheid. Hieronder vallen tevens Euro staatsgerelateerde obligaties en In Euro uitgegeven supranationale obligaties.
- Centraal geclearde renteswaps. Hieronder wordt verstaan de marktwaarde van de Euro Interest rate swaps met een vaste coupon tegen 6 maands Euribor.

- Geldmarktfondsen. Hieronder vallen zowel geldmarktfondsen die kunnen worden gebruikt als onderpand voor renteswaps (same day settlement fondsen) als geldmarktfondsen met een langere looptijd van drie maanden.
- Liquiditeiten.

In de return portefeuille zijn de volgende instrumenten opgenomen, die een hoge mate van correlatie met de euro swap curve kennen:

- Bedrijfsobligaties
- Hypotheken

Het pensioenfonds dekt het renterisico bij voorkeur af met Euro staatsobligaties.

5. Definities

5.1. Strategische renteafdekking

Centraal in het beleid staat de beoogde hoogte van de strategische renteafdekking. Deze renteafdekking wordt uitgedrukt als een percentage van de rentegevoeligheid van de verplichtingen. Hierbij wordt rekening gehouden met de rentegevoeligheid van hypotheke, credits en de rentegevoeligheid van de matching portefeuille. De beoogde rentegevoeligheid van de matching portefeuille wordt voor elk lopend jaar berekend door de bijdrage aan de renteafdekking door hypotheke en credits in mindering te brengen op de totale beoogde strategische renteafdekking.

5.2. Berekening renterisico

De mate van afdekking van het renterisico wordt op twee manieren bepaald: de totale renteafdekking en de rentegevoeligheid per renteschokpunt.

Definitie totale renteafdekking

De totale renteafdekking wordt als volgt bepaald:

$$\text{Totale} = \frac{\text{Duratie}_{\text{Matching portefeuille}} * \text{Eurowaarde}_{\text{Matching portefeuille}}}{\text{Duratie}_{\text{Verplichtingen}} * \text{Eurowaarde}_{\text{Verplichtingen}}} \text{ renteafdekking}$$

Duratie is, ceteris paribus, de gevoeligheid van de waardering voor een schok van de rente curve met 1 basispunt bij een gelijkblijvende Option Adjusted Spread (OAS). De duratie van beleggingsfondsen wordt bepaald op basis van de benchmark van een fonds. Bij wereldwijde bedrijfsobligaties wordt aangenomen dat de US swap curve schok 1 op 1 gelijk is aan de Euro swap curve (een 100% correlatie).

Definitie afdekking per renteschokpunt

Per renteschokpunt wordt de rentegevoeligheid (Key Rate Duration) van de beleggingen en de verplichtingen als volgt bepaald.

$$\text{Afwijking} = \frac{\text{KRD}_{MP} * \text{Eurowaarde}_{MP} - \text{NRH} * \text{KRD}_{VPV} * \text{Eurowaarde}_{VPV}}{\text{Duratie}_{VPV} * \text{Eurowaarde}_{VPV}}$$

Waarbij:

KRD = Key rate duration

MP= Matching portefeuille
NRH = Norm renteafdekking
VPV = Verplichtingen

6. Beheersingsmaatregelen

POB stelt een beheerder aan om de uitvoering van de beoogde renteafdekking te verzorgen. Met de beheerder worden afspraken gemaakt over de volgende beheersingsmaatregelen:

- Voor de verschillende onderdelen van de matching portefeuille worden normgewichten en toegestane bandbreedtes gedefinieerd.
- Om schommelingen vanuit de normale marktvolatiliteit te kunnen opvangen wordt een toegestane bandbreedte rond de beoogde totale renteafdekking opgenomen.
- Ter beheersing van het curverisico worden voor de verschillende renteschokpunten toegestane bandbreedtes gedefinieerd.
- Voor de Euro staatsobligaties en Euro staatsgerelateerde obligaties geldt een vooraf vastgesteld universum en worden toegestane bandbreedtes opgenomen voor de verschillende landen en supranationale obligaties vastgesteld.
- Voor Euro staatsobligaties en Euro staatsgerelateerde obligaties geldt een rating restrictie van minimaal A-.
- De beheerder krijgt als opdracht om er naar te streven dat de totale allocatie naar geldmarktfondsen evenwichtig wordt verdeeld over de toegestane geldmarktfondsen.
- Om te waarborgen dat te allen tijde voldoende liquiditeiten aanwezig zijn als onderpand voor renteswaps streeft de beheerder er naar dat de allocatie naar Liquiditeiten voldoende is om een marktwaarde verandering in rentederivaten op te vangen als gevolg van een renteschok van plus 80 basispunten.

7. Uitvoering

De uitvoering van de renteafdekking is uitbesteed aan de beheerder. Hierbij staat de renteafdekking voor de matching portefeuille centraal. Monitoring van de strategische renteafdekking vindt plaats aan de hand van de maandrapportages.

De uitvoering van de renteafdekking voor de matching portefeuille is gemandateerd aan een LDI manager. Deze beheerder controleert op dagbasis of de beleggingen en de renteafdekking voor de matching portefeuille zich binnen de toegestane bandbreedtes bevinden. De controle op de toegestane bandbreedtes voor de verschillende renteschokpunten voor de matching portefeuille is één keer per maand.

Bij een overschrijding van een toegestane bandbreedtes wordt door de beheerder een transactievoorstel opgesteld. Na goedkeuring van POB zal het voorstel worden uitgevoerd. Specifiek bij een overschrijding van de bandbreedtes voor de totale renteafdekking beoogt het transactievoorstel de renteafdekking voor de matching portefeuille terug te brengen naar halverwege de bandbreedte.

Eens per halfjaar vindt een controle plaats of de huidige invulling van de renteafdekking nog in overeenstemming is met de doelstellingen. POB laat zich hierover adviseren door de beheerder.

Eens per kwartaal wordt de waarde van de verplichtingen bijgewerkt met de nieuwe kasstromen. Op basis van deze gegevens wordt getoetst of de renteafdekking nog in lijn is met de beoogde renteafdekking en indien nodig bijgestuurd. POB laat zich hierover adviseren door de beheerder

middels een transactievoorstel. In dit transactievoorstel wordt beoogd de renteafdekking terug te brengen naar de beoogde norm.

Eens per jaar wordt een transactievoorstel gemaakt op basis van de kasstromen jaareinde. Ook hier beoogt het voorstel de renteafdekking terug te brengen naar de norm.

8. Rapportage

Op maandbasis wordt gerapporteerd over de beoogde renteafdekking. Aangegeven wordt of de renteafdekking (totaal en per renteschokpunt) en de verschillende toegestane beleggingen zich bevinden binnen de toegestane bandbreedtes rond de beoogde normen. Daarnaast wordt aangegeven hoe de renteafdekking is opgebouwd en wordt inzicht gegeven in het uitstaande onderpand.

Op kwartaalbasis wordt additioneel een performance attributie gegeven van de behaalde performance van de matching portefeuille en inzicht in het ex ante renterisico. Op basis van de performance analyse wordt tevens inzicht verschaft in de ex post effectiviteit van de renteafdekking. De rapportages worden in de vergaderingen van de beleggingscommissie besproken.

APPENDIX G

Uitbestedingsbeleid

Laatst aangepast per 8-10-2019.

Artikel 1. Uitbestedingsbeleid inleiding

1. Het bestuur van Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken (hierna "het fonds") heeft op basis van zijn verantwoordelijkheid voor het beheer van het fonds, de vereiste professionaliteit en de noodzakelijke risicobeheersing gekozen voor uitbesteding van de werkzaamheden inzake pensioen- en vermogensbeheer alsmede de bewaring van de beleggingen aan externe partijen.
2. Het fonds heeft een uitbestedingsbeleid opgesteld in overeenstemming met de relevante wetgeving en met inachtneming van de 'Guidance: uitbesteding door pensioenfonds' van 1 juni 2014 van De Nederlandsche Bank (DNB). Voorgenomen nieuwe of gewijzigde uitbestedingen komen volgens dit uitbestedingsbeleid tot stand. Er zullen verschillende stadia doorlopen worden waarmee structuur wordt gegeven aan een beheerste uitbestedingsrelatie.

Artikel 2. Doel van het uitbestedingsbeleid

1. In de uitvoering van zijn kernactiviteiten, het administreren, beheren en uitbetalen van de pensioenen en het vermogensbeheer, staan zowel vertrouwelijkheid als maximale kwaliteit van dienstverlening voorop. Doelstelling van het uitbestedingsbeleid is het waarborgen van de continuïteit en constante kwaliteit van de dienstverlening. Hiermee moeten de reputatie en integriteit van het fonds gewaarborgd blijven. De belangen van (gewezen) deelnemers, uitkeringsgerechtigden en overige belanghebbenden mogen geen gevaar lopen doordat het fonds delen van zijn werkzaamheden heeft uitbesteed aan derden.
2. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle naar het oordeel van het bestuur uitbestede, bedrijfskritische of belangrijke activiteiten en processen van het fonds. Het uitbestedingsbeleid is van toepassing op alle bestaande en/of nieuwe uitbestedingsovereenkomsten.

Artikel 3. Geen uitbesteding

1. Het fonds besteedt niet uit:
  - a. werkzaamheden als bedoeld in artikel 34, tweede lid, van de Pensioenwet;
  - b. indien door de uitbesteding conform artikel 12 van het Besluit uitvoering Pensioenwet:
    - het operationele risico onnodig toeneemt;
    - de continuïteit en de toereikendheid van de dienstverlening aan deelnemers, gewezen deelnemers, andere aanspraakgerechtigden en pensioengerechtigden wordt ondermijnd.
2. Het bestuur stelt een lijst op van bedrijfskritische activiteiten (Bijlage). Activiteiten op deze lijst vallen onder het uitbestedingsbeleid. Activiteiten die niet zijn benoemd zijn naar het oordeel van het bestuur geen uitbesteding.

Artikel 4. Risicobeheer

1. Aan het uitbesteden van werkzaamheden zijn risico's verbonden. Daarom voert het bestuur alvorens activiteiten worden uitbesteed een risico-analyse uit van de risico's die samenhangen met de uitbesteding van de betreffende werkzaamheden waarin in elk geval is opgenomen:
  - a. de te verwachten impact van uitbesteding van de activiteiten of processen.
  - b. een kosten-baten analyse van de uitbesteding van die activiteiten of processen.
  - c. een analyse van de financiële, operationele en reputatie gerelateerde risico's en de vereiste toezichtsmaatregelen.
  - d. de afspraken over de wijze waarop de uit te besteden activiteiten of processen worden uitgevoerd.
2. Het bestuur heeft beleid vastgesteld voor de beheersing van de risico's die samenhangen met uitbesteding van (delen van) bedrijfsprocessen. Het bestuur zorgt ervoor te doorgronden wat de uitbestede activiteiten inhouden, zij neemt gefundeerde beslissingen met betrekking tot de uitbestede activiteiten en monitort het werk van de leverancier.

Artikel 5. Verantwoordelijkheid

1. Het bestuur is en blijft te allen tijde verantwoordelijk voor en behoudt volledige zeggenschap over de uitbestede activiteiten of processen. Dit geldt niet alleen voor het gedeelte van de werkzaamheden dat is uitbesteed aan derden maar ook indien uitbesteding plaatsvindt van die derden aan weer andere partijen.
2. Het bestuur dient te allen tijde zicht te hebben op de hele keten van uitbesteding. Het gaat dan niet alleen om de verantwoordelijkheid voor het resultaat, maar ook over de verantwoordelijkheid voor het uitbestedingsproces.

Artikel 6. Uitgangspunten bij uitbesteding

1.
  - a. Eigendoms- en auteursrechten blijven bij het pensioenfonds.
  - b. Het bestuur selecteert uitvoerders op basis van de strategische relatie, de kwaliteit van de dienstverlening, de prijs en marktconformiteit. De prijs moet in overeenstemming zijn met de voor het fonds uit te voeren activiteiten.
  - c. Bij de keuze van een uitvoerder wordt rekening gehouden met toekomstige ontwikkelingen bij het fonds.
  - d. Bij de uitbesteding van activiteiten of processen draagt het bestuur zorg voor voldoende "countervailing power" van het bestuur ten opzichte van de uitvoerder.
  - e. Er worden afspraken gemaakt over de wijze waarop de overeenkomst wordt beëindigd, over de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het pensioenfonds de werkzaamheden na beëindiging van de overeenkomst zelf kan uitvoeren of door een andere derde kan laten uitvoeren.
  - f. Het bestuur gaat alleen overeenkomsten aan die naar het Nederlands recht zijn opgesteld en waarin geschillen worden voorgelegd aan een Nederlandse rechter of arbiter en die geen beperkingen van de aansprakelijkheid van de uitvoerder bevatten die verder gaan dan hetgeen volgens het Burgerlijk Wetboek gebruikelijk is.
  - g. DNB wordt in kennis gesteld van (onder)uitbesteding van beheer van het fonds, voordat de overeenkomst met de derde waaraan de werkzaamheden worden uitbesteed in werking treedt of de feitelijke dienstverlening start.

Het bestuur van het fonds meldt de uitbesteding aan DNB [voor zover nog niet gemeld via de jaarstaten.

- h. Het bestuur stelt DNB in kennis van belangrijke wijzigingen en/of ontwikkelingen van de uitbesteding.

Artikel 7. Selectieprocedure

1. Bij het kiezen van een externe uitvoerder doorloopt het bestuur het volgende proces:
  1. Risicoanalyse
  2. Opstellen programma van eisen
  3. Opstellen long list
  4. Request for information
  5. Opstellen short list
  6. Request for proposal
  7. Onderhandelen
  8. Kiezen uitvoerder
  9. Teken en overeenkomst en SLA
2. De uitvoerder die de uit te besteden activiteit of het uit te besteden proces gaat uitvoeren, voldoet ten minste aan de volgende uitgangspunten die in het contract en de SLA worden vastgelegd:
  - a. De uitvoerder staat te goeder naam en faam bekend. Informatie wordt verkregen uit publieke bronnen, navraag in het netwerk en kennis over sleutelfiguren binnen de organisatie.
  - b. De uitvoerder is aantoonbaar financieel gezond.
  - c. De uitvoerder beschikt over de vereiste operationele en technische vaardigheden, kwaliteitsnormen, goede naam en competentie.
  - d. De uitvoerder waarborgt continuïteit van dienstverlening. De inrichting van de systemen is zodanig dat de continuïteit van de dienstverlening niet in gevaar komt en dat bij onvoorziene omstandigheden een adequaat noodstelsel in werking treedt.
  - e. De uitvoerder van de werkzaamheden inzake pensioen- en vermogensbeheer beschikt over een ISAE3402 verklaring type II of een gelijkwaardige certificering of een gelijkwaardige zekerheid. Deze dient van toepassing te zijn op de uitbestede processen.
  - f. De uitvoerder beschikt over de benodigde vergunningen.
  - g. De uitvoerder voldoet aan kwaliteitsnormen geldend voor de specifieke beroepsgroep.
  - h. De leverancier dient te voldoen aan de wet- en regelgeving, waaronder de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
  - i. De uitvoerder heeft een adequate eigen integriteitsregeling en heeft de daarbij behorende beheersingsmaatregelen getroffen, die voldoen aan de eisen van het fonds, en deze opvolgen. De uitvoerder beschikt over een gedragscode, die ten minste gelijkwaardig is aan die van het fonds.
  - j. De uitvoerder beschikt over maatregelen inzake fraudepreventie.
  - k. De uitvoerder beschikt over een adequaat beloningsbeleid dat niet aanmoedigt tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds acceptabel is.
Bij de beoordeling van het beloningsbeleid van de uitvoerders wordt artikel 21a van het Besluit FTK betrokken inzake een 'beheerst beloningsbeleid'. Zie verder artikel 9.
3. Het bestuur legt vast op grond van welke afwegingen en/of criteria zij tot de keuze voor een bepaalde derde is gekomen. De betreffende criteria worden periodiek op hun relevantie en actualiteit getoetst.

4. Het bestuur kan in specifieke gevallen beargumenteerd van een of meerdere bovenstaande uitgangspunten afwijken, mits hiervan expliciet melding wordt gedaan in (het verslag van) een bestuursvergadering.
5. Voor activiteiten die niet zijn genoemd op de lijst op van bedrijfskritische activiteiten (Bijlage) gelden artikel 7.1 tot en met 7.3 niet.

Artikel 8. Vastlegging afspraken in overeenkomst

1. Het fonds legt de afspraken met de uitvoerder waaraan de werkzaamheden worden uitbesteed schriftelijk vast in een overeenkomst. In de overeenkomst wordt in ieder geval het volgende geregeld:
  - a. welke werkzaamheden worden uitbesteed alsmede de voorwaarden waaronder de uitbesteding plaatsvindt;
  - b. sluitende afspraken in beleggingsmandaten bij uitbesteding van vermogensbeheer;
  - c. de informatie-uitwisseling tussen het fonds en de derde;
  - d. de verplichting voor de uitvoerder om informatie waar de toezichthouder ter uitvoering van zijn wettelijke taak om vraagt rechtstreeks aan de toezichthouder ter beschikking te stellen;
  - e. de mogelijkheid voor het fonds om te allen tijde wijzigingen aan te brengen in de wijze waarop de uitvoering van de werkzaamheden door de uitvoerder geschiedt;
  - f. de verplichting voor de uitvoerder om het fonds in staat te stellen blijvend te voldoen aan het bij of krachtens de Pensioenwet en andere relevante wetgeving bepaalde en/of andere contractuele verplichtingen;
  - g. de wijze waarop de overeenkomst wordt beëindigd, en de wijze waarop wordt gewaarborgd dat het fonds de werkzaamheden na beëindiging van de overeenkomst weer zelf kan uitvoeren of door een andere uitvoerder kan laten uitvoeren; en
  - h. adequate maatregelen voor als de uitvoerder of een door hem ingeschakelde derde onvoldoende presteert, de overeenkomst niet naleeft, schade veroorzaakt door handelen of nalaten.
  - j. dat het fonds in de gelegenheid wordt gesteld een site visit af te (laten) leggen, een audit uit te (laten) voeren en/of een due diligence uit te (laten) voeren bij de uitvoerder incl. controlerecht van actuaris en accountant;
  - i. de toegang van het fonds tot audittrails of beveiligingslogboeken (security trails);
  - j. een procedure die in werking treedt voor de niet-nakoming van de overeenkomst indien de overeenkomst niet nagekomen wordt door één van de partijen;
  - l. de mogelijkheid voor de toezichthouders om onderzoek ter plaatse te doen of te laten doen bij de uitvoerder;
  - m. waarborgen van vertrouwelijke gegevens, waaronder persoonsgegevens, conform wettelijke voorschriften, mede rekening houdend met de AVG.
  - n. afspraken inzake het beloningsbeleid;
  - o. adequate afspraken over aansprakelijkheid;
  - p. een transparant en gedetailleerd overzicht van de kosten en afdoende afspraken over meerwerk en eenmalige werkzaamheden en de vergoeding daarvan;
  - q. het eigendom van vermogen, gelden, effecten, gegevens en systemen, etc.;
  - r. adequate afspraken over diensten van derden en dooruitbesteding alleen na expliciete instemming van het fonds;
  - s. looptijd, periodieke evaluatie en adequate exit-clausules;
  - t. rechtskeuze en forumkeuze.
2. In de Service Level Agreement worden gedetailleerde afspraken over de uitvoering van de uitbesteding gemaakt waaronder afspraken ten aanzien van de kwaliteit en de kwantiteit van de werkzaamheden zoals: doorlooptijd, achterstanden, kwaliteit, klachten, vragen, serviceniveau deelnemers, telefonische bereikbaarheid, wederzijdse verantwoordelijkheden voor de detailafspraken, rapportagevormen, rapportagemomenten, informatie-uitwisseling en periodiek overleg.

Artikel 9. Beloningsbeleid

1. Het bestuur heeft zicht op het beloningsbeleid van de uitvoerder aan wie werkzaamheden worden uitbesteed en betreft het beloningsbeleid bij de keuze voor de derde waaraan de werkzaamheden worden uitbesteed.
2. Aan het beloningsbeleid van de uitvoerder liggen dezelfde beginselen ten grondslag als die ten grondslag liggen aan het beloningsbeleid van het fonds, met name het beginsel dat het beloningsbeleid niet mag leiden tot perverse prikkels of tot het nemen van meer risico's dan voor het fonds aanvaardbaar is.

Artikel 10. Monitoring van de uitbestedingsrelatie

1. Het bestuur toetst jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering, de gemaakte kosten en/of de manier waarop de uitbestede activiteiten of (primaire) processen worden uitgevoerd in overeenstemming is met de gemaakte afspraken. Het bestuur doet dit door middel van:
  - a. het monitoren van de uitvoerders via het laten uitvoeren van periodieke audits bij de uitvoerder of het laten rapporteren over de stand van zaken inzake de aanbevolen verbeteringen in de ISAE 3402 verklaring type II of een daarmee vergelijkbare verklaring;
  - b. het bestuderen en bespreken van maand- en kwartaalrapportages van de uitvoerders, waarin naast de gebruikelijke informatie ook wordt gerapporteerd over klachten, incidenten en uitzonderingen;
  - c. periodiek overleg en evaluatie met de uitvoerder over de uitvoering van de (bijgestelde) processen;
  - d. controle op naleving van de AVG.
2. Het geheel aan te treffen beheersingsmaatregelen wordt nader beschreven in de actuariële en bedrijfstechnische nota van het fonds.

Artikel 11. Evaluatie uitbesteding

1. Het bestuur zal periodiek evalueren of de uitbestedingsrelaties nog aan de gestelde eisen voldoen. Aandachtspunten die uit de evaluatie volgen zullen leiden tot aanpassing van de dienstverlening door de uitvoerder. Werkt de uitvoerder hier niet aan mee dan kan dat leiden tot beëindigen van de uitbestedingsrelatie.
2. Het bestuur beschouwt de huidige relatie met de pensioenadministrateur en de vermogensbeheerder als strategisch. Dat betekent dat aandachtspunten die uit de evaluatie volgen in de regel zullen leiden tot aanpassing van de dienstverlening. Indien de betreffende uitvoerder hier – na hiertoe voldoende in staat te zijn gesteld - niet aan mee werkt en het fonds hierdoor niet meer aan de door de toezichthouders of de wet gestelde eisen kan voldoen, zal de uitbestedingsovereenkomst worden beëindigd en zullen de betreffende werkzaamheden aan een andere partij worden uitbesteed met inachtneming van het bepaalde in dit beleid.

Artikel 12. Evaluatie uitbestedingsbeleid

1. Het uitbestedingsbeleid wordt jaarlijks getoetst aan de geldende wet- en regelgeving en geëvalueerd door het bestuur.

APPENDIX H

Risicomanagement

Laatst aangepast per 19 oktober 2021.

Sinds de laatste vaststelling zijn de rollen van de 'Risicomanager' en de 'Sleutelfunctiehouder risicobeheer' samengevoegd tot de 'Sleutelfunctiehouder risicobeheer', wat in deze bijlage is verwerkt.

1. Inleiding

Het Integraal Risicomanagementbeleid (hierna: IRM beleid) van POB bevat een beschrijving van de wijze waarop het Bestuur omgaat met de risicobereidheid, de relevante risico's, de governance en de risicobeheersing. Het IRM beleid van POB moet beoordeeld worden in combinatie met de uitkomsten van de jaarlijks door het Bestuur uitgevoerde strategische risicoanalyse (SRA) en de daarop gebaseerde risicokaarten. Deze risicokaarten bevatten beschrijvingen van alle belangrijke risico's die door POB worden onderkend, alsmede de relevante beheersmaatregelen. Het IRM beleid van POB moet tevens beoordeeld worden in combinatie met relevante beleidsdocumenten van POB.

POB hecht waarde aan een gedegen beleid op het gebied van risicomanagement. Het fonds speelt daarmee in op de toenemende complexiteit van de bedrijfsvoering, de wet- en regelgeving, ontwikkelende verwachtingen van deelnemers, en andere stakeholders en de zwaardere eisen die de toezichthouders stellen.

POB sluit voor de definitie van integraal risicomanagement aan bij de definitie van De Nederlandsche Bank ("DNB"). DNB omschrijft integraal risicomanagement als het interactieve proces van:

- Het opstellen van de strategie en hieraan gekoppeld het risicoprofiel en de risicobereidheid,
- Het identificeren van risico's,
- Het opstellen en implementeren van het beleid voor risicobeheersing
- De uitvoering, monitoring en terugkoppeling over risico's en beheersmaatregelen.

Dit proces wordt continu doorlopen, zodat:

- Op het gebied van risicomanagement een zelflerende en zelfsturende organisatie bestaat,
- Die zich bewust is van de impact van de verschillende risico's en de onderlinge samenhang, alsook
- Van de opties voor beheersing en de verschillende consequenties hiervan.

Integraal benadrukt dat het gaat om het managen van alle verschillende risicogebieden in onderlinge samenhang. Integraal benadrukt tevens dat risicomanagement is geïmplementeerd als een dynamisch proces teneinde een zelfsignalerende organisatie te zijn. De scope van het risicomanagementbeleid strekt zich uit tot alle activiteiten van POB, inclusief de dienstverlening van de belangrijkste uitbestedingspartners, en alle risico's die daarbij relevant zijn. POB gebruikt de DNB-modellen FIRM, FOCUS! en de guidance documenten als referentiekader om de volledigheid van de beschouwde risico's te bewaken. Voor de IT risico's wordt tevens aansluiting gezocht bij de DNB Good Practice Informatiebeveiliging.

Het Bestuur van POB streeft naar een integrale beheersing van risico's, waarbij de risicohouding, de risico strategie en het risicobeleid helder zijn, waarbij de risicocultuur en governance actief beïnvloed worden en waarbij hoogwaardige risicomanagementprocessen uitgevoerd worden. Het streeft ernaar om alle risico's die een bedreiging kunnen vormen voor het realiseren van de strategische doelstellingen op een gestructureerde manier in kaart te brengen, te wegen in de besluitvorming en te beheersen met een passende set beheersmaatregelen. POB monitort de effectiviteit van de risicobeheersing en past deze aan indien daar aanleiding voor is, zodat het Bestuur te allen tijde in control is en verantwoording kan afleggen over de risicobeheersing binnen het fonds. Het heeft daartoe onder meer een onafhankelijke sleutelfunctiehouder risicobeheer aangesteld.

Het volledig uitbannen van risico's is vaak onmogelijk en het kan zelfs onwenselijk zijn. Risico's beheersen (verkleinen) brengt kosten met zich mee. Kosten op het gebied van beheer zelf en ook opportunitykosten door bijvoorbeeld geringere kans op (beleggings-)opbrengsten. In dit licht is risicobeheersing ook een optimalisatievraagstuk ten aanzien van de verhouding tussen kosten en opbrengsten van risicobeheersing.

Begripsomschrijving Risicomanagement en Compliance¹

Risicomanagement is het systematische proces van risicobeheersing teneinde de doelstellingen van POB te realiseren op een manier die overeenstemt met de belangen van de deelnemers. De belangrijkste stappen in het proces zijn het identificeren en kwantificeren van risico's en het vaststellen van beheersingsmaatregelen. Met beheersingsmaatregelen worden activiteiten bedoeld waarmee de kans van optreden of de gevolgen van risico's worden beïnvloed. Risico's worden onderverdeeld in financiële risico's en niet-financiële risico's. Risicomanagement is een continu proces, daarom vindt continu monitoring van de werking van bestaande beheersingsmaatregelen plaats. Periodiek worden risk self assessments uitgevoerd om de beheersing van risico's verder te verbeteren en het risicobewustzijn verder te stimuleren.

Compliance is het bewerkstelligen van een integere bedrijfsvoering van het pensioenfonds en een integere cultuur waar het als vanzelfsprekend is dat verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen, de wet- en regelgeving en guidance van de toezichthouder. Compliance is onderdeel van integraal risicomanagement. Het accent bij compliance ligt op wet- en regelgeving en de codes van good governance, maar ook op de implementatie ervan.

Risicomanagement en compliance hebben ook een adviesfunctie. Zij geven advies aan het bestuur over de beheersing van risico's en bevorderen een risicobewuste cultuur.

---

¹ Gegeven de nauwe verwantschap van Risicomanagement en Compliance in de tweede verdedigingslinie zal waar relevant beide onderdelen worden behandeld.

2. WETTELIJK KADER

Risicobeheersing van pensioenfondsen vindt met name zijn grondslag in artikel 143 en 145 van de Pensioenwet. Artikel 143 Pw verlangt van het bestuur van een pensioenfonds dat het een beheerste en integere bedrijfsvoering waarborgt met betrekking tot bedrijfsprocessen en -risico's, integriteit en soliditeit van het pensioenfonds. Het bestuur van het fonds ziet de integere en beheerste bedrijfsvoering als integraal onderdeel van haar risicomanagementbeleid.

Artikel 145 Pw stelt eisen aan de inhoud van de ABTN. Onder andere moet daarin een omschrijving zijn opgenomen voor de wijze waarop uitvoering is gegeven aan artikel 143 Pw. Voor zover risico's zijn overgedragen, herverzekerd of ondergebracht kan de omschrijving beperkt blijven tot een verwijzing van hetgeen is overeengekomen. In het besluit uitvoering Pensioenwet wordt in artikelen 12 tot en met 14 ingegaan op de uitbestedingsrisico's. Elk pensioenfonds moet voor zorgen voor een systematische analyse van de risico's en vastlegging daarvan. Het moet verder beschikken over toereikende procedures, maatregelen, deskundigheid en informatie om de uitvoering van de uitbestede werkzaamheden te kunnen beoordelen en waar nodig bij te sturen.

In het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen wordt in artikelen 18 tot en met 22 nader ingegaan op beheerste bedrijfsvoering. Een pensioenfonds moet in het kader van deze bedrijfsvoering beschikken over goede administratieve en boekhoudkundige procedures en adequate interne controlemechanismen. Sinds 2019 dienen pensioenfondsen ten behoeve van de beheerste bedrijfsvoering tenminste driejaarlijks een eigen risicobeoordeling (ERB) uit te voeren en dienen er sleutelfunctionarissen te worden aangesteld op de gebieden actuariaat, risicobeheer en interne audit. De overige artikelen behandelen belangenverstremgeling, duurzame beheersing van financiële en andere risico's en het uitvoeren van een haalbaarheidstoets. De artikelen 24 tot en met 29 bevatten voorschriften over de inhoud van de ABTN. Deze nota moet onder meer een beschrijving bevatten van de organisatie en interne controle. Bij de beschrijving van het beleggingsbeleid moet mede worden ingegaan op de wijze van risicometing en -beheersing van marktrisico's en kredietrisico's en op de opzet van de resultaatsevaluatie met betrekking tot voornoemde onderwerpen. Het fonds dient voorts in de besluitvorming van het beleggingsbeleid rekening te houden met milieu, sociale en governance risico's waarbij deze risico's in de ERB door het bestuur worden beoordeeld.

Voor de opzet en onderbouwing van het integrale risicomanagement binnen het fonds wordt aansluiting gezocht bij FIRM/Focus! van DNB, de guidance documenten van DNB en de handleiding integraal risicomanagement van de Pensioenfederatie.

3 DOELSTELLINGEN EN SCOPE INTEGRAAL RISICOMANAGEMENT

3.1 Doelstellingen en risicohouding

Met integraal risicomanagement wil POB in control zijn van de risico's die het behalen van de doelstellingen van het fonds bedreigen. Hoe belangrijk een risico is wordt bepaald door zowel de kans dat het zich voordoet als de impact of het effect die het dan heeft. Het beheersen van de risico's vermindert de kans op of verkleint het effect van de negatieve gevolgen van gebeurtenissen op het resultaat van de uitvoering van pensioen- en vermogensbeheer. Integraal risicomanagement maakt risico's en de negatieve gevolgen inzichtelijk en draagt bij tot het terugbrengen tot acceptabel niveau.

Deze negatieve gevolgen kunnen strategisch van aard zijn, financieel zijn en direct kosten en/of waardevermindering veroorzaken, en ook indirect (niet-financieel) of bijvoorbeeld op langere termijn zich uiten in existentiële problemen. De financiële gevolgen zijn vaak makkelijker te kwantificeren en te meten dan niet-financiële risico's. Gezien de grootte van het beheerd vermogen kan de impact van financiële risico's ook groot zijn. Ook afbreuk doen aan de reputatie en het imago van POB kan grote gevolgen hebben. Het gevaar van aantasting van de reputatie van POB kan zich in een extreme situatie uiten in bedreiging van het bestaansrecht van het fonds (via de opdracht van de cao-partijen, de acceptatie hiervan door het Bestuur, de wettelijke verplichtstelling, of druk van toezichthouders of andere belanghebbenden).

Als strategische doelstellingen heeft het fonds geformuleerd:

Het fonds verstrekt nominale pensioenaanspraken en -rechten op korte en lange termijn, binnen de grenzen van de financiële mogelijkheden van het fonds. Het fonds streeft er naar om pensioenopbouw, (premiëvrije) aanspraken en ingegane pensioenen te verhogen. Het fonds heeft hiervoor een toeslagambitie. Het fonds zorgt voor duidelijke communicatie, die zoveel mogelijk aansluit bij de belevingswereld van haar (gewezen) deelnemers en gepensioneerden.

De risicohouding van het fonds is als volgt omschreven:

De risicohouding van het fonds komt voor de korte termijn tot uitdrukking in de bandbreedte die voor de hoogte van het Vereist Eigen Vermogen is gesteld. Voor de lange termijn komt de risicohouding tot uitdrukking in de door het fonds gestelde ondergrenzen aan het pensioenresultaat. Onderscheid wordt gemaakt tussen kwalitatieve en kwantitatieve aspecten.

Kwalitatieve aspecten

De volgende onderdelen zijn voor het bestuur van invloed betreffende de risicohouding:

- *Naar oordeel van het bestuur is de risicohouding van de fondspopulatie behoudender dan 'gemiddeld' in Nederland*
- *De toekomst van het fonds op lange termijn is onzeker. Niet uitgesloten is dat op termijn het bestuur zal komen tot samenwerking of samenvoeging met andere pensioenfondsen. Het bestuur hecht veel waarde aan het behoud van een goede uitgangspositie, waarmee op korte termijn de risicobereidheid beperkt is*
- *Van oudsher heeft het fonds een relatief goede financiële uitgangspositie gehad ten opzichte van andere pensioenfondsen, zonder (dreigende) kortingen*
- *De populatie van het fonds is relatief oud en gegeven de krimpende sector zal de gemiddelde leeftijd naar verwachting verder oplopen*

- *Het belang van indexatie voor het fonds is hoog. Het bestuur heeft een ambitieniveau op basis van de prijsinflatie (CPI) afgesproken en gecommuniceerd.*

Kwantitatieve aspecten

De basis voor de kwantitatieve aspecten vormt de ALM studie. Het bestuur richt zich tijdens een ALM studie op de beleggingsrisico's in relatie tot de risicohouding en de verwachte pensioenresultaten. De ALM studie richt zich op een lange termijn beleggingsbeleid dat past bij afgesproken grootheden zoals kortingen, kortingskansen en de mate van toeslagverlening.

Om de gevolgen van het beleid van het fonds inzichtelijk te maken, worden de volgende grootheden bepaald in de ALM studie en getoetst door het bestuur:

- 1. Cumulatieve korting na 15 jaar (in een gemiddeld en een risicoscenario)*
- 2. Nominaal pensioenresultaat na 15 jaar (in een gemiddeld en een risicoscenario)*
- 3. Reëel pensioenresultaat na 15 jaar (in een gemiddeld en een risicoscenario)*

De vastlegging van de door het bestuur gemaakte afwegingen is onderdeel van de ALM rapportage.

De korte termijn risicohouding is vertaald in een strategische beleggingsportefeuille met bandbreedtes, en wordt gemeten door middel van het Vereist Eigen Vermogen. Voor de lange termijn risicohouding wordt een (aanvangs)haalbaarheidstoets uitgevoerd. Het fonds stelt ondergrenzen voor het pensioenresultaat vast, die aansluiten op de lange termijn risicohouding van het fonds.

Risicobereidheid niet-financiële risico's

Het bestuur bepaalt per type niet-financiële risico de risicobereidheid. Risicobereidheid is een combinatie van risicohouding en risicodraagvlak. Risicohouding geeft in dit kader de visie van het bestuur op het betreffende risico (risico-avers, risiconeutraal, risicozoekend) weer. Het risicodraagvlak geeft aan hoeveel risico kan worden gedragen zonder dat realisatie van de missie, visie of strategische doelstellingen in gevaar komt. Als algemene stelregel geldt dat tegenover niet-financiële risico's geen bijdragen staan zoals rendementen of behalen van doelstellingen en dus in beginsel dienen te worden gereduceerd tot een minimum, rekening houdend met de gemoeide kosten. De risicobereidheid van individuele niet-financiële risico's zijn opgenomen in de risicokaarten.

3.2 Scope

POB zoekt aansluiting bij het FIRM-model van DNB voor wat betreft risico-categorieën. De volgende categorieën zijn gedefinieerd:

	Financiële risico's			
	A. Matching	B. Markt	C. Krediet	D. Verzekeringstechnisch
1	Rente	Prijsvolatiliteit	Default probability	Sterfte
2	Valuta	Marktliquiditeit	Concentratie / Correlatie	Arbeidsongeschiktheid
3	Liquiditeit	Concentratie/ Correlatie	Loss Given Default	Concentratie/ Correlatie
4	Inflatie	ESG (nieuw)	Exposure at default	

	Niet-financiële risico's					
	E. Omgeving	F. Operationeel	G. IT/IB	H. Uitbesteding	I. Integriteit	J. Juridisch
1	Concurrentie	Acceptatie/transactie	Strategie	Continuïteit	Witwassen	Wet & Regelgeving
2	Afhankelijkheid	Verwerking	Beveiliging/cyber	Integriteit	Terrorismefin. + sancties	Aansprakelijkheid
3	Reputatie	Uitkering/betaling	Beheersbaarheid	Kwaliteit	Belangenverstremgeling	Afdwingbaarheid contract
4	Ondernemersklimaat	Informatie			Voorwetenschap	
5		Kosten			Fraude	
6		Personeel			Onoorbaar handelen	
7		Fraude			Cybercrime/datalekken	
8					Fiscale fraude	
9					Corruptie	

Bij de beoordeling van integraal risicomanagement van een pensioenfonds kijkt DNB naar twee onderwerpen:

- Risicocultuur/governance: POB vindt risicomanagement van essentieel belang voor het succesvol kunnen realiseren van haar doelstellingen. Risicomanagement staat standaard op de agenda van bestuursvergaderingen, voorstellen worden voorzien van een onafhankelijke risico opinie, en uitkomsten van de risicoanalyse vinden hun weerslag in het jaarplan van POB. Het heeft daartoe onder meer een (onafhankelijke) sleutelhouder en vervuller risicobeheer aangesteld. Daarnaast is er een RC die onder andere toezicht houdt op de risicobeheersing. In het geval van uitbestedingen wordt extra aandacht aan risicomanagement besteed; vooraf via due diligence en een onafhankelijke risico opinie, en tijdens de uitbesteding door resultaten van de uitbesteding nauwgezet te monitoren tegen

de doelstellingen en verwachtingen (o.a. betreffende risico's). In de context van goed integraal risico risicomanagement, is er vanuit het bestuur aandacht voor borging van verantwoord gedrag in de cultuur zowel bij de samenwerking intern als bij de interactie met externe dienstverleners.

- Risicostrategie en –beleid: POB heeft een risicohouding opgesteld welke is afgestemd op haar strategische doelstellingen en de risicobereidheid van de deelnemers. Het risicomanagementbeleid is beschreven per risicocategorie en is bezien op onderlinge samenhang tussen risicocategorie. Beleid en risicohouding zijn door het Bestuur vastgesteld. Het beleid wordt periodiek herijkt, de risicohouding eens per 3 jaar als onderdeel van het ALM proces. De RC en de sleutelfunctiehouder risicobeheer zorgen er voor dat het beleid uitgedragen wordt.

In beginsel zijn alle relevante onderdelen van het fondsen in scope van risicomanagement, maar in het bijzonder strategie, beleggingen, pensioenen en communicatie.

4 GOVERNANCE

4.1 Three lines of defense (3LoD) model

Het 3LoD model is een governance model dat ervan uitgaat dat een organisatie drie verdedigingslijnen heeft in de beheersing van risico's. Het 3LoD model maakt expliciet dat het bestuur (eerste lijn) primair verantwoordelijk is voor de uitvoering van de strategie, de resultaten en een goede sturing en beheersing van de organisatie.

4.2 De eerste, tweede en derde lijn

Het risk management governance van POB is opgebouwd volgens de drie lijnen in het 3LoD model.
Eerste lijn: bestuur en commissies

Het bestuur van POB vormt de eerste lijn en heeft commissies ingesteld ter ondersteuning van haar werkzaamheden. Wanneer nodig schakelt het bestuur externe deskundigen in. De eerste lijn is verder ook verantwoordelijk voor de effectiviteit van de risicobeheersing, compliance met wet- en regelgeving en voor de volledigheid en betrouwbaarheid van de verantwoordingsinformatie. De eerste lijn past de door de tweede lijn ontwikkelde methoden en technieken toe.

Tweede lijn: sleutelfunctiehouder risicobeheer, compliance officer en sleutelfunctiehouder actuariaat

De tweede lijn adviseert, coördineert en bewaakt of het bestuur haar verantwoordelijkheden ook werkelijk neemt. Ook toetst de tweede lijn de opzet, het bestaan en werking van beheersmaatregelen met betrekking tot onderkende risico's en het adviseert over de beheersing van risico's. Het aandachtsgebied van de tweede lijn is de gehele waardeketen waar het bestuur verantwoordelijkheid voor draagt. Bijvoorbeeld vermogensbeheer, pensioenbeheer en communicatie. In scope zijn zowel strategische, financiële als niet-financiële risico's.

De tweede lijn bestaat uit een onafhankelijke *sleutelfunctiehouder risicobeheer, compliance officer en sleutelfunctiehouder actuariaat*. De uitvoering van de tweede lijn wordt ingevuld door de inhuur van gespecialiseerde externe partijen. De tweede lijn wordt benoemd door het Bestuur en legt ook verantwoording af aan het Bestuur, maar heeft daarbij een escalatiemogelijkheid naar de Raad van Toezicht (RvT).

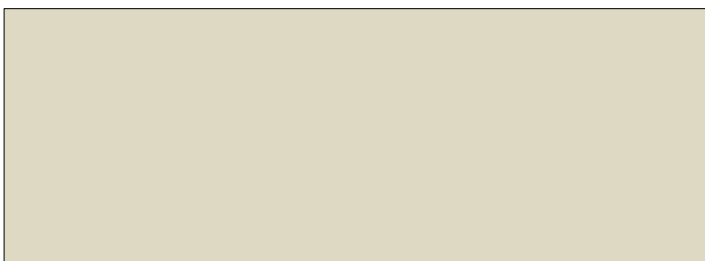
Derde lijn: sleutelfunctiehouder interne audit

De derde lijn in het model staat voor de interne auditfunctie. De taak van de interne auditfunctie is het evalueren van de effectiviteit van de eerste en de tweede lijn. Binnen POB zijn deze taken belegd bij een onafhankelijke externe specialist. De sleutelfunctiehouder interne audit is niet verbonden aan de onderneming van de externe accountant, sleutelfunctiehouder risicobeheer, compliance officer, pensioenuitvoerder of fiduciair manager.

De sleutelfunctiehouder interne audit (SFH IA) rapporteert aan de voorzitter van het bestuur. Jaarlijks wordt een auditplan opgesteld dat wordt afgestemd met de RC en het bestuur. Het bestuur accordeert het auditplan. De SFH IA rapporteert haar bevindingen eerst aan het bestuur en vervolgens aan de RvT, maar dan inclusief het commentaar van het bestuur.

De SFH IA legt verantwoording af aan het Bestuur en wordt benoemd door het Bestuur. De SFH IA heeft een escalatiemogelijkheid naar de RvT.

Raad van Toezicht (RvT)

De Raad van Toezicht heeft tot taak het functioneren van en de samenwerking tussen de eerste lijn en tweede lijn te toetsen. Daarbij maakt de RvT gebruik van de informatie van 1e, 2e en 3e lijn. Maar ook van de informatie van de externe accountant en of DNB. Op basis van haar bevindingen geeft de RvT onafhankelijk advies om de werking van en tussen de eerste en tweede lijn te verbeteren.

4.3 Sleutelfuncties

De risicobeheerfunctie, actuariële functie en de interne auditfunctie worden aangemerkt als sleutelfunctie binnen POB en zijn ingericht volgens daarmee verband houdende eisen, opgenomen in de uiteenlopende bronnen van wet- regelgeving. Zowel het houderschap (verantwoordelijkheid) als de uitvoering (vervulling) ligt bij de hiervoor door het bestuur aangestelde externe functionarissen:

- De sleutelfunctiehouder en sleutelfunctie vervuller van de risicobeheerfunctie is door een extern onafhankelijke ingevuld,
- De sleutelfunctiehouder en sleutelfunctie vervuller van de actuariële functie is de certificerend actuaaris,
- De sleutelfunctiehouder en sleutelfunctie vervuller van de interne auditfunctie is door een extern onafhankelijke ingevuld.

Deze inrichting van de sleutelfuncties past het beste bij het huidige governance model van POB. Daarnaast wordt hiermee de onafhankelijkheid van de sleutelfunctiehouders geborgd omdat alle bestuursleden ook lid zijn van één of meer commissies. Tenslotte dient opgemerkt te worden dat POB een compliance officer heeft aangesteld maar dat die wettelijk niet wordt aangemerkt als sleutelfunctie.

4.4 Taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden Risicobeheer & Compliance

Risicobeheer en Compliance, de tweede lijn, vervullen een zelfstandige en onafhankelijke rol en monitoren de eerste lijn.

Verantwoordelijkheden

De sleutelfunctiehouder risicobeheer is verantwoordelijk voor de coördinatie en objectieve toetsing van opzet, bestaan en werking van de gedefinieerde beheersingsmaatregelen van strategische, financiële en niet-financiële risico's. Daarnaast adviseert de sleutelfunctiehouder risicobeheer het bestuur en commissies over risico's in de strategie en beleid en adviseert het bestuur over de kaders van het risicobeheersingsraamwerk.

De belangrijkste taak van de compliance officer is het adviseren over en toezien op het naleven van de door POB zelf opgestelde gedragscode. Daarnaast adviseert de compliance officer het bestuur en commissies over compliance risico's op het gebied van integriteit en adviseert zij het bestuur over de kaders van het compliance framework. Verder adviseert en monitort de compliance officer op de juiste invoering en naleving van compliance gerelateerde wet- en regelgeving. Tenslotte heeft de compliance officer een rol in de bewaking van de integriteit van POB en bevordert het bewustzijn van reputatie- en integriteitsrisico's.

Bevoegdheden

De sleutelfunctiehouder risicobeheer en compliance officer hebben vrije toegang tot alle activiteiten, functionarissen, locaties en informatie voor zover van belang voor de uitvoering van zijn/haar werkzaamheden. De sleutelfunctiehouder risicobeheer en compliance officer hebben toegang tot alle documenten die naar hun oordeel een toegevoegde waarde kunnen hebben voor een goede

uitoefening van hun functie. De sleutelfunctiehouder risicobeheer en compliance officer waarborgen de vertrouwelijkheid van hun werkzaamheden en de aan hen toevertrouwde informatie.

De sleutelfunctiehouder risicobeheer neemt deel, als niet-stemgerechtigd lid, aan de RC en kan, op verzoek en/of eigen initiatief, als toehoorder deelnemen aan de bestuurs- en overige commissievergaderingen.

Rol van de sleutelfunctiehouder risicobeheer in het besluitvormingsproces

In het besluitvormingsproces heeft de tweede lijn een belangrijke rol. Voorstellen *ter besluitvorming* door de eerste lijn worden in beginsel beoordeeld door de tweede lijn. Vergaderstukken van het bestuur, en de commissies, ter besluitvorming worden voorzien van een “voorlegger” toegezonden aan de sleutelfunctiehouder risicobeheer. Wanneer specifieke expertise nodig is om een stuk ter besluitvorming te beoordelen vraagt de sleutelfunctiehouder risicobeheer om input van de compliance officer of de sleutelfunctiehouder Actuariaal.

De risico-opinie van de tweede lijn is opgenomen in de voorlegger ('Opinie sleutelfunctiehouder risicobeheer POB'). De eerste lijn (de indiener van de voorlegger + stukken) deelt zijn eigen inzicht in de risico's en de wijze waarop deze worden beheerst in de paragraaf 'Risico-opinie 1^e lijn'. Een goed ingevulde voorlegger, waaruit tevens de visie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer blijkt, in notities, notulen en besluiten draagt bij aan de zorgvuldigheid van evenwichtige belangenafweging in de besluitvorming, waarbij de bestuurs- en commissieleden aantoonbaar risicobewust zijn. Uit de risico-opinie blijken de overwegingen van de sleutelfunctiehouder risicobeheer en draagt bij aan de aantoonbaarheid van de risicobeheerfunctie. In de risico-opinie wordt opgenomen:

- welke risico's zijn verbonden aan het voorstel (refererend aan de risicotaxonomie in het IRM beleid),
- of deze voldoende zijn geadresseerd in de voorlegger en achterliggende stukken,
- voldoende beheersmaatregelen zijn getroffen, en
- het netto-(rest)risico past binnen de risicohouding en/of risicobereidheid van het fonds (zie hiervoor paragraaf 3.1 en de risicokaarten in de bijlage)

Overigens is niet elk stuk dat ter besluitvorming wordt behandeld in een commissie of bestuur relevant voor beoordeling door de sleutelfunctiehouder risicobeheer, tegelijkertijd is het lastig om een limitatieve lijst op te stellen welke stukken dan wel moeten worden beoordeeld. *In ieder geval* dient een risico-opinie opgenomen te worden voor de volgende onderwerpen:

- Nieuw geformuleerd beleid of aanpassingen op bestaand beleid
- Selectie en periodieke evaluatie van uitbestedingspartners
- Beleggingen (periodieke ALM/SAA-studies, investment cases, selectie en periodieke evaluatie van bestaande managers, jaarlijkse beleggingsplan)
- Pensioenen (actuariële grondslagen, vaststellen pensioenpremie, factoren)

In het reglement sleutelfunctiehouders en compliance charter (zie bijlage) zijn de taken en verantwoordelijkheden van de sleutelfunctiehouder risicobeheer en compliance officer verder uitgewerkt.

4.5 Rapportages

Risicomanagement

Op kwartaalbasis wordt een Niet-Financiële Risico(NFR)-rapportage opgesteld inclusief een samenvatting voor het bestuur en opgenomen in de integrale managementrapportage. De NFR-rapportage wordt tijdens de RC besproken en vastgesteld.

De financiële risicorapportages worden door AZL en NNIP opgesteld en verspreid en vervolgens geïntegreerd in de integrale managementrapportage.

Voor het overige zijn er tal van (incidentele) risicorapportages t.b.v. de RC zoals:

- NFR rapportages NNIP, Caceis en AZL per kwartaal
- ISAE3000/3402/SOC en ISO27001 rapportages uitbestedingspartners

Daarnaast worden alle stukken ter besluitvorming voorzien van een risico-opinie van de sleutelfunctiehouder risicobeheer.

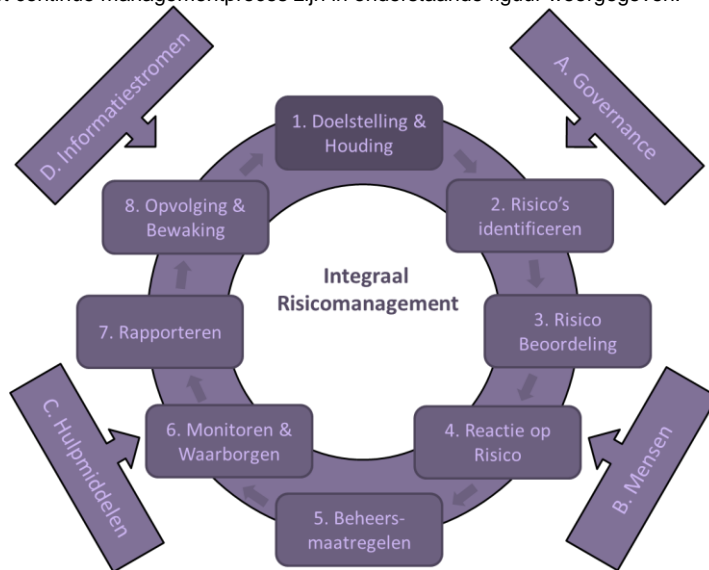
Compliance

Op jaarbasis doet de compliance officer verslag in de vorm van een compliance-rapportage.

5 RISICOMANAGEMENTPROCES

5.1 Risicomanagementproces

Het risicomanagementproces omvat de uitgangspunten in de vorm van doelstelling en risicohouding en de wijze waarop deze worden beheerd in de verschillende fases van het managementproces. Het integraal managen van risico's omvat daarnaast ook basiselementen van heldere structurering en inzet van mensen en middelen. De vier hoofdelementen en de acht fases van het continue managementproces zijn in onderstaande figuur weergegeven:

Het integraal risicomanagementproces bestaat kort samengevat uit *vaststellen* (fase 1, 2, 3 en 4), *beheren* (fase 5 en 6) en *verantwoorden* (fase 7 en 8) van risico's, ondersteund door een basis van organisatiestructuur, informatiestromen, mensen en middelen (elementen A tot en met D). Dit is hieronder nader uitgewerkt.

Fase	Omschrijving	Toelichting
1	Doelstellingen en risicohouding	Uitgangssituatie/nulmeting met daarin de afstemming van het 'pensioencontract' bestaande uit pensioenreglement, ambitie en de mate van risico dat het pensioenfonds wenst te lopen en de visie inzake risicohouding en ambitieniveau.
2	Risico's identificeren	Identificatie en definitie van risico's en gebeurtenissen (naar de tien risicocategorieën overeenkomstig FIRM).
3	Risico's beoordelen	Analyse van de risico's, rekening houdend met hun waarschijnlijkheid en impact, als

		basis voor het vaststellen hoe ze zouden moeten worden beheerst.
4	Reactie op risico	Vaststellen binnen welke grenzen het netto risico moet blijven. Keuzes maken: accepteren, toelaatbaar achten, behoeft aandacht of aanmerken als zorgelijk.
5	Beheersmaatregelen treffen	Opstellen en borgen van beheersmaatregelen gericht op beheren van de risico's en acties koppelen aan het moment dat buiten de tolerantiegrenzen getreden wordt. Bepalen waar en wanneer risico's behandeld worden.
6	Monitoren en maatregelen waarborgen	Monitoren dat de beheersmaatregelen daadwerkelijk uitgevoerd en onderliggende processen beheerst worden en waarborgen dat tijdig en in voldoende mate actie ondernomen wordt om de risico's te managen.
7	Rapporteren	Rapporteren in vooraf bepaalde frequentie, vorm en doelgroep.
8	Opvolgen en bewaken	In Bestuurs- en commissievergaderingen (BC, RC en PC) de acties bewaken, evalueren en opvolging geven aan eventuele bijsturing.

De cyclus met acht fases zoals geschetst in het figuur begint met het bepalen van de uitgangssituatie: de interne 'houding' van POB ten opzichte van risico's in de context van de doelstellingen en risicobereidheid van deelnemers, het governance-model en de organisatie van mensen en middelen. Dit vormt de basis voor hoe risico's worden beschouwd en beheerd, inclusief de mate van risicobereidheid, integriteit, ethische normen en waarden en de omgeving waarin zij opereren. Met helder gedefinieerde doelstellingen kan het bestuur de potentiële gebeurtenissen die hierop van invloed zijn in kaart brengen. Integraal risicomanagement geeft het bestuur een proces waarin de doelstellingen vastgelegd worden die afgestemd zijn op het doel en de kerntaken van POB en consistent zijn met de risicobereidheid van deelnemers en risicohouding van POB.

De tweede fase betreft het vaststellen van interne en externe gebeurtenissen die invloed kunnen hebben op het behalen van de doelstellingen. Daarbij wordt onderscheid gemaakt tussen gebeurtenissen met een negatieve impact (risico's) en met een positieve impact. Gebeurtenissen met een positieve impact worden teruggekoppeld naar het strategie- en/of doelstellingenformuleringsproces. De risico's worden ingedeeld conform de FIRM-classificatie. De risico's worden vervolgens op een consistente wijze (zie de daarvoor gebruikte risicowaarderingsschaal) door het bestuur geanalyseerd en gewogen, rekening houdend met hun waarschijnlijkheid van optreden (kans) en impact, als basis voor het vaststellen hoe ze beheerd moeten worden (fase drie).

In de vierde fase maakt het Bestuur keuzes om een bepaald risico te vermijden, te accepteren, te mitigeren of te delen. De keuze is afgestemd op de risicohouding van het bestuur. Voor de risico's worden een norm en de tolerantiegrenzen opgesteld waaraan de gewenste positie tot uitdrukking komt en tot waar ontwikkelingen acceptabel zijn. Het bestuur accordeert de door de eigenaren van

de risico's geformuleerde beheersmaatregelen, welke door de sleutelfunctiehouder risicobeheer zijn beoordeeld. Het bestuur zorgt ervoor dat procedures geïmplementeerd worden om te waarborgen dat effectief op de risico's wordt gereageerd en dat de beheersmaatregelen worden uitgevoerd. Vervolgens wordt voor ieder netto risico beoordeeld in hoeverre nadere beheersmaatregelen nodig zijn (fase 5).

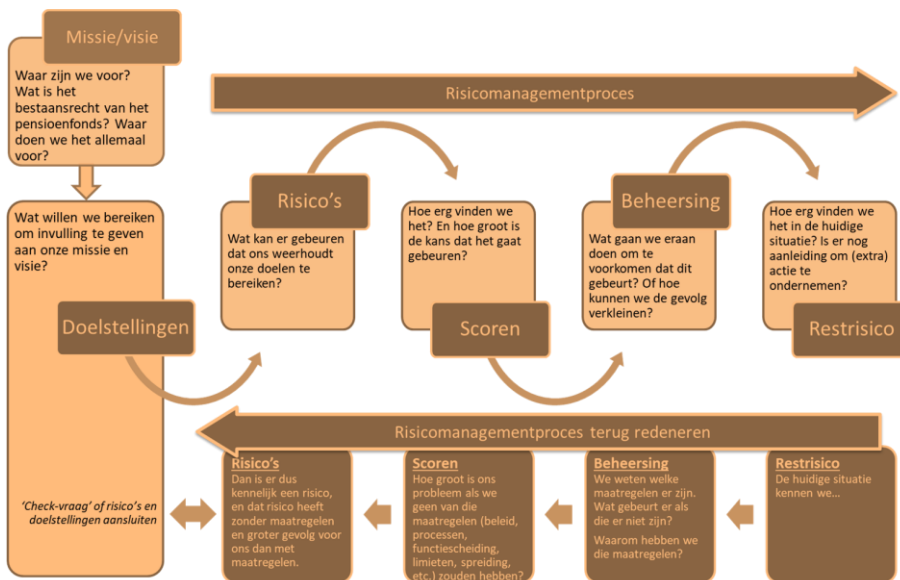
In de uitvoering van risicomanagement (fasen zes en zeven) wordt door AZL/IBA en de sleutelfunctiehouder risicobeheer relevante informatie verzameld en gecommuniceerd in een vorm en frequentie die het bestuur en de bestuurscommissies in staat stelt hun verantwoordelijkheden te nemen. Door de hoogte van de risico's en mate van beheersing van de gevolgen ervan periodiek vast te stellen kan waar nodig worden bijgestuurd en blijft het bestuur 'in control'. De frequentie alsmede de kwantiteit en kwaliteit van de informatievoorziening is per risico vastgelegd. De taken en verantwoordelijkheden van de commissies wordt duidelijk vastgelegd.

De laatste fase (acht) is het bewaken en evalueren van de compleetheid en effectiviteit van integraal risicomanagement en waar nodig deze herformuleren. Bewaking wordt mogelijk gemaakt door voortdurende managementactiviteiten, zelfevaluaties en (externe) audits. Hiermee kunnen het bestuur en de commissies verantwoording afleggen over risicomanagement en het gevolgde beleid.

5.2 Risico assessment en -classificatie (fasen 1 tot en met 5)

Onderstaand is een schematische weergave opgenomen die laat zien op welke wijze het fonds het risicomanagementproces doorloopt. De basis vormt de missie/visie en de strategische doelstellingen. Tijdens de identificatiefase identificeert het bestuur de risico's die van invloed kunnen zijn op het niet behalen van de doelstellingen, dit zijn de zogenaamde *bruto-risico's*. Een inschatting van de waarschijnlijkheid en de impact wordt gemaakt. De volgende stap is te bepalen welke beheersmaatregelen nodig zijn om het risico tot een gewenst niveau terug te brengen, het zogenaamde *netto-risico*. Het netto-risico dient binnen de vooraf gedefinieerde risicobereidheid te liggen.

Dit zijn kwalitatieve inschattingen die inzicht geven in het belang dat het bestuur er aan hecht maar ook de individuele bestuursleden. Met behulp van een risicoschaal wordt dat vertaald in meetbare risico's die onderling kunnen worden vergeleken. Overigens moet dit ten aanzien van financiële risico's worden gezien als een aanvulling op de driejaarlijkse herijking van de risicohouding van het fonds en de daaruit voortvloeiende ALM studie, en vallen logischerwijs dus ook samen. Ten aanzien van niet-financiële risico's geldt dit niet en kan op willekeurige momenten worden doorlopen, maar tenminste eens per 3 jaar of frequenter indien daartoe aanleiding is.

Bij de bepaling van de mate waarin het fonds risico loopt wordt uitgegaan van de waarschijnlijkheid dat een risico zich voordoet alsmede de impact daarvan. De impact kent 2 schalen voor financiële en niet-financiële risico's.

Waarschijnlijkheid

	Waarschijnlijkheid	
1	Laag	Minder dan 1 keer per 5 jaar
2	Beperkt	Minder dan 1 keer per 3 jaar
3	Matig	1 keer per 1-2 jaar
4	Aanzienlijk	Meer dan 1 keer per jaar
5	Hoog	Meer dan 3 keer per jaar

Impact

Impact	Financiële risico's
--------	---------------------

1	Laag	Minder dan 0.5 DG-punt
2	Beperkt	Minder dan 1 DG-punt
3	Matig	Minder dan 2 DG-punten
4	Aanzienlijk	Minder dan 3 DG-punten
5	Hoog	Meer dan 4 DG-punten

	Impact	Niet-financiële risico's
1	Laag	Financiële schade <EUR75k, e/o Operationeel: geen uitvoeringsproblemen, e/o Reputatie: geen verlies van vertrouwen stakeholders, e/o Toezichthouder: geen maatregelen
2	Beperkt	Financiële schade <EUR250k, e/o Operationeel: geringe uitvoeringsproblemen, e/o Reputatie: gering verlies van vertrouwen stakeholders, e/o Toezichthouder: onderzoek
3	Matig	Financiële schade <EUR500k, e/o Operationeel: redelijk grote uitvoeringsproblemen, e/o Reputatie: aantasting van vertrouwen stakeholders, e/o Toezichthouder: aanvullend onderzoek
4	Aanzienlijk	Financiële schade <EUR750k, e/o Operationeel: grote uitvoeringsproblemen, e/o Reputatie: groot verlies van vertrouwen stakeholders, e/o Toezichthouder: maatregelen
5	Hoog	Financiële schade >EUR750k, e/o Operationeel: zeer ernstige stagnatie in uitvoering, e/o Reputatie: zeer ernstig verlies van vertrouwen stakeholders, e/o Toezichthouder: zware disciplinaire maatregelen

Per risicocategorie bepaalt het bestuur de risicobereidheid en wordt afgezet tegen de uitkomst van de risico assessment. Op basis daarvan stelt het bestuur vast of het netto-risico *acceptabel, toelaatbaar, behoeft aandacht, zorgelijk*. De gradatie wordt logischerwijs hoger indien de netto-risico score hoger, Bij de gradaties *behoeft aandacht* en *zorgelijk* zijn additionele beheersmaatregelen noodzakelijk en wordt het verschil bepaald door de snelheid waarmee actie vereist is.

5.3 Risicomonitoring en -rapportage (fasen 6 en 7)

Algemeen / reguliere processen/rapportages

De monitoring activiteiten bestaan uit een veelheid van acties zoals het beoordelen van reguliere rapportages van uitbestedingspartners, voorstellen ter besluitvorming aan het bestuur en commissies, het uitvoeren van testen op de werking van beheersingsmaatregelen, contacten met

risicomanagers van uitbestedingspartners. De uitkomsten van al deze risicomanagementactiviteiten worden in bestuur en de commissies gedeeld in de vorm van risico-opinies bij stukken ter besluitvorming, schriftelijke analyses van rapportages ontvangen van uitbestedingspartners (bijvoorbeeld ISAE3402, en NFR rapportages) en eigen niet-financiële risicorapportages/dashboards. Verwezen wordt naar de tabel 'relevante rapportages'.

Niet regulier / staartrisico's

Ondanks alle getroffen maatregelen kunnen zich altijd risico's voordoen die niet direct worden geïdentificeerd en/of beheerst door de bestaande risicomanagementprocessen, de zogenaamde staartrisico's. Deels wordt dit ondervangen door advisering door uitbestedingspartners en consultants, door het volgen van relevante ontwikkelingen op nationaal en mondiaal niveau. Daarnaast zijn hiervoor structurele maatregelen voor genomen zoals het periodiek uitvoeren van een strategische risicoanalyse met het bestuur, het uitvoeren van een Eigen Risico Beoordeling waarbij specifieke risicoscenario's worden uitgewerkt (zoals bijvoorbeeld een opkomend risico zoals klimaatrisico), en door het periodiek beoordelen en/of testen van business continuïteitsplannen (BCP).

Relevante rapportages

Titel	Risico	Toelichting	Freq.	Wie
Quick scan	Financiële risico's	Overzicht financiële ontwikkeling fonds	M	AZL
Beleggingsrapportage	Financiële risico's	Overzicht portefeuille en transacties	M	NNIP
Integrale mngt. rapportage	(niet-)financiële risico's	Overkoepelende rapportage	Q	AZL
Kwartaalrapportage, SLA-rapportage, incidenten-rapportage, klachtenrapportage	Operationele en IT risico's	Toelichting AZL op pensioenuitvoering en relevante activiteiten, alsmede inzicht in nakoming afspraken, incidenten en klachten	Q	AZL
Risk Map	Financiële risico's	Analyse financiële risico's	Q	AZL
Kwartaalrapportage	Financiële analyse en risico's	Toelichting NNIP op markt- en portefeuille-ontwikkelingen en overige relevante activiteiten	Q	NNIP
Risicomonitor	Financiële risico's	Risico Monitor over financiële risico's	Q	NNIP
Non-financial risicorapportage	Niet financiële risico's, juridisch risico, integriteitsrisico	NFR bij uitbestedingspartners	Q	AZL / NNIP / Caceis
Non-financial risicorapportage POB	Niet financiële risico's, juridisch risico, integriteitsrisico	NFR POB	Q	Sleutelfunctiehouder risicobeheer
Auditrapportage	Integrale Risico's Specifiek aan te wijzen risico's	Inzage in functioneren van de beheersing van de risico's en de werking van het framework	Ad hoc	Internal Audit
ISAE type II-rapportage en ISAE 3000 rapportage AZL	Uitbestedingsrisico	Controle beheersmaatregelen financiële verslaglegging	A	AZL
ISAE type II-rapportages NNIP, Altis, Caceis	Uitbestedingsrisico	Controle beheersmaatregelen financiële verslaglegging	A	NNIP, Altis, Caceis

5.4 Eigen Risico Beoordeling (ERB)

In het kader van hun risicobeheerssysteem dienen pensioenfondsen een risicobeoordeling (ERB) voor hun met pensioenen verband houdende activiteiten op te stellen. Deze risicobeoordeling moet

ook ter beschikking worden gesteld van de bevoegde autoriteiten en moet onder andere betrekking hebben op risico's in verband met de klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen en het milieu, sociale risico's en risico's in verband met de waardevermindering van activa als gevolg van veranderde regelgeving („gestrande activa”).

Als onderdeel van het risicomanagementsysteem dient de ERB onder meer:

- Als instrument om inzicht te krijgen in de samenhang tussen de strategie van het pensioenfonds, de materiële risico's die het pensioenfonds kunnen bedreigen, de mogelijke consequenties hiervan voor de financiële positie van het pensioenfonds en de pensioenrechten van pensioengerechtigden en pensioenaanspraken van (gewezen) deelnemers.
- Tot het verkrijgen van inzicht in de effectiviteit van het risicobeheer inclusief de (feitelijke) beheersmaatregelen. Dit inzicht is van essentieel belang voor de vormgeving van het risicobeheer van het pensioenfonds.
- Als hulpmiddel bij het nemen van belangrijke strategische beslissingen.

POB voert minimaal één keer per drie jaar een ERB uit. Daarnaast wordt tenminste jaarlijks een risicoanalyse op individuele risico-categorieën uitgevoerd. Tussentijds wordt een ERB uitgevoerd in de volgende gevallen:

- Materiële wijziging van de strategie of de lange termijn doelstellingen
- Significante afname van het eigen vermogen
- Niet meer voldoen aan solvabiliteitseisen
- Significante aanpassingen in wet- en regelgeving
- Significante wijzigingen in het strategisch beleggingsbeleid of de beleggingsovertuigingen
- Significante afname van aantal deelnemers
- Significante wijziging van de pensioenregeling

Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van de ERB en wordt daarbij ondersteund door AZL/IBA en de sleutelfunctiehouder risicobeheer. De uitgangspunten van de ERB worden in het bestuur vastgesteld en zijn opgenomen in het ERB beleid.

6 MENSEN, CULTUUR EN ICT

6.1 Mensen

De mensen betrokken bij het fonds zijn een van de belangrijkste onderdelen van het risicomanagement. Zij zullen in staat moeten zijn risico's in te schatten, te meten, te herkennen en te monitoren. Het bestuur besteedt in haar risicomanagement dan ook bijzondere aandacht aan de mensen die bij het fonds betrokken zijn en de cultuur binnen het fonds.

6.2 Integriteit

Integriteitsbeleid

Een belangrijke pijler onder het risicomanagement is het bewaken van de integriteit van het fonds. Hiertoe hanteert het fonds een integriteitsbeleid. Doel van het integriteitsbeleid is het stimuleren dat aan het fonds verbonden personen op alle niveaus handelen in overeenstemming met maatschappelijk geaccepteerde waarden en normen in het algemeen, met de specifieke waarden en normen die gelden voor het fonds in het bijzonder en met de toepasselijke (toezicht)wet- en regelgeving. Het integriteitsbeleid is onder andere gericht op het zoveel mogelijk voorkomen van verstrengeling van tegenstrijdige belangen en op het beperken van integriteitsrisico.

Gedragscode

Het bestuur van het fonds heeft een gedragscode opgesteld. Deze gedragscode geeft regels en richtlijnen voor de bestuursleden en overige verbonden personen ter voorkoming van conflicten tussen belangen van het fonds en de privébelangen van betrokkenen, en regels ter voorkoming van het gebruik van vertrouwelijke informatie van het fonds voor privédoeleinden. Alle verbonden personen tekenen bij indiensttreding voor ontvangst en kennisname van de gedragscode. Door het fonds wordt door het geven van voorlichting aan verbonden personen gewerkt aan bewustwording van het omgaan met de gedragscode. Daarmee wordt bereikt dat de gedragscode ook inhoudelijk bekend is bij alle verbonden personen.

De compliance officer oefent controle uit op de naleving van de gedragscode en onderhoudt hierover periodiek contact met het bestuur. Naast de gedragscode heeft het fonds een klokkenluidersregeling opgesteld alsmede een klachten- en geschillenregeling die in ieder geval een administratieve vastlegging van de kenmerken van de klacht, gegevens over degene(n) die de klacht heeft/hebben bewerkstelligd en de maatregelen die naar aanleiding van de klacht zijn genomen bevat.

Functieprofielen

Het fonds hecht groot belang aan dat het fonds op deskundige wijze wordt bestuurd. In dit kader heeft het bestuur een geschiktheidsbeleidsplan opgesteld. In dit geschiktheidsbeleidsplan komt aan de orde wat de eisen zijn voor bestuurders en sleutelfunctiehouders op het gebied van geschiktheid.

Beloning

Het fonds dient op grond van de Principes voor beheerst beloningsbeleid van DNB en de AFM een beloningsbeleid te voeren dat de integriteit en soliditeit van het fonds bevordert, waarbij de focus ligt op de lange termijn. Daarnaast mag het beloningsbeleid geen prikkels bevatten die afbreuk doen aan de verplichting van een pensioenfonds om zich in te zetten voor de belangen van de deelnemers en andere stakeholders, of andere op het pensioenfonds rustende zorgvuldigheidsverplichtingen. Het fonds beschikt over een beheerst beloningsbeleid. Daarnaast zal het fonds in geval van uitbesteding nagaan of de partijen aan wie werkzaamheden zullen

worden uitbesteed, eveneens voldoen aan de regels ten aanzien van het beloningsbeleid. Het beloningsbeleid van de derden aan wie werkzaamheden worden uitbesteed mag eveneens geen prikkels bevatten die afbreuk doen aan de verplichtingen van het fonds.

6.3 Cultuur

Om goed te kunnen functioneren is het vertrouwen van het publiek in het fonds een belangrijke voorwaarde. Integriteit vormt een van de pijlers van dat vertrouwen. In een integere organisatie gaan mensen zorgvuldig om met de hun toevertrouwde bedrijfsmiddelen en wordt met externe belangen daadwerkelijk rekening gehouden. Daarnaast worden in een integere organisatie geen wetten overtreden en is de organisatie vrij van corruptie, fraude, belangenverstrengelingen en andere vormen van ongewenst gedrag dat in strijd is met het ongeschreven recht zoals geldend in het maatschappelijk verkeer. Effectief risicomanagement is derhalve onlosmakelijk verbonden met cultuur en gedrag. Binnen het fonds wordt daarom gestreefd naar een sfeer waarin men zich, naast het voldoen aan wet- en regelgeving en interne procedures ook in ruimere zin gedraagt of handelt op een manier die uitlegbaar en te verantwoorden is.

Hierbij gelden de volgende uitgangspunten:

- Het bestuur en de verbonden personen van het fonds stimuleren een open werk cultuur waarin men elkaar durft aan te spreken en waarin andere visies openlijk gedeeld worden
- Alle verbonden personen zijn zich bewust van de toegevoegde waarde van risicobeheersing en dragen dit ook uit
- Een positief kritische blik wordt gewaardeerd
- Er wordt gewerkt met duidelijke managementinformatie en risicomaatstaven, ter ondersteuning van de besluitvorming
- Het risicomanagementbeleid is bekend bij de interne en externe medewerkers, leden van de bestuursorganen en de bestuursleden

De uitgangspunten worden actief uitgedragen door het bestuur en waar mogelijk verankerd in de organisatie. Zo worden risico's open besproken in alle voorbereidende commissies, zijn processen ten aanzien van stuurinformatie afgesproken, heeft de second line expliciete monitoringsmogelijkheden en wordt zo transparant mogelijk gecommuniceerd.

Aanvullend vinden periodiek risico- en compliance-awareness sessies plaats met het bestuur, systematische integriteitsrisicoanalyses en zelfevaluaties.

6.4 ICT

Voor verankering van het risicomanagement is een goede opzet en werking van de infrastructuur van belang. Dat betekent dat de informatiesystemen en de modellen en de daarop gebaseerde informatievoorziening om het risicomanagement uit te kunnen voeren op orde moeten zijn. Doordat een belangrijk deel van de activiteiten uitbesteed is, beschikt het fonds niet altijd zelf over de systemen voor risicomonitoring.

De inzet van hulpmiddelen en de structurering van informatiestromen van het fonds zijn gericht op de juistheid, tijdigheid en volledigheid van de informatievoorziening. De beschikbare informatie moet de monitoring van en besluitvorming over de procesgang ondersteunen en daarbij ook input geven voor het risicomanagement van de processen. Dit vraagstuk wordt in ICT-terminen omschreven als ICT-governance, waarbij het gaat om goede aansluiting van de ICT op de bedrijfsprocessen en de bedrijfsdoelstellingen. Zie hiervoor ook het ICT-beleid van het fonds. De

verantwoordelijkheid voor het ICT-beleid ligt bij het bestuur. Dit beleid maakt integraal onderdeel uit van het risicobeheersingsbeleid van het fonds. Daarbij gaat belangrijke aandacht uit naar de uitbesteding van werkzaamheden. Bij uitbesteding van beheer van informatiesystemen en/of data worden tussen het fonds en de uitbestedingspartij in een Service Level Agreement (SLA) afspraken gemaakt over het niveau van informatiebeveiliging en dienstverlening en zullen de verantwoordelijkheden duidelijk zijn gedefinieerd.

Het fonds ontvangt en bespreekt periodiek de dienstverlening (servicelevel rapportages) en beheersing van de risico's (niet financiële risicorapportages). Bij de uitbestedingspartners worden risk assessments uitgevoerd, waarbij de basis de DNB Good Practice Informatiebeveiliging is. Er dient minimaal voldaan te worden aan de vanuit DNB vereiste volwassenheidsniveaus en de systemen en data van het fonds dienen in scope te zijn van het onderzoek. De uitbestedingspartner dient jaarlijks verantwoording af te leggen over haar interne assessments en dit wordt besproken in de RC.

7 PERIODIEKE EVALUATIE EN SAMENHANG MET ANDERE DOCUMENTEN

Het IRM beleid bestaat in samenhang met andere (beleids)documenten van POB. We sommen hieronder de documenten op waarmee dit beleidsdocument belangrijke samenhang heeft. Wijzigingen in de onderstaande lijst van documenten, kan aanleiding zijn voor aanpassing van het IRM beleid. Bij de periodieke revisie van het IRM beleid, worden deze wijzigingen nagelopen en geëvalueerd of dat ook leidt tot een wijziging.

Relevante documenten:

- Pensioen / uitvoeringsreglement tussen POB en werkgevers
- ABTN
- Pensioenreglement
- Premie- en Indexatiebeleid
- Uitbestedingsbeleid
- IT-beleid & dataclassificatie
- Integriteitsbeleid
- Klokkenuitvoeringsregeling
- Klachten- en Geschillenregeling
- Incidentenbeleid
- Beleggingsbeleid
- Communicatiebeleid
- Reglementen van Bestuur en Commissies, Raad van Toezicht en Verantwoordingsorgaan

Het IRM beleid (inclusief bijlagen) wordt onderhouden door de sleutelfunctiehouder risicobeheer en, voorzien van een advies van de RC, ter goedkeuring voorgelegd aan het bestuur.

- Bijlage I – Reglement sleutelfunctiehouders

Sleutelfunctiehouder risicobeheer

Verantwoordelijkheden

Artikel 5

1. De sleutelfunctiehouder risicobeheer is onderdeel van het risicobeheersysteem. De houder stelt schriftelijk beleid vast ten aanzien van de beheersing van te lopen risico's en zorgt ervoor dat dit beleid wordt uitgevoerd. Tevens beoordeelt, monitort en rapporteert de houder over het risicobeheersysteem. Ook heeft de houder een initiërende en adviserende rol bij het vormgeven van het risicobeheer. De houder heeft speciale aandacht voor de wettelijk vereiste driejaarlijkse eigenrisicobeoordeling.

Taken

2. De sleutelfunctiehouder risicobeheer heeft in ieder geval de volgende taken:
  - Inrichting processen risicobeheer.

  - Inrichten en onderhouden methoden ter identificatie, meting, bewaking en beheersen risico's.
  - Risicobeoordeling (proces en inhoud). Dit betreft risico's vertaald naar beleidsontwikkeling, toekomstige risico's op basis van interne en externe ontwikkelingen, maar ook risicobeheer.
  - Controleren risicobeheersing, dit is inclusief uitbestede werkzaamheden.
  - Inrichten en onderhouden van rapportages.
  - Het bevorderen van de risicobereidheid in alle geledingen van het fonds.
  - Advisering vanuit zijn controle functie.
  - Het in overleg met de compliance officer onderzoeken en rapporteren van incidenten aan het bestuur.
  - De houder heeft speciale aandacht voor de wettelijk vereiste driejaarlijkse eigenrisicobeoordeling. De resultaten van de eigenrisicobeoordeling worden schriftelijk vastgelegd door de sleutelfunctiehouder.

- Bijlage II - Compliance charter

Doelstelling

De doelstelling van compliance is het bevorderen van een integere cultuur. Een cultuur waar het als vanzelfsprekend is dat het POB en de daaraan verbonden personen handelen in overeenstemming met de geldende maatschappelijke normen en de (ongeschreven) wet- en regelgeving. Een cultuur waarin professionele, individuele verantwoordelijkheid gestimuleerd en beloond wordt. Voor het bewerkstelligen van een integere bedrijfscultuur zijn de volgende elementen van belang: Consistent handelen, voorbeeldgedrag, uitvoerbaarheid, belangenafweging/evenwichtig handelen, transparantie, bespreekbaarheid en handhaving.

Scope

Het compliance-risico wordt beheerst door de onderwerpen of thema's te benoemen die een materiële invloed hebben op de integriteit van het POB en deze uit te werken in een normenkader. De onderwerpen of thema's zullen periodiek worden vastgelegd op basis van een risicoanalyse. De onderstaande lijst is optioneel en niet uitputtend bedoeld:

Integriteit organisatie	Integriteit verbonden personen	Integriteit uitvoering
Integere bedrijfsvoering/cultuur	Geschiktheid/betrouwbaarheid	Informatieverstrekking
Integere besluitvorming	Pre-/in-employment screening	Zorgplicht
Incidenten	Beheerste beloning	Klachten
Gedragscode		Provisies
Beleggingen		Mededinging
Uitbesteding/samenwerking		(Onder-)uitbesteding
Gegevensbescherming/privacy		
Marktmisbruik		
Informatiebeveiliging		
Sanctiewetgeving		
Fraude		

Onafhankelijkheid

De verantwoordelijkheid voor compliance ligt bij het bestuur van het POB. Het bestuur is daarmee verantwoordelijk voor het inrichten en in stand houden van een effectieve compliance-functie. Steun van het bestuur en algemeen gedragen integere bedrijfscultuur is daarbij onontbeerlijk. Om de onafhankelijkheid van de compliance officer te waarborgen rapporteert hij rechtstreeks aan het bestuur.

Taken, verantwoordelijkheden, bevoegdheden

De belangrijkste taken en verantwoordelijkheden zijn:

- Opstellen compliance kaders, procedures en maatregelen
- Advies/aansturing inrichting compliance
- Creëren compliance-bewustzijn
- Uitvoeren integriteits- en compliance-analyses
- Toezien op naleving wet/regelgeving
- (On)gevraagd adviseren bestuur
- Integriteits- en compliance-rapportages
- Onderhouden contacten met toezichthouders

De taken en bevoegdheden zijn nader uitgewerkt in de gedragscode van het POB. De compliance officer heeft voor zijn taakuitoefening onbeperkt toegang en tot alle informatie, eigendommen van medewerkers van het POB en, in geval van het instellen van een onderzoek, heeft de compliance officer de bevoegdheid de medewerking te verlangen van verbonden personen binnen het POB. In geval van handhaving heeft de compliance officer de bevoegdheid te adviseren over sancties bij niet naleving van interne gedragsregels, binnen de kaders van de interne regeling. De uiteindelijke sanctie wordt opgelegd door het bestuur.

Monitoring

De compliance officer kan gebruik maken van een aantal methoden voor het uitvoeren van de monitoringactiviteiten:

- Steekproefsgewijze dossiercontrole
- Vragenlijst
- Interviews
- Risk Self Assessment
- Systeemcontrole

De compliance officer doet hiervan verslag aan het bestuur en ziet toe op de deugdelijke opvolging van de aanbevelingen.

- Bijlage III – Risicodefinities

De risicoanalyse van de financiële en niet-financiële risico's zoals geïdentificeerd door het fonds is opgenomen in de bijlage. Daarbij wordt de FIRM-methodiek van DNB als uitgangsbasis gehanteerd met onderstaande definities.

FIRM risico	Beschrijving risico
Matching-/renterisico	<p>Het risico als gevolg van het niet gematcht zijn van activa en passiva dan wel inkomsten en uitgaven in termen van rentevoet, rentetypische looptijden, basisvaluta, liquiditeit typische looptijden en gevoeligheid voor ontwikkeling in prijspeil.</p> <p>Voorbeelden van items van een matching-/ renterisico zijn: rente, valuta, liquiditeit en inflatie</p>
Marktrisico	<p>Het risico dat de waarde van de beleggingen fluctueert als gevolg van prijsdalingen, waarbij onder andere rekening wordt gehouden met de transparantie van de prijsvorming, waarderingsmethodiek en verhandelbaarheid. Het risico als gevolg van het blootstaan aan wijzigingen in marktprijzen.</p> <p>Voorbeelden van items van een marktrisico zijn: prijsvolatiliteit, marktliquiditeit, concentratie en correlatie.</p>
Kredietrisico	<p>Het risico dat een tegenpartij contractuele of andere overeengekomen verplichtingen (waaronder verstrekte kredieten, leningen, vorderingen, ontvangen garanties) niet nakomt al dan niet als gevolg van het aan restricties onderhevig zijn van buitenlandse betalingen.</p> <p>Voorbeelden van items van een kredietrisico zijn: default probability, concentratie en correlatie, loss given default en exposure at default.</p>
Verzekeringstechnisch risico	<p>Het risico dat uitkeringen (nu dan wel in de toekomst) niet gefinancierd kunnen worden vanuit premie- en/of beleggingsinkomsten als gevolg van onjuiste en/of onvolledige (technische) aannames en grondslagen bij de ontwikkeling en premiestelling van het product (bijvoorbeeld door langer leven deelnemers, stijging arbeidsongeschiktheid of ontoereikende diversificatie verzekerde risico's).</p> <p>Voorbeelden van items van een verzekeringstechnisch risico zijn: sterfte, arbeidsongeschiktheid, schade, concentratie en correlatie.</p>
Operationele risico	<p>Het risico samenhangend met ondoelmatige of onvoldoende doeltreffende procesinrichting dan wel procesuitvoering, waardoor bijvoorbeeld de informatievoorziening aan deelnemers en/of Bestuur onjuist is of dat ongeoorloofde transacties of betalingen worden gedaan.</p> <p>Voorbeelden van items van een operationeel risico zijn: pre-acceptatie/transactie, verwerking, uitkering/betaling/settlement, informatie, productontwikkeling, kosten, personeel en fraudegevoeligheid.</p>

FIRM risico	Beschrijving risico
IT-<i>risico</i>	Het risico als gevolg van buiten de instelling of groep komende verandering op het gebied van concurrentieverhoudingen, draagvlak deelnemers, reputatie en ondernemingsklimaat (bijvoorbeeld door onverwachte loon- of koopkrachtontwikkeling). Voorbeelden van items van een omgevingsrisico zijn: concurrentie, afhankelijkheid, reputatie en ondernemingsklimaat.
Uitbestedingsrisico	Het risico dat bedrijfsprocessen en informatievoorziening onvoldoende integer, niet continu of onvoldoende beveiligd en ondersteund worden door IT waardoor bijvoorbeeld het risico ontstaat dat gegevens verloren of misbruikt kunnen worden. Voorbeelden van items van een IT- <i>risico</i> : strategie en beleid, beveiliging, beheersbaarheid en continuïteit.
Omgevingsrisico	Het risico dat de continuïteit, integriteit en/of kwaliteit van de aan derden (al dan niet binnen een groep, al dan niet aan de sponsor) uitbestede werkzaamheden dan wel door deze derden ter beschikking gestelde apparatuur en personeel worden geschaad. Voorbeelden van items van het uitbestedingsrisico: continuïteit bedrijfsvoering, integriteit en kwaliteit dienstverlening.
Integriteitsrisico	Het risico dat de integriteit van de instelling dan wel het financiële stelsel wordt beïnvloed als gevolg van niet-integere, onethische gedragingen van de organisatie, van de medewerkers dan wel van de leiding in het kader van wet- en regelgeving en maatschappelijke en door de instelling opgestelde normen. Voorbeelden van items van het integriteitsrisico zijn: benadeling derden, voorwetenschap, witwassen, terrorismefinanciering en onoorbaar handelen.
Juridische risico's	Het risico samenhangend met (veranderingen in en naleving van) wet- en regelgeving, het mogelijk bedreigd worden van de rechtspositie van de instelling, met inbegrip van de mogelijkheid dat contractuele bepalingen niet afdwingbaar of niet correct gedocumenteerd zijn. Voorbeelden van items van een juridisch risico zijn: wet –en regelgeving, naleving, aansprakelijkheid en de afdwingbaarheid van contracten.
ESG risico's	Risico's, die met klimaatverandering, het gebruik van hulpbronnen en het milieu verband houden, sociale risico's en risico's in verband met de waardevermindering van activa als gevolg van veranderde regelgeving, conform artikel 18b. ²

Met betrekking tot de integriteitsrisico's onderscheidt het fonds de volgende risicogebieden:

² Bron servicedocument ERB (Pensioenfederatie)

FIRM risico	Beschrijving risico
Witwassen	Het risico dat schade ontstaat met betrekking tot de reputatie, financiële schade en/of schade door preventief dan wel repressief optreden door de bevoegde autoriteiten als gevolg van (ongewilde) betrokkenheid bij witwassen door deelnemers, aangesloten werkgevers, vermogensbeheerders dan wel eigen personeel.
Fiscale fraude	Het risico dat door frauduleus handelen m.b.t. belastingen de reputatie en/of de belangen van het fonds of van belanghebbenden of derden worden geschaad.
Omzeiling sancties	Het risico dat de reputatie van het fonds wordt beschadigd als gevolg van het verrichten van handelingen door de instelling met natuurlijke en/of rechtspersonen in sanctielanden.
Terrorisme- financiering	Het risico dat de reputatie van het fonds wordt beschadigd als gevolg van het verrichten van handelingen door de instelling met natuurlijke en/of rechtspersonen die betrokken zijn bij (het financieren van) terrorisme of criminaliteit.
Belangenverstremgeling en corruptie	Het risico van een verstremgeling van belangen, in welke situatie de betrokkene mogelijk niet steeds een besluit neemt of handeling verricht in het belang van het fonds. Dan wel het risico op misbruik van toevertrouwde bevoegdheden of informatie voor privaat gewin.
Fraude	Het risico dat door frauduleus handelen binnen het fonds de reputatie en/of de belangen van het fonds of van belanghebbenden of derden worden geschaad. Onder frauduleus handelen wordt verstaan: met het oogmerk om zichzelf of een ander wederrechtelijk te bevoordelen, hetzij door het aannemen van een valse naam of een valse hoedanigheid, hetzij door listige kunstgrepen, hetzij door een samenweefsel van verdichtsels, iets of iemand bewegen tot de afgifte van een (financieel) goed, tot het ter beschikking stellen van gegevens van geldswaarde in het handelsverkeer, tot het aangaan van een schuld.
Cybercrime/ datalekken	Het risico op aantasting van de reputatie van het fonds, dan wel de bestaande en toekomstige bedreiging van het vermogen of het resultaat van het fonds door cybercrime (criminaliteit met ICT als middel en doelwit), dan wel datalekken (onbedoelde toegang tot of vernietiging, wijziging of vrijkomen van persoonsgegevens).
Maatschappelijk onbetamelijk gedrag	Het risico op aantasting van de reputatie van het fonds, dan wel de bestaande en toekomstige bedreiging van het vermogen of het resultaat van het fonds door handelingen welke anderszins ontoelaatbaar en/of onbetamelijk zijn.

FIRM risico	Beschrijving risico
Voorwetenschap en marktmanipulatie	<p>Het risico op aantasting van de reputatie van het fonds, dan wel de bestaande en toekomstige bedreiging van het vermogen of het resultaat van het fonds door handel met voorwetenschap of marktmanipulatie.</p> <p>Voorwetenschap: bekendheid met informatie die concreet is en die rechtstreeks betrekking heeft op een uitgevende instelling waarop de financiële instrumenten betrekking hebben of omtrent handel in deze instrumenten, welke informatie niet openbaar is gemaakt en waarvan openbaarmaking significante invloed zou kunnen hebben op de koers van de financiële instrumenten of op de koers van daarvan afgeleide instrumenten.</p> <p>Marktmanipulatie: Het uitvoeren van orders en transacties, die het primaire doel hebben om koersinvloed te realiseren en die een eerlijke en efficiënte werking van de kapitaalmarkten verstoren.</p>

APPENDIX I

Financieel crisisplan

Onderstaand is het Financieel crisisplan opgenomen zoals vastgesteld door het bestuur tijdens de vergadering van 29 maart 2022.

1. Crisisplan 2022

1.1. Inleiding

In hoofdstuk 11 van deze Actuariële en Bedrijfstechnische Nota (abtn) (weerstandsvermogen en sturingsmiddelen) zijn de risico's waaraan het Fonds blootstaat, beschreven. Deze risico's kunnen ertoe leiden dat de statutaire doelstelling, het uitkeren van pensioenen, nu of op langere termijn in gevaar komt. Het bestuur is in dat geval genoodzaakt aanvullende maatregelen te nemen, aan te duiden als crisismaatregelen.

Dit Financieel crisisplan beschrijft wanneer er sprake is van een financiële crisissituatie. Het bevat een beschrijving van de maatregelen die het bestuur op korte termijn effectief zou kunnen inzetten, als in korte tijd de dekkingsgraad zich zeer snel beweegt richting kritische waarden waardoor het realiseren van de strategie van het Fonds in gevaar komt. Het plan geeft de te hanteren kritische ondergrenzen, de te nemen maatregelen en de te volgen communicatie- en besluitvormingsprocessen aan.

1.2. Beschrijving tekortsituatie

Als de beleidsdekkingsgraad per kwartaaleinde lager is dan het Vereist Vermogen op basis van het strategische beleggingsbeleid bevindt het Fonds zich in een situatie van tekort en voldoet het niet langer aan de vereisten van het Vereist Vermogen. Het Fonds stelt in dat geval binnen drie maanden een concreet en haalbaar herstelplan op, waarbij de in dit Financieel crisisplan opgenomen maatregelen worden meegenomen.

Als vier opeenvolgende jaren de beleidsdekkingsgraad van het Fonds onder het Minimaal Vereist Vermogen ligt en de beleidsdekkingsgraad en actuele dekkingsgraad in het vijfde jaar ook onder het Minimaal Vereist Vermogen dreigen te komen, loopt het Fonds het gevaar niet langer aan de Maatregel Minimaal Vereist Eigen Vermogen zoals verwoord in artikel 140 van de Pensioenwet te kunnen voldoen.

1.3 Beschrijving crisissituatie

Het bestuur onderkent dat marktwaardering van de pensioenverplichtingen en de bezittingen met onzekerheid is omgeven. De toekomstige rente is een onzekere factor, evenals de toekomstige levensverwachting. De onzekerheid hieromtrent heeft het bestuur doen besluiten pas crisismaatregelen te treffen als naar oordeel van het bestuur sprake lijkt van een structurele en significante crisissituatie. Het bestuur voert immers een langetermijnbeleid en wenst in het beleid naar alle betrokkenen niet op dagvolatiliteiten te reageren.

Dit crisisplan treedt in werking als de statutaire doelstelling tot het uitkeren van pensioenen in gevaar komt. Naar oordeel van het bestuur is er sprake van een crisis(situatie), als het Minimaal Vereist Vermogen niet meer volledig aanwezig is. Het Minimaal Vereist Vermogen per 31 december 2020 bedraagt 104,1% van de Technische voorzieningen van de nominale pensioenverplichtingen.

Het Fonds heeft als ambitie om pensioenen te volledig indexeren op basis van de prijsontwikkeling. Als de dekkingsgraad lager is dan ongeveer 124% (30 september 2021) is er op grond van het beleidskader geen volledige indexatie mogelijk. Een dekkingsgraad lager dan 124% (30 september 2021) wordt om deze reden als voorstadium van een crisis aangemerkt. In de communicatie zal rekening worden gehouden met het voorstadium, de situatie dat geen volledige indexatie verleend kan worden. In het voorstadium is het bestuur alert op ontwikkelingen die tot een verdere verslechtering van de dekkingsgraad kunnen leiden. Het beleidskader van het Fonds bevat het richtsnoer voor het premie-, toeslagen- en beleggingsbeleid in het voorstadium. Dit crisisplan richt zich met name op maatregelen in een crisissituatie.

Ook de situatie dat de dekkingsgraad binnen een week met minstens 5% daalt wordt als voorstadium van een crisis aangemerkt. In dit geval zal de beleggingscommissie direct bij elkaar komen en met de vermogensbeheerder de situatie op dagbasis monitoren en zich beraden over mogelijk te nemen maatregelen.

Dit crisisplan is met name gericht op nominale pensioenaanspraken. In het geval dat de inflatie sterk oploopt, zullen reële pensioenaanspraken meer maatgevend zijn. Via de jaarlijkse actualisering van dit plan zal bezien worden of aanpassing van grenzen en maatregelen, door meting in het reële kader, noodzakelijk is.

1.4. Risico's

De volgende risico's kunnen volgens het oordeel van het bestuur leiden tot situaties die als financiële crisissituatie kunnen worden aangemerkt:

- Een stijging van de technische voorziening (TV), zonder dat hier een gelijke stijging van de beleggingen tegenover staat, zoals:
  - een (langdurige) lage rente waarmee de TV gewaardeerd dient te worden;
  - een wijziging van de methodiek van vaststelling van de TV, zoals bijvoorbeeld de UFR-methodiek;
  - een verhoging van de TV, door verzwaring van de grondslagen voor bijvoorbeeld sterfte, arbeidsongeschiktheid of toekomstige uitvoeringskosten.
- Een daling van de waarde van beleggingen bijvoorbeeld door:
  - een daling van de beurskoersen van aandelen;
  - andere daling van waarde van beleggingen, onder invloed van valuta-, krediet- of marktrisico.

1.5. Dekkingsgraad waarbij het Fonds er zonder korten niet meer uit kan komen

Wanneer de dekkingsgraad zich op enig moment onder het Minimaal Vereist Vermogen bevindt, stelt het Fonds een herstelplan op waarin wordt aangegeven hoe het Fonds binnen de wettelijk gestelde termijnen een dekkingsgraad boven het Minimaal Vereist Vermogen zal bereiken. Het bestuur heeft als onderdeel van dit crisisplan daarnaast een zogenaamde "kritieke dekkingsgraad" vastgesteld. Dit is de dekkingsgraad waarbij het Fonds er niet langer in slaagt om binnen de wettelijk gestelde maximale termijnen de technische voorzieningen en het Minimaal Vereist Eigen Vermogen van waarden te voorzien, zonder de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en andere aanspraakgerechtigden of de aangesloten werkgevers onevenredig te schaden en tot het korten van pensioenaanspraken over te moeten gaan.

Het niveau van de kritieke dekkingsgraad is onder andere afhankelijk van de rentetermijnstructuur en de verwachte meerrendementen op enig moment.

Het verwachte meerrendement hangt af van het beleggingsbeleid. Als regel geldt dat het bestuur een beleggingsmix aanhoudt, die onafhankelijk is van de dekkingsgraad. Op basis van de huidige omstandigheden wordt dit meerrendement op de langere termijn ingeschat op circa 2,5% (2021). Er kunnen ook scenario's zijn dat het meerrendement lager wordt bepaald.

De kritieke dekkingsgraad is de dekkingsgraad waarboven het fonds in tien jaar tijd herstelt tot het vereist vermogen zonder het nemen van aanvullende maatregelen. Op basis van het dekkingsgraadsjabloon van DNB per 31 december 2020 en de parameters volgens het besluit FTK (artikel 23a inzake parameters) resulteert een kritieke dekkingsgraad van 88,2%.

Naast de berekening van de kritieke dekkingsgraad op basis van het dekkingsgraadsjabloon is een indicatieve aanvullende scenarioberekening gemaakt. In de volgende tabel is de kritieke dekkingsgraad voor een aantal scenario's opgenomen uitgaande van een wettelijke hersteltermijn naar het Vereist Vermogen van tien jaar. Hierbij is uitgegaan van het maximale premieniveau van 20,0%, in overeenstemming met het beleidskader, en, als van toepassing, de gesplitste kortingsregeling waarbij de jaarlijkse (nieuwe) pensioenopbouw wordt verminderd (zoals beschreven in paragraaf 3). In de scenario's is aangenomen dat er geen toeslagverlening wordt toegekend.

Kritieke dekkingsgraad bij een hersteltermijn van tien jaar	Verwacht meerrendement op de rentetermijnstructuur	
Rekenrente	1,0%	2,0%
1%	109%	99%
2%	105%	95%
3%	100%	90%

Voorbeeld: bij een herstelperiode van tien jaar, een rekenrente van 1% en een verwacht meerrendement van 2,0% is de kritieke dekkingsgraad 99%.

In de volgende tabel is de kritieke dekkingsgraad voor een aantal scenario's opgenomen uitgaande van een wettelijke hersteltermijn naar het Minimaal Vereist Vermogen van vijf jaar.

Kritieke dekkingsgraad bij een hersteltermijn van vijf jaar	Verwacht meerrendement op de rentetermijnstructuur	
Rekenrente	0,5%	1,5%
1%	102%	97%
2%	100%	95%
3%	98%	93%

Voorbeeld: bij een herstelperiode van vijf jaar, een rekenrente van 2% en een verwacht meerrendement van 1,5% is de kritieke dekkingsgraad 95%.

In geval van een crisissituatie zal, afhankelijk van de (resterende) hersteltermijn, rekenrente en het meerrendement, bezien worden welke kritieke dekkingsgraad van toepassing is.

Het beleggingsbeleid van het Fonds is zodanig ingericht, dat in principe de dekkingsgraad nooit lager wordt dan 95%. Dit is de kritische ondergrens. Het uitgangspunt is dan dat in noodsituaties een korting nooit hoger zal uitvallen dan circa 5%.

Hieronder volgt ten slotte nog een tabel waarin per dekkingsgraad de te verwachten kortingspercentages na 5 jaar zijn opgenomen. Hierbij is uitgegaan van een rekenrente van 1% en een verwacht meerrendement op de rentetermijnstructuur van 1,5%:

Dekkingsgraad	Verwachte dekkingsgraad na 5 jaar	Kortingspercentage
97%	104%	0%
95%	102%	2%
90%	96%	8%
85%	91%	13%

1.6. Maatregelen die ter beschikking staan

Het bestuur is in het geval van een crisissituatie genoodzaakt maatregelen te nemen, aan te duiden als crisismaatregelen. Het bestuur heeft alle mogelijke crisismaatregelen onderzocht en besproken wat heeft geresulteerd in de volgende bevindingen:

- 1) **Premieverhoging**
Het bestuur is bevoegd tot jaarlijkse premievaststelling van de premiehoogte voor de aangesloten werkgevers. Het bestuur houdt hierbij rekening met de draagkracht van deze werkgevers en de "maatschappelijke norm" voor de hoogte van de pensioenbijdrage aan bedrijfstakpensioenfondsen. Het bestuur houdt voor prognoseberekningen een maximale premiebijdrage van 20% aan.
- 2) **Bijstorting aangesloten werkgevers**
Zoals toegelicht onder het voorgaande punt is de jaarlijkse pensioenbijdrage van de aangesloten werkgevers beperkt. Deze maatregel kan dan ook niet als crisismaatregel worden ingezet door het bestuur.
- 3) **Beperken of niet toekennen van toeslagen**
Het geheel of gedeeltelijk achterwege laten van de voorwaardelijke toeslagverlening van de gewezen deelnemers en pensioengerechtigden wordt niet als crisismaatregel aangemerkt, maar als een regulier onderdeel van de pensioenregeling.
- 4) **Toepassen gesplitste kortingsregeling (zonder premie te verlagen)**
In 2012 is het pensioenreglement aangepast, zodat op grond van dit pensioenreglement de gesplitste kortingsregeling kan worden ingezet, als de premie niet kostendekkend is. Het betreft dan de nieuwe pensioenopbouw voor één jaar, na dat jaar is (als mogelijk) weer de reguliere opbouw van toepassing. Het bestuur zal van deze maatregel gebruik maken als de feitelijke premiebijdrage niet toereikend is voor een kostendekkende premie. Het uitgangspunt is in dit geval dat de opbouw slechts zodanig wordt beperkt, dat de premie exact weer kostendekkend wordt.
- 5) **Versoberen pensioenregeling (zonder premie te verlagen)**
In eerste instantie zal bij een tekort op de kostendekkende premie de maatregel onder 4 worden toegepast. Pas als dit structureel niet toereikend mocht zijn zal de regeling worden versoberd. Deze versobering wordt niet als crisismaatregel aangemerkt.

6) Aanpassen beleggingsbeleid

In het geval van een crisissituatie zal nader naar het beleggingsbeleid worden gekeken. In principe blijft het uitgangspunt dat een gelijk beleggingsrisico genomen wordt als voor de crisissituatie. Het bestuur voert immers een lange termijn beleid. Een vermindering van het beleggingsrisico in een crisissituatie zou ertoe leiden dat mogelijke herstelkracht wordt verminderd.

7) Korten van pensioenaanspraken en pensioenrechten

Het bestuur ziet deze maatregel als absolute noodmaatregel. De pensioenaanspraken en pensioenrechten van deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden in dit geval procentueel evenveel (uniform) gekort. Er wordt niet meer gekort dan strikt nodig is om voldoende te kunnen herstellen. Het uitgangspunt in het risicobeleid is dat nimmer een korting van in totaliteit meer dan 5% hoeft te worden toegepast. Als toch een korting van meer dan 7% noodzakelijk is, wordt de eerste korting van 7% geëffectueerd drie maanden na de peildatum. De eventueel aanvullende korting wordt geëffectueerd één jaar na het peilmoment, mits de korting dan nog noodzakelijk is.

In het kort kan dus gesteld worden dat als eerste een beroep wordt gedaan op een premieverhoging naar het maximum, zoals gesteld onder punt 1, eventueel in combinatie met de gesplitste kortingsregeling, zoals gesteld onder punt 4. Als dit niet voldoende is voor herstel, zal als ultieme noodmaatregel de korting als gesteld onder punt 7 worden ingezet. De gesplitste kortingsregeling wordt feitelijk niet als crisismaatregel ingezet, maar waarborgt dat de premie in alle gevallen kostendekkend blijft (ook bij lage rente). Een overzicht van de mogelijke maatregelen in geval van een crisis is opgenomen in de bijlage van dit crisisplan.

Het beleggingsbeleid van het Fonds is zodanig ingericht, dat in principe de actuele dekkingsgraad nooit lager wordt dan 95%. Er is sprake van uitzonderlijke omstandigheden als de dekkingsgraad toch onder de kritische ondergrens van 95% belandt. In deze situatie zal het bestuur nieuwe afwegingen maken, op basis van die uitzonderlijke omstandigheden.

1.7 Mate inzetbaarheid van de maatregelen

De mogelijkheid tot het korten van pensioenaanspraken en pensioenrechten is opgenomen in de statuten en het pensioenreglement. Het bestuur verwacht dat het deze maatregel ook daadwerkelijk zal kunnen inzetten, mede gegeven het feit dat andere fondsen deze maatregel al hebben ingezet en hiermee een maatschappelijk klimaat voor korting is geschapen.

Ook de maatregelen als beschreven onder punt 1, 4 en 5 van de voorgaande paragraaf kunnen naar oordeel van het bestuur daadwerkelijk ingezet. Gegeven het karakter van het bedrijfstakpensioenfonds is het bestuur immers de partij die formeel verantwoordelijk is voor de besluitvorming, waarbij vanzelfsprekend wel overleg met en raadpleging van betrokkenen (zoals CAO-partijen) plaatsvindt. Via communicatie wordt al vooraf het crisisplan gedeeld, waarmee draagvlak ontstaat als daadwerkelijke toepassing noodzakelijk is.

In de volgende tabel wordt een overzicht gegeven van de inzetbaarheid van alle maatregelen die ter beschikking van het bestuur staan.

Maatregel	Pensioen-reglement	Statuten	Uitvoerings-reglement	abtn	Inzet en prioriteit
Premieverhoging	-	-	II	Hoofdstuk 10 en 11	Regulier beleid, inzet conform het beleidskader
Beperken of niet toekennen van toeslagen	IX	-	VII	Hoofdstuk 8 en 11	Regulier beleid, inzet conform het beleidskader
Toepassen gesplitste kortingsregeling	V.3	-	-	Hoofdstuk 10	2e crisismaatregel
Versoberen pensioenregeling	-	Artikel 45 lid 1	-	-	3e crisismaatregel
Aanpassen beleggingsbeleid	-	-	-	Hoofdstuk 9 en 11	1e crisismaatregel, waarschijnlijk geen aanpassing
Korten aanspraken en rechten	I.3.3 en X.2.4	Artikel 45 lid 1	-	Hoofdstuk 11	4e crisismaatregel

1.8. Indicatie financiële effect van de maatregelen

Premieverhoging

Een feitelijke premie van 20% van de pensioengevende salarissom is bij een renteniveau van 1,4% kostendekkend voor een opbouw tot circa 1,5%. Het bestuur toetst de feitelijke premie op evenwichtigheid op basis van een premiedekkingsgraad die is gesteld op 85%.

Bij een feitelijke premie van 20% en een opbouw van 1,5% komt vanaf een rente van 1,5% solvabiliteitsbijdrage beschikbaar voor herstel. Het effect van de heffing van een jaarpremie van 20% op het herstel van de dekkingsgraad is als volgt (het effect is in belangrijke mate afhankelijk van de marktrente). Het herstel is uitgedrukt als een percentage van de TV:

Marktrente	Herstel van de dekkingsgraad
1,0%	-0,2%-punt (negatieve bijdrage)
2,0%	0,2%-punt
2,5%	0,4%-punt
3,0%	0,7%-punt

Korten van pensioenaanspraken en pensioenrechten

De noodmaatregel van korten draagt het meest krachtig bij aan herstel. Een uniforme korting van pensioenaanspraken en pensioenrechten van 1% voor deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden betekent bij een dekkingsgraad van 100% een stijging van de dekkingsgraad met circa 1%. Bij een lagere dekkingsgraad daalt de sturingskracht van de kortingsmaatregel evenredig. Bij een 90% dekkingsgraad bijvoorbeeld, stijgt de dekkingsgraad met 0,9% bij een uniforme korting van 1%.

Het effect van uniforme korting van de opgebouwde pensioenen van 1% op het herstel van de dekkingsgraad (het effect is afhankelijk van de dekkingsgraad):

Dekkingsgraad	Herstel van de dekkingsgraad
100%	1%-punt
90%	0,9%-punt
80%	0,8%-punt

Evenwichtige belangenafweging

Het bestuur maakt voor wat betreft de korting van pensioenaanspraken en pensioenrechten geen onderscheid tussen de verschillende groepen. Naar mening van het bestuur is dit een evenwichtige verdeling van de lasten.

Het bestuur realiseert zich dat pensioengerechtigden geen verdien capaciteit meer hebben en hierdoor in eerste instantie zwaarder getroffen lijken dan de deelnemers en gewezen deelnemers. Het uitsluiten of beperken van korting voor pensioengerechtigden zou echter een te zwaar beslag leggen op de solidariteit.

Voor wat betreft de gesplitste kortingsregeling en versoering pensioenopbouw zou een verdere beperking van de pensioenopbouw dan noodzakelijk voor kostendekkendheid, tot sneller herstel leiden. Dit vergt naar oordeel van het bestuur een te zware bijdrage van de deelnemers. Het is immers niet duidelijk hoe lang de crisissituatie aanhoudt of mogelijk nog verergert. In deze gevallen zullen de al lager vastgestelde nieuwe aanspraken van de deelnemers nog verder onder druk komen te staan.

De maximale premie is de enige maatregel die direct de aangesloten werkgevers raakt. Om de bedrijfsactiviteiten niet in gevaar te brengen is het bestuur van mening dat de aangesloten werkgevers geen grotere bijdrage gevraagd kan worden.

Het niet toekennen van toeslagen raakt, net als een eventuele korting, alle deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden. Naar oordeel van het bestuur is hiermee sprake van evenwichtigheid. Weliswaar zijn de pensioengerechtigden de enige partij waarvoor het direct het uitgavenpatroon kan raken, maar het uitsluiten van deze groep speculeert naar oordeel van het bestuur teveel op toekomstig herstel. Ook als dit herstel niet optreedt, dient het Fonds aantrekkelijk te blijven voor (jongere) deelnemers.

De deelnemers zijn wel de enige partij die een bijdrage leveren via gekorte opbouw bij een gesplitste kortingsregeling. Het bestuur is van mening dat dit uitlegbaar is, daar de gestegen prijs van pensioen niet ten laste van eerdere generaties mag komen.

1.9. Communicatie met belanghebbenden

Het crisisplan wordt vastgesteld in de bestuursvergadering. De (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden zullen daarna worden geïnformeerd over (de hoofdlijnen van) het crisisplan middels berichtgeving tijdens voorlichtingsbijeenkomsten en in het jaarverslag. De abtn is opgenomen op de website van het Fonds, waarmee het crisisplan openbaar is.

In het geval van een crisis zoals gedefinieerd onder paragraaf 1 zal het bestuur met de toezichthouder communiceren op de daarvoor voorgeschreven wijze en met inachtneming van de daarvoor voorgeschreven termijnen. Als een korting noodzakelijk is, zal iedereen binnen het Fonds hiervan schriftelijk op de hoogte worden gesteld, uiterlijk een maand voordat deze wordt toegepast.

In geval dat een korting noodzakelijk mocht zijn, zullen voorlichtingsbijeenkomsten voor alle betrokkenen worden georganiseerd.

In onderstaande tabel wordt weergegeven hoe het Fonds zal communiceren over het crisisplan en in de verschillende stadia van een crisis. Het Fonds onderscheidt drie externe doelgroepen die om een eigen benadering kunnen vragen namelijk:

- A. deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;
- B. aangesloten werkgevers;
- C. toezichthouders (DNB en AFM).

De media worden niet actief benaderd door het Fonds.

Communicatiefase	Hoofdboodschap	Moment van communiceren per doelgroep	Kanalen / middelen per doelgroep
Fase 1: Communicatie over het crisisplan	<ul style="list-style-type: none"> * Bestaan en doel van crisisplan * Inhoud op hoofdlijnen: belangrijkste maatregelen inclusief gevolgen voor belanghebbenden, te weten <ul style="list-style-type: none"> o Regulier beleid o Inzet maatregelen waaronder toeslag, premie en regeling o Kortingen van de aanspraken * Belangenafweging 	<ul style="list-style-type: none"> A) Binnen tien weken B) Binnen tien weken C) Binnen twee weken 	In het jaarverslag en voorts <ul style="list-style-type: none"> A) Website, nieuwsbrief en tijdens algemene voorlichtingsbijeenkomsten van POB B) Website C) Brief
Fase 2: Aanvang crisissituatie	<ul style="list-style-type: none"> * Verslechtering financiële situatie fonds * Mogelijke maatregelen inclusief gevolgen voor belanghebbenden * Belangenafweging 	<ul style="list-style-type: none"> A) Binnen tien weken B) Binnen twee weken C) Onverwijd 	<ul style="list-style-type: none"> A) Brief/website/nieuwsbrief B) Brief/website C) Brief
Fase 3: Bestuursbesluit(en) over maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> * Financiële situatie * Maatregel(en) die genomen worden * Gevolgen van de maatregelen voor belanghebbenden * Evenwichtige verdeling en belangenbehartiging * Verwachtingen 	<ul style="list-style-type: none"> Binnen twee weken na besluit bestuur. Een korting wordt uiterlijk een maand voordat deze wordt toegepast gemeld aan deelnemers en gewezen deelnemers en voor de pensioengerechtigden 	<ul style="list-style-type: none"> A) Brief/website/nieuwsbrief Mocht een korting noodzakelijk blijken, dan zullen voorlichtingsbijeenkomsten worden georganiseerd. B) Brief/website

		geldt een termijn van uiterlijk drie maanden	C) Brief
--	--	---	----------

Fase 4: Ongedaan maken maatregelen	<ul style="list-style-type: none"> * Verbetering financiële situatie * Maatregelen (gedeeltelijk) ongedaan gemaakt * Gevolgen van het ongedaan maken van de maatregelen voor de deelnemer * Evenwichtige verdeling en belangenbehartiging 	Binnen twee weken na besluit bestuur	<ul style="list-style-type: none"> A) Brief/website/nieuwsbrief B) Brief/website C) Brief
--	---	--------------------------------------	--

Ten aanzien van fase 4, het ongedaan maken van de genomen crisismaatregelen, het volgende.

1.10. Beleid ongedaan maken crisismaatregelen

Wanneer de beleidsdekkingsgraad de indexatiedekkingsgraad heeft overschreden zal de toegepaste korting van de pensioenaanspraken (gedeeltelijk) ongedaan worden gemaakt. De pensioenaanspraken en pensioenrechten van actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden in dit geval procentueel evenveel (uniform) gecompenseerd. Bij de compensatie zal ervoor worden gezorgd dat het inhalen van kortingen geen gevolgen heeft voor toeslagverlening in de toekomst en ten hoogste 1/5 deel van het vermogen wat beschikbaar is wordt aangewend. Er wordt maximaal éénmaal per jaar gecompenseerd. De compensatie van de toegepaste korting krijgt voorrang op een eventuele inhaalindexatie.

De "oudste" korting, echter niet meer dan vijf jaar oud, wordt als eerste gecompenseerd. Bij een langere periode zal geen compensatie meer plaatsvinden.

Bovenstaand beleid is de leidraad. Het bestuur beslist evenwel jaarlijks over het al dan niet compenseren van de toegepaste korting.

1.11. Besluitvormingsproces

In het geval van een crisissituatie treedt het bestuur onderling binnen één week in overleg. Het bestuur zal handelen conform de wettelijk gestelde termijnen voor een herstelplan en op basis van het gestelde in dit crisisplan.

Onderstaand wordt per maatregel weergegeven welke partijen betrokken worden in het besluitvormingsproces en hoe de procesgang in grote lijnen verloopt. Tevens is per maatregel een bandbreedte weergegeven van de tijdsspanne die nodig zal zijn om tot zorgvuldige besluitvorming te komen. Toepassing van de gesplitste kortingsregeling, de aanpassing van het beleggingsbeleid en korten van pensioenen zijn crisismaatregelen, de andere maatregelen zijn onderdeel van het reguliere bestuursbeleid.

Maatregel	Betrokken partijen	Beschrijving proces	Tijdslijn
Premieverhoging	Bestuur	Jaarlijkse premievaststelling door bestuur	1-2 maanden, op basis van peildatum 30 september
Beperken of niet toekennen van toeslagen	Bestuur	Jaarlijkse vaststelling toeslagpercentage door bestuur	1-2 maanden, op basis van peildatum 30 september
Toepassen gesplitste kortingsregeling	Bestuur	Aanpassen pensioenopbouw	1-2 maanden, op basis van peildatum 30 september
Versoberen pensioenregeling	Sociale partners/ bestuur	Aanpassen regeling in overleg met sociale partners	1-3 maanden
Aanpassen beleggingsbeleid	Bestuur/beleggingscommissie/ vermogensbeheerder	Aanpassen beleggingsbeleid na advisering beleggingscommissie, vermogensbeheerder en mogelijk ALM specialist	1-2 maanden
Korten aanspraken en rechten	Bestuur	Korten pensioenen	3 maanden, op basis van evaluatie herstelplan, met inachtneming wettelijke meldingstermijnen bij toepassing van de korting

1.12. Beoordeling actualiteit

Het bestuur zal het crisisplan opnemen als vast agendapunt voor de jaarlijkse bestuursvergadering in maart/april. In deze vergadering zal het crisisplan worden besproken en zal een toetsing aan de actualiteit plaatsvinden.

BIJLAGE BIJ HET CRISISPLAN

Overzicht van de mogelijke maatregelen in geval van crisis.

Fase	Dekkingsgraad in %	Premie als percentage salarissom	Toeslagverlening actieven, pensioengerechtigden en slapers (prijsindex)	Beleggingen
Natuurlijk herstel mogelijk	De dekkingsgraad is lager dan 104,1% maar ten minste gelijk aan de kritieke dekkingsgraad.	Maximaal 20% Beperking nieuwe pensioenopbouw als de premiebijdrage niet kostendekkend is.	0%	Het beleggingsbeleid wordt zodanig ingericht dat een vooraf bepaalde ondergrens niet wordt overschreden.
Korting noodzakelijk	De dekkingsgraad is lager dan de kritieke dekkingsgraad maar ten minste gelijk aan de dekkingsgraad waarbij heroverweging noodzakelijk wordt.	Maximaal 20% Beperking nieuwe pensioenopbouw als de premiebijdrage niet kostendekkend is.	Korting van de opgebouwde pensioenen van maximaal 5% (negatieve toeslagverlening). Als toch een korting van meer dan 7% noodzakelijk is, wordt een eerste korting van 7% doorgevoerd, een jaar later gevolgd door een tweede korting (als nog noodzakelijk).	Het beleggingsbeleid wordt zodanig ingericht dat een vooraf bepaalde ondergrens niet wordt overschreden.
Heroverweging	De dekkingsgraad ligt onder de 95% of met korting kan geen herstel naar 105% worden bereikt.	Er is sprake van uitzonderlijke omstandigheden. Het Bestuur moet nieuwe afwegingen maken.		

Toelichting:

- Dit overzicht is bedoeld als leidraad voor het bestuur. Het is geen automatisme.
- Het beleggingsbeleid van het pensioenfonds is zodanig ingericht, dat in principe de dekkingsgraad nooit lager wordt dan 95%. Als de dekkingsgraad lager is, zal het bestuur nieuwe afwegingen maken (heroverweging).
- Als ook na toepassing van een korting geen herstel kan worden bereikt, zal het bestuur nieuwe afwegingen maken (heroverweging).
- Beperking pensioenopbouw is geen noodmaatregel. Deze is voor de volledigheid opgenomen omdat het waarschijnlijk is dat deze maatregel in een crisis ook moet worden toegepast.
- In geval van een crisissituatie zal, afhankelijk van de (resterende) hersteltermijn, de rekenrente en het meerrendement, bezien worden welke kritieke dekkingsgraad van toepassing is. De kritieke dekkingsgraad is dus afhankelijk van de omstandigheden.

Beleid voor het ongedaan maken van een toegepaste korting

Dekkingsgraad in %	Toeslagverlening actieven, pensioengerechtigden en slapers (prijsindex)
De dekking is hoger dan de indexatiegraad (30-9-2021: circa 124%)	<p>De toegepaste korting van de pensioenaanspraken en pensioenrechten zal (gedeeltelijk) ongedaan worden gemaakt.</p> <p>De pensioenaanspraken en pensioenrechten van actieve deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden worden in dit geval procentueel evenveel (uniform) gecompenseerd.</p> <p>Bij de compensatie zal ervoor worden gezorgd dat het inhalen van kortingen geen gevolgen heeft voor toeslagverlening in de toekomst en ten hoogste 1/5 deel van het vermogen wat beschikbaar is wordt aangewend.</p> <p>Er wordt maximaal éénmaal per jaar gecompenseerd.</p> <p>De compensatie van de toegepaste korting krijgt voorrang op een eventuele inhaalindexatie. De "oudste" korting, echter niet meer dan vijf jaar oud, wordt als eerste gecompenseerd.</p>

Toelichting:

- Bovenstaand beleid is de leidraad. Het bestuur beslist jaarlijks over het al dan niet compenseren van de toegepaste korting.

APPENDIX J

Noodprocedure / Inrichting kernteam POB

Inleiding

Pensioenfondsen moeten beschikken over adequate processen die de risico's met betrekking tot de bedrijfscontinuïteit dienen te mitigeren. POB beschikt in dat kader over een financieel crisisplan met maatregelen die het fonds op korte termijn effectief kan inzetten als de beleidsdekkingsgraad zich bevindt op of zeer snel beweegt richting kritische waarden waardoor het realiseren van de doelstelling van het fonds in gevaar komt. De bedrijfscontinuïteit kan echter ook door operationele ontwikkelingen in gevaar komen. De Code Pensioenfondsen (norm 4) schrijft in dat kader voor dat pensioenfondsen een noodprocedure voor spoedeisende situaties formuleren. De noodprocedure dient volgens de Code te gaan over de besluitvorming, zowel wat betreft organisatie als bevoegdheden. Het bestuur van POB wenst deze norm na te leven en geeft hier invulling aan door middel van deze noodprocedure.

Het bestuur ziet in dit kader als grootste risico's:

- de bestuurlijke besluitvorming;
- de beleggingen (en bijbehorende financiële positie van het fonds) en;
- dat de pensioenadministratie met als belangrijkste doel geen pensioenuitkeringen kan doen.

Spoedeisende situaties (noodsituaties): behandeling door kernteam

Spoedeisende situaties (noodsituaties) zijn situaties waarbij uiterlijk binnen 48 uur een besluit en/of actie dient te zijn genomen om schade voor het fonds te beperken dan wel te voorkomen.

Het bestuur van POB heeft besloten zo lang als mogelijk als voltallig bestuur besluiten te nemen en te opereren als (multidisciplinair) crisis-/kernteam. Mocht dit onverhoopt niet (meer) kunnen doordat het aantal bestuurders dat kan participeren onder het aantal van 4 bestuurders geraakt, waardoor de besluitvorming conform de statuten niet langer mogelijk is door het ontbreken van quorum, zal worden overgeschakeld worden op een kleiner kernteam.

Het bestuur baseert zich hierbij op art 3 lid 2 sub f van het huishoudelijk reglement van het fonds over de bevoegdheden van het dagelijks bestuur:

Artikel 3 Bevoegdheden dagelijks bestuur

2. Het dagelijks bestuur draagt zorg voor (niet limitatief):

f. Noodsituaties: fungeren als eerste aanspraakpunt in een noodsituatie en betrekken daarbij Risicomanagement en Communicatie van het fonds. Een noodsituatie is een situatie die dusdanige invloed heeft op het functioneren van het fonds dat met spoed actie ondernomen dient te worden.

Het dagelijks bestuur, bestaande uit de voorzitter en de secretaris, is derhalve primair verantwoordelijk voor de behandeling van spoedeisende situaties en fungeert in deze situaties als kernteam. Hierbij geldt de volgende procedure:

- Het dagelijks bestuur bepaalt of een situatie als spoedeisend dient te worden aangemerkt én het niet mogelijk is om met voldoende quorum als bestuur besluiten te nemen.
- De leden van het dagelijks bestuur nemen vervolgens in onderling overleg besluiten om tot afhandeling van de spoedeisende situatie te komen en monitoren de afhandeling. Indien dat redelijkerwijs mogelijk is, zal het dagelijks bestuur de eerstelijns risicomanager voordat een besluit tot afhandeling wordt genomen om diens risico-opinie verzoeken. Indien dit niet redelijkerwijs mogelijk is, zal het dagelijks bestuur de eerstelijns risicomanager zo spoedig mogelijk na de besluitvorming alsnog om een risico- opinie vragen.
- Direct na afhandeling van de spoedeisende situatie informeert het dagelijks bestuur de overige bestuurders over de ontstane situatie, de reden(en) waarom deze als spoedeisend is aangemerkt en de motivatie voor de wijze waarop de situatie is afgehandeld. Dit geschiedt bij voorkeur per e-mail.
- Voorgaande wordt in de eerstvolgende bestuursvergadering besproken, zodat de besluitvorming formeel wordt gedocumenteerd en de handelswijze kan worden geëvalueerd en zo nodig bijgesteld.

Het dagelijks bestuur zal het kernteam uitbreiden met bestuursondersteuning vermogensbeheer ter ondersteuning voor het vermogensbeheer en bestuursondersteuning bestuur ter ondersteuning voor de pensioenuitvoering

Binnen dit kernteam komt het stemrecht toe aan de beleidsbepalers van het fonds, zijnde de leden van het (dagelijks) bestuur. Het mandaat van het kernteam bestaat uit het uitvoeren van alle lopende zaken inclusief het nemen van besluiten die hierbinnen vallen. Uitdrukkelijk niet tot het mandaat behoren majeure beleidswijzigingen

Onderstaand is een (niet-limitatieve) opsomming opgenomen van mogelijke zwaarwegende spoedeisende situaties. Afhankelijk van de situatie is een (aanvullende) besluitvormingscyclus geformuleerd. Bij niet genoemde noodsituaties geldt onverkort de hierboven geformuleerde procedure voor spoedeisende situaties. Ook hier geldt dat de afhandeling van een noodsituatie in de eerstvolgende bestuursvergadering wordt besproken, zodat de besluitvorming kan worden gedocumenteerd en de handelswijze kan worden geëvalueerd en zo nodig bijgesteld.

Financiële crisis, niet zijn de crisissituaties als bedoeld in het financieel crisisplan

Naar aanleiding van eigen waarnemingen met betrekking tot de ontwikkelingen op de financiële markten of op grond van signalen van andere bestuurders, externe adviseurs of de vermogensbeheerder zoekt het dagelijks bestuur contact met de Beleggingscommissie om de Beleggingscommissie bij deze situatie te betrekken. Als dat niet mogelijk blijkt dan kan het dagelijks bestuur zelfstandig handelen. De situatie voor het pensioenfonds wordt beoordeeld en er wordt bekeken of en zo ja welke besluiten door het dagelijks bestuur, al dan niet in overleg met de leden van de Beleggingscommissie, dienen te worden genomen. Indien de tijd het toelaat worden ook de overige bestuurders in de besluitvorming betrokken. Een en ander geschiedt bij voorkeur door communicatie via e-mail, zodat een en ander gedocumenteerd wordt. Het dagelijks bestuur draagt zorg voor de communicatie.

Liquiditeitsproblemen

Liquiditeitsproblemen worden hier gezien als het ontoereikend zijn van de liquide middelen om de uitbetaling van de pensioenen te kunnen verrichten. Een van de oorzaken voor een dergelijk liquiditeitsprobleem zou kunnen zijn gelegen in een ontoereikende liquiditeit (verhandelbaarheid) van de beleggingen van het pensioenfonds. In dat geval wordt naar de hiervoor beschreven werkwijze bij een financiële crisis verwezen.

In een situatie waarbij er onvoldoende liquide middelen zijn om de pensioenen uit te betalen, zal het dagelijks bestuur het eerste aanspreekpunt zijn dat in samenspraak met de pensioenuitvoeringsorganisatie naar oplossingen zoekt om een dergelijke situatie op te lossen. Het dagelijks bestuur zoekt tevens zo spoedig mogelijk contact met de bestuurder die namens de pensioengerechtigden in het bestuur zit en betreft deze bij de besluitvorming rondom deze situatie, mits dit een tijdige besluitvorming niet frustreert. Voorgaande is niet van toepassing indien de bestuurder namens de pensioengerechtigden zitting heeft in het dagelijks bestuur.

Als de liquiditeitsproblemen tot gevolg hebben dat de pensioenuitkeringen meer dan 5 werkdagen vertraagd raken, worden de pensioengerechtigden via de website van het pensioenfonds hierover geïnformeerd.

Indien de tijd het toelaat worden de overige bestuurders in de besluitvorming betrokken. Een en ander geschiedt bij voorkeur door communicatie via e-mail, zodat een en ander gedocumenteerd wordt. Het dagelijks bestuur draagt zorg voor de communicatie.

Plotseling wegvallen van meerdere bestuurders

Bij het plotseling wegvallen van meerdere bestuurders, zullen de overige bestuurders zich op zo kort mogelijke termijn door middel van een (telefonische/digitale) vergadering beraden over de ontstane situatie. Voor zover mogelijk ligt het initiatief voor een dergelijke vergadering bij de leden van het dagelijks bestuur.

In de betreffende vergadering zal worden bekeken in hoeverre het besluitvormingsproces ontwricht is geraakt, welke bestuurlijke lacunes er zijn ontstaan en welke acties in gang moeten worden gezet om het pensioenfonds bestuurbaar te houden. De bepalingen in de statuten (artikel 11 lid 9 en 10) omtrent belet en ontstentenis zijn daarbij leidend. In geval van wegvallen van meerdere bestuurders geldt de volgende procedure:

- In geval van belet of ontstentenis van een of meerdere bestuurders zijn de overige bestuurders, belast met het besturen van het fonds. Ten minste twee bestuurders dienen beschikbaar te zijn om het fonds te besturen. Deze bestuurders trachten zo spoedig mogelijk te voorzien in de ontstane vacature(s), indien noodzakelijk. Het bepaalde in artikel 15 van deze statuten blijft onverkort van toepassing.
- In geval van belet of ontstentenis van meerdere bestuurders, waardoor niet ten minste twee bestuurders beschikbaar blijven, is de raad van toezicht bevoegd om voor de duur van het belet of de ontstentenis een of meer personen aan te wijzen zodat het bestuur uit twee bestuurders blijft bestaan, al dan niet uit zijn midden, om tijdelijk de bestuurstaken waar te nemen totdat de periode van belet of ontstentenis is geëindigd. Indien een lid van de raad van toezicht op grond van het bepaalde in dit lid de bestuurstaken waarneemt, is hij gedurende en met betrekking tot die periode niet bevoegd de in deze statuten en in het reglement van de raad van toezicht aan de (leden van de) raad van toezicht toegekende bevoegdheden uit te oefenen. Het bepaalde in artikel 15 van deze statuten blijft onverkort van toepassing.

(Natuur)ramp

Indien zich een (natuur)ramp voordoet, waarbij het vermoeden bestaat dat daar ook deelnemers van het pensioenfonds slachtoffer van zijn geworden, zal het dagelijks bestuur contact opnemen met de pensioenuitvoeringsorganisatie en in gezamenlijk overleg bezien welke acties noodzakelijk zijn. Het dagelijks bestuur zal de overige bestuurders informeren over de afspraken die gemaakt zijn. In geval van besluiten die moeten worden genomen, worden de overige bestuurders daarbij betrokken mits dit de afhandeling van de situatie niet in ongewenste mate vertraagt. Als de situatie geen vertraging duldt en het dagelijks bestuur besluiten moet nemen zonder dat overleg met de overige bestuurders mogelijk is, worden de overige bestuurders direct na de afhandeling van de situatie door het dagelijks bestuur geïnformeerd over de (afhandeling van de) ontstane situatie. Dit geschiedt bij voorkeur per e-mail, waarna de andere bestuurders per e-mail of telefonisch om nadere informatie kunnen vragen.

Andere vormen van noodsituaties waarbij gedacht kan worden aan oorlogen, beurscrash, cyberaanval etc.

In dergelijke situaties zal het dagelijks bestuur contact opnemen met de pensioenuitvoeringsorganisatie en in gezamenlijk overleg bezien welke acties noodzakelijk zijn. Het dagelijks bestuur zal de overige bestuurders informeren over de afspraken die gemaakt zijn. In geval van besluiten die moeten worden genomen, worden de overige bestuurders daarbij betrokken mits dit de afhandeling van de situatie niet in ongewenste mate vertraagt. Als de situatie geen vertraging duldt en het dagelijks bestuur besluiten moet nemen zonder dat overleg met de overige bestuurders mogelijk is, worden de overige bestuurders direct na de afhandeling van de situatie door het dagelijks bestuur geïnformeerd over de (afhandeling van de) ontstane situatie. Dit geschiedt bij voorkeur per e-mail, waarna de andere bestuurders per e-mail of telefonisch om nadere informatie kunnen vragen.

Procedure bij afwezigheid voorzitter/secretaris

Indien er sprake is van een spoedeisende situatie of noodsituatie en de voorzitter en/of secretaris niet beschikbaar is, dan zal hij/zij voor de behandeling van de situatie worden vervangen op basis van onderstaand schema:

- *Voorzitter*

Eerste plaatsvervanger

Tweede plaatsvervanger

- *Secretaris:*

Eerste plaatsvervanger

Tweede plaatsvervanger

Communicatie

De communicatie verloopt via de voorzitter, en bij diens afwezigheid, via de plaatsvervangend voorzitter ten tijde van een noodsituatie.

Deze noodprocedure is vastgesteld in de bestuursvergadering van 28 november 2023 en treedt per direct in werking.

APPENDIX K

Overzicht fondsdocumenten

Laatst aangepast per 04-12-2023.

	Versie
0. Bestuur:	
0.1 Rooster van Aftreden	06-09-2022
0.2 Vergoedingsregeling per 1-1-2019, aangepast 29-11-2022	29-11-2022
0.3 Mandaatregeling Facturen en Bestuursondersteuning	02-10-2018
0.4 Missie en visie	19-10-2021
0.5 Overzicht commissie indeling en projecten	01-07-2022
0.6 Organogram	2021
0.7 Verkiezingsreglement Pensioengerechtigden in het bestuur	15-06-2021
0.8 Begroting 2023, versie B	13-12-2022
0.9 Begroting CC 2022	16-02-2023
0.10 Notitie kweekvijver - versie 3	15-06-2021
0.11 Vrijwaringsverklaring	14-12-2021
0.12 Opleiding 2022	29-03-2022
0.13 Handtekeningenlijst	sept 2022
0.14 Inrichting Kernteam – noodprocedure	24-03-2020
0.15 Kader evenwichtigheid – vastgesteld	28-03-2023
1. Actuariële en bedrijfstechnische nota (ABTN)	
1.1 ABTN	28-03-2023
1.2 DNB – Haalbaarheidstoets – Rapportage set incl. vragenformulier - ingediend via DLT	20-06-2023
2. Statuten / KvK-uitreksel	
2.1 Statuten	30-11-2021
2.2 KvK-uitreksel – engels	23-11-2022
2.3 Inschrijving nieuwe statuten	30-11-2021
3. Verplichtstellingsbesluit	
3.1 Min. SZW verplichtstelling POB	09-03-2017
3.2 Verplichtstelling stct	09-03-2017
3.3 Dispensatieprocedure – versie 4	08-12-2020
4. Pensioenreglement 1 – Standaardreglement	28-03-2023
5. Raad van Toezicht	
5.1 Profielschets lid RvT	30-06-2020
5.1b Profielschets voorzitter RvT	30-06-2020
5.2 Reglement RvT – versie 7	18-10-2022
5.3 Geschiktheidsmatrix	maart 2021
5.4 Rapportage RvT 2021	24-03-2022
5.5 Plan van aanpak 2021	08-12-2020
5.6 Rooster van aftreden RvT	01-07-2021
5.7 Overzicht rol Raad van Toezicht	13-10-2020
5.8 Normenkader specifieke toezichtthema's 2022	22-12-2021
5.9 Toezichtsonderwerpen RvT	2023
6. Verantwoordingsorgaan	

6.1	Geschiktheidsmatrix en aandachtsgebieden VO 2022	06-12-2022
6.2	Verkiezingsreglement Pensioengerechtigden in VO	20-12-2016
6.3	Formulier kandidaatstelling Lid VO versie 2	april 2020
6.4	Competentievisie VO – versie 4	11-03-2021
6.5	Reglement VO POB - versie 7	14-06-2022
6.6	Rooster van aftreden VO	01-07-2022
6.7	Speerpunten VO 2023	06-12-2022
6.8	Beoordelingskader adviesaanvragen Wtp VO – V6	25-10-2023
7. Uitvoeringsreglement/Aansluitingsovereenkomst		
7.1	Uitvoeringsreglement	21-02-2023
7.2	Uitvoeringsovereenkomst vrijwillige aansluiting	december 2019
8. Geschiktheid		
8.1	Geschiktheidsplan – versie 4	23-03-2021
8.2	Diversiteitsbeleid POB – versie 4	14-12-2021
8.3	Overzicht opleidingen 2021	02-03-2021
8.4	Profiel schets bestuurder	23-03-2021
8.5	Profiel sleutelfunctie Actuarieel	18-10-2022
8.6	Profiel sleutelfunctie Interne Audit	18-10-2022
8.7	Profiel sleutelfunctie Risicobeheer	18-10-2022
8.8	Geschiktheidsmatrix – DNB	juli 2022
9. Beleggingsplan / Verklaring Beleggingsbeginselen / Richtlijnen Vermogensbeheer		
9.1	Beleggingsovertuigingen POB	13-06-2023
9.2	Signed amendement POB - bijlage 5 Beleggingsrichtlijnen	01-02-2022
9.3	Bijlage managers	03-06-2019
9.4	Beleggingsplan 2023	13-12-2022
9.5	Strategisch Beleggingsbeleid 2023-2026	13-12-2022
9.6	Beleidsdocument ESG POB	02-03-2022
9.7	Notitie niet-lineaire derivaten	24-11-2020
9.8	Voorlegger gebruik niet lineaire derivaten + besluit bestuur	08-12-2020
9.9	Selectie Monitoring en Evaluatie Vermogensbeheerders	16-10-2020
9.10	Herbalanceringsbeleid POB	02-03-2021
9.11	Verklaring inz. beleggingsbeginselen	15-10-2021
9.12	Valutabeleid	19-10-2021
9.13	Rentebeleid	19-10-2021
9.14	Liquiditeitsbeleid	14-12-2021
9.15	Roadmap BC 2023	22-11-2022
9.16	Precontractuele informatie beleggingen	29-08-2023
9.17	Verklaring ongunstige effecten op duurzaamheid POB – PASI	29-08-2023
10. Beleidsplan		
10.1	Beleidsplan – Werkverdeling Mercer/AZL/TW	04-12-2013
10.2a	Uitbestedingsbeleid	08-10-2019
10.2b	Bijlage Uitbestedingsbeleid – partijen – taken	08-10-2019
10.3	Beleidsplan POB 2023-2027	06-09-2022
11. Risicomanagement en IT		
11.1	IRM-beleid	19-10-2021
11.2	RiskManagement POB Integriteit ovz	30-11-2015
11.3	Profiel Risk Manager	03-10-2017
11.4	DNB Normenkader strategische risico's	29-05-2018
11.5	IT-beleid	28-08-2018
11.6	Dataclassificatie en beheersing	28-08-2018
11.7	Tolerantiegrenzen	dec. 2020
11.8	Tegenpartijbeleid POB	15-06-2021
11.9	Risicomatrix transitie naar nieuwe pensioenregeling	16-11-2022
11.10	Profiel schets eerstelijns risicomanager – concept	mei 2023

12. Communicatieplan	
12.1 Communicatiebeleidsplan 2021-2023, editie 2023 DEF	16-02-2023
12.2 Bijlage 1 en 2, editie 2023	16-02-2023
12.3 Speerpunten 2023	07-08-2023
12.4 Jaarkalender 2023	07-08-2023
12.5 Communicatie met de pers	2017
13. Jaarverslag	
13.1. Jaarverslag 2023	13-06-2023
13.2a ESG jaarslag 2022	13-06-2023
13.2b Bijlage overzicht Beleggingen per 31-12-2022	31-12-2021
14. Eigen Risicobeoordeling	14-12-2021
15. Huishoudelijk Reglement	
15.1 Huishoudelijk Reglement	16-06-2020
15.2 ICT Reglement Bestuur Commissie en organen	13-10-2020
16. Bezwaar / Beroep	
16.1 Klachten en geschillenregeling	13-06-2023
16.2 Protocol vermissing	17-01-2017
17. Handhaving	
17.1 Dispensatieprocedure – V6	15-11-2022
17.2 Uitvoeringsovereenkomst vrijwillige aansluiting	december 2019
17.3 Premiebeleid vrijwillige aansluiting	14-12-2021
17.4 Kwalitatieve gelijkwaardigheid POB, PFZW, ABP	03-05-2021
18. Overige Beleidsdocumenten	
18.1 DNB – uit210325 – DNB Herstelplan 2020	25-03-2021
18.2 ALM Resultaten – incl. terugkoppeling dhr. Heemskerk	05-10-2021
18.3 AVV Bepalingen cao – stcrt	16-09-2015
18.4 AVV Bepalingen bepaalde artikelen cao stcrt	21-06-2015
18.5 Resultaten deelnemersonderzoek	14-09-2021
18.6 SV-2015-1109 POB Liquiditeitsprognose	09-11-2015
18.7 Toekomst POB notitie def.	21-12-2016
18.8 Checklist code Pensioenfondsen	22-11-2022
18.9 PpJTe grondslagen TV	27-10-2017
18.10a POB – workshop toekomstvisie POB COAOB	27-09-2017
18.10b POB kwantitatieve criteria – update ov2	dec. 2020
18.11 Kostenbenchmark 2021	28-03-2022
18.12 Profiel Projectmanager WTP	06-09-2022
19. AVG	
19.1 AVG – verklaring voor werkgevers	29-05-2018
19.2 POB Privacybeleid – versie 1.2	19-10-2021
19.3 POB Privacystatement – versie 1	23-05-2018
19.4 POB Verwerkingsregister	31-01-2023
20. Risicokaarten en SIRA	
20.1 Risicokaart - A. Matching-renterisico	08-10-2019
20.2 Risicokaart - B. Marktrisico	08-10-2019
20.3 Risicokaart - C. Kredietrisico	08-10-2019
20.4 Risicokaart - D. Verzekeringstechnisch risico	19-10-2021
20.5 Risicokaart - E. Omgevingsrisico	19-10-2021
20.6 Risicokaart - F. Operationeel risico	19-10-2021
20.7 Risicokaart - G IT	19-10-2021
20.8 Risicokaart - H Uitbesteding	19-10-2021
20.9 Risicokaart - I. Integriteitsrisico	19-10-2021
20.10 Risicokaart - J. Juridisch risico	19-10-2021
20.11 SIRA	08-10-2019

21. Investment Cases	
21.1 Investment case Leeswijzer voor het bestuur	08-10-2019
21.2a Investment case aandelen ontwikkelde markten	18-10-2022
21.2b Analyse Beleggingscategorie aandelen ontwikkelde markten Q2 2022	sept. 2022
21.3 Investment case aandelen opkomende markten (EME)	08-10-2019
21.2 Investment Case Credits	08-10-2019
21.3 Investment Case EMD	08-10-2019
21.4 Investment Case High Yield	08-10-2019
21.5 Investment Case Hypotheken	15-06-2021
21.6 Investment Case LDI Portefeuille	15-06-2021
21.9a Investment Case Vastgoed	14-06-2022
21.9b Analyse Beleggingscategorie Vastgoed	sept. 2021
21.10 Investment Case Green Bonds	19-10-2021
21.11 Investment Case Securities Lending	14-12-2021
22. Zelfevaluatie	
22.1 Samenvattend verslag zelfevaluatie	05-10-2021
22.2 POB VO rapportage 10-03-2022	28-03-2022
22.3 POB Zelfevaluatie RvT 28-03-2022	28-03-2022
23. Sleutelfunctiehouders	
23.1 SFH Audit: Intern Audit Charter	13-10-2020
23.2 SFH Audit: Intern Audit Plan 2023	11-04-2023
23.3 Reglement Sleutelfunctie houders POB	08-12-2020
23-4 Risicomanagement Plan 20sw23	11-04-2023

APPENDIX L

Versiebeheer

Datum	Versie	Omschrijving
10-03-2015	0.1	Actualiseren ABTN 2015
27-03-2015	0.2	Actualiseren ABTN 2015 en toevoeging van o.a. het uitbestedingsbeleid
30-03-2015	0.3	Actualiseren ABTN 2015 en toevoeging van o.a. het uitbestedingsbeleid; laatste aanvullingen/opmerkingen verwerkt
24-04-2015	0.4	Aanvullingen o.b.v. nFTK door Mercer verwerkt
13-05-2015	0.5	Aanvullingen, opmerkingen vanuit de Auditcommissie verwerkt
04-06-2015	0.6	Opmerkingen bestuur, Mercer en AZL en aanvullingen verwerkt
	0.7	
23-06-2015	0.8	Opmerkingen bestuur, Mercer en AZL verwerkt
25-09-2015	0.9	Actualiseren ABTN met Risicohouding en aanvangshaalbaarheidstoets en opmerkingen bestuur, Mercer en AZL verwerkt
31-05-2016 en 3-8-2016	1.0	Actualiseren voor premiedemping, reële dekkinggraad, opslag wezenpensioen, bijlage J en K, opdrachtaanvaardingsovereenkomst
15-12-2016	1.1	Actualiseren voor opmerkingen vergadering DB dd 6-9-2016 - vastgesteld
19-12-2017	2.0	Algehele vereenvoudiging en actualisatie van de ABTN en de bijlagen, op basis van input van de pensioencommissie, AZL en NNIP
18-12-2018	2.1	Actualisatie naar de stand per 31-12-2018
10-12-2019	2.2	Actualisatie naar de stand per 31-12-2019, waaronder IORP-II
8-12-2020	2.3	Actualisatie naar de stand per 31-12-2020, waaronder voor de pensioenregeling, beleggingsbeleid, IORP-II, premiecurve, actuariële grondslagen
23-2-2021	2.4	Actualisatie naar de stand per 31-12-2020, input van de bestuursvergadering van 8-12-2020 en van individuele bestuursleden is verwerkt. Het strategisch beleggingsbeleid is integraal in bijlage B opgenomen. Het geactualiseerde IRM beleid is in bijlage H opgenomen. Met enkele laatste aanpassingen vastgesteld in het bestuur op 23-3-2021.
29-3-2022	2.5	Actualisatie naar de stand per 31-12-2021. Onder meer de feitelijke premie, opbouw% en het financieel crisisplan zijn geactualiseerd. Actualisatie voor de ALM-studie in 2021.
28-3-2023	2.6	Actualisatie naar de stand per 31-12-2022. Onder meer de feitelijke premie, datakwaliteit, actuariële grondslagen en risicomanager. Geactualiseerde versie van de bijlagen B, C, F, H en J.
26-3-2023	2.7	Actualisatie naar de stand per 31-12-2023. Onder meer de premiecurve, actuariële grondslagen, pensioenregeling, beloningsbeleid, noodprocedure